

TÜRK DÜNYASI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

ISSN: 2822-4981

Yıl/Year:2025
Cilt/Volume:4
Sayı/Issue:2

2025

TÜRK DÜNYASI VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

ISSN: 2822-4981

Yıl/Year: 2025, Cilt/Volume: 4, Sayı/Issue: 2

Baş Editör / Editor in Chief

Doç. Dr. Kemal GÖZ

Yardımcı Editör / Assistant Editor

Öğr. Gör. Dr. Kerim SARIGÜL

Sehel KARŞILAYAN

Dizin / Index

[GOOGLE SCHOLAR](#)

[OpenAIRE - Zenodo](#)

[IDEAL ONLINE](#)

[CiteFactor](#)

[TEİ](#)

[DRJI](#)

[ROAD](#)

[EUROPUB](#)

[ESJI](#)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Adem ÖGER – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Burul SAGINBAYEVA – Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Prof. Dr. Celal DEMİR – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Prof. Dr. Derya YAYLI – Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Ekrem ARIKOĞLU – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Hülya AŞKIN BALCI – İstanbul Üniversitesi–Cerrahpaşa

Prof. Dr. İdris Nebi UYSAL – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Prof. Dr. Layli ÜKÜBAYEVA– Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK – Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa TOKER– Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Nergis BİRAY – Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ – Kastamonu Üniversitesi

Prof. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR – Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

Prof. Dr. Talip DOĞAN – Necmettin Erbakan Üniversitesi

Prof. Dr. Erkan SALAN – Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Doç. Dr. Beytullah BEKAR – Kırklareli Üniversitesi

Doç. Dr. Halit AŞLAR– Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet KILDIROĞLU – Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Meryem ARSLAN – Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi

Doç. Dr. Okan Celal GÜNGÖR– Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Samet AZAP – Kastamonu Üniversitesi

Doç. Dr. Fatih ÖZDEMİR– Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Hüseyin AKSOY– Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa DURDU – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Onur AYKAÇ– Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Serap SARIBAŞ – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Doç. Dr. Erhan SOLMAZ – Uşak Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Döne ARSLAN – Kastamonu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÇELİK – Erciyes Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Recep YÜRÜMEZ – Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ÖZTÜRK – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü Can BALTA – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Öğr. Gör. Dr. Semih BABATÜRK– Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Öğr. Gör. Dr. Mustafa Said Arslan- Kastamonu Üniversitesi

Dr. Gökcan ÇELİK– Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Dr. Seçkin UYSAL– Kırgızistan–Türkiye Manas Üniversitesi

Teknik Ekip / Technical Team

Ahmet Han SAYAR (ahmethansayarr@gmail.com)

Halil SANCAK (sancakhalil70@gmail.com)

İletişim / Communication

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi – KARAMAN

Tel: +90 (338) 226 00 00 (4607)

E-Posta: gozkemal@yandex.ru Web: <https://www.tdtodergisi.com>

İçindekiler / Table of Contents

MAKALELER / ARTICLES		Sayfa / Pages
1.	Hüseyin Razi Yaradıcılığında Edebi Şahsiyetlere Poetik Ehtiram Poetic Respect for Literary Figures in the Work of Huseyn Razi Zaman ABBASLI	88-96
2.	Klasik Türk Edebiyatında Sosyal Hayat Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi A Biographical Essay on Social Life Studies in Classical Turkish Literature Hediye GİDER	97-131
3.	Tohir Malik'in "Elveda Çocukluk" Eserinin Aktif Söz Varlığının Temelinde Psikolojik Analizi Psychological Analysis of The Active Lexicon of Tohir Malik's Story "Elveda Çocukluk" Gulbokhor KADİROVA	132-156
4.	Tekinsizin Sokaklarında Yalnız Bir Kız: Ölümün Vijilantist Doğası A Lonely Girl in the Streets of Uncanny: Vigilantist Nature of the Death Hacı Bayram KARAKURT	157-163
5.	Divan Edebiyatı Nazım Türleri Üzerine Bibliyografya Çalışması A Bibliographic Study on the Poetic Genres of Divan Literature Ruveydanur ÖZDEMİR	164-186
KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW		Sayfa / Pages
1.	DUMAN, Mustafa-AKIN, Bülent-AYKAÇ, Onur-ERDEM KÜK, Didem Gülçin-AKIN, Erdem (2024). <i>Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (Köken, Kavramlar, Metinler, Temsilciler ve Türler)</i>. Çanakkale: Paradigma Akademi Beyza Dilara ÖZDEŞ	187-189
2.	MCNEILL, Lynne S. (2025). <i>Yaşasın Folklor (Akademik Folklor Çalışmalarına Eğlenceli, Hızlı ve Faydalı Bir Giriş)</i>. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 119 s. Yayınları, 376 s. Ezgi TEBER	190-192

Hüseyn Razi Yaradıcılığında Ədəbi Şəxsiyyətlərə Poetik Ehtiram

Poetic Respect for Literary Figures in the Work of Huseyn Razi

Zaman ABBASLI

ORCID: 0009-0006-0354-1218

DOI:10.5281/zenodo.17956362

ÖZET

Azərbaycan ədəbiyyatının XX əsr mərhələsində mühüm yer tutan Hüseyn Razi zəngin yaradıcılıq irsi, çoxşaxəli ədəbi fəaliyyəti və yüksək vətəndaşlıq mövqeyi ilə tanınan nadir şəxsiyyətlərdəndir. Şair, nasir, dramaturq və publisist kimi fəaliyyət göstərən Razi, həm ədəbi mühitin formalaşmasında, həm də yeni istedadların yetişməsində mühüm rol oynamışdır. Onun poeziyası dərin milli ruh, vətənpərvərlik, mənəvi dəyərlərə sədaqət və sənətə sevgi ilə yoğrulmuşdur. Hüseyn Razi həm klassik, həm də çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatının ənənələrini uğurla birləşdirərək yaradıcılığında novatorluq meylləri nümayiş etdirmiş, dini, fəlsəfi və vətənpərvərlik mövzularına geniş yer vermişdir. Xüsusilə böyük ədəbi şəxsiyyətlərə ithaf etdiyi şeirlər onun sənətkar həmrəyliyi, milli kimliyə və mənəvi irsə ehtiramını ifadə edir. H.Razinin əsərləri təkcə bədii-estetik baxımdan deyil, həm də milli-mənəvi özünüdərk və ədəbi düşüncənin inkişafı baxımından Azərbaycan ədəbiyyatında mühüm mərhələ təşkil edir.

Anahtar Kelimələr: Ədəbi Mirasa Hörmət, Hüseyn Razi, Şairlərə Həsr Poetikası.

ABSTRACT

In the context of twentieth-century Azerbaijani literature, Huseyn Razi occupies a significant place as a rare and distinguished figure known for his rich creative legacy, multifaceted literary activity, and strong civic stance. As a poet, prose writer, playwright, and publicist, Razi played an essential role both in shaping the literary environment and in nurturing new talents. His poetry is imbued with a profound national spirit, patriotism, fidelity to moral values, and a sincere love for art. By harmoniously synthesizing the traditions of classical and modern Azerbaijani literature, Huseyn Razi demonstrated innovative tendencies in his creative work, frequently addressing religious, philosophical, and patriotic themes. Particularly noteworthy are his poems dedicated to prominent literary figures, which reflect his artistic solidarity, respect for national identity, and reverence for spiritual heritage. The works of H. Razi are significant not only from an aesthetic and artistic perspective but also as a vital stage in the development of national self-awareness and literary thought in Azerbaijani literature.

Keywords: Respect for Literary Heritage, Huseyn Razi, Poetics of Dedication to Poets.

İlgili Yazar: Zaman ABBASLI
Ünvan: Öğretim Görevlisi
Kurum Bilgileri: Millî Savunma Üniversitesi
Nahçıvan Harb Okulu
E- mail: abbaslizaman7@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 09.07.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 18.11.2025

GİRİŞ

1924-cü il oktyabrın 17-də Ordubad rayonunun Dəstə kəndində anadan olan Hüseyn Razi Azərbaycan ədəbiyyatında özünəməxsus yeri olan şair və jurnalistlərdəndir. O, ilkin təhsilini doğma kəndində almış, daha sonra müəllim kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1947-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki BDU) Jurnalistika fakültəsini bitirən H. Razi “Şərq qapısı” qəzetində uzun illər çalışaraq publisistik və bədii yaradıcılığını inkişaf etdirmişdir.

Şair, nasir, dramaturq, publisist kimi tanınan H. Razinin 14 kitabı çap olunmuş, yüzlərlə ədəbi-tənqidi və publisistik məqalələri müxtəlif mətbuat orqanlarında dərc olunmuş, 6 pyesi tamaşaya qoyulmuşdur. O, bir çox şair və yazıçının üzə çıxarılması, istiqamətləndirilməsi və ədəbi mühitdə parlamasında mühüm rol oynamış, akademik İsa Həbibbəylinin də qeyd etdiyi kimi “Naxçıvanda yaşayıb-yaradan yazıçı və şairlər “Şərq qapısı” qəzetində və Hüseyn Razi ədəbi məktəbində yetişib formalaşmışlar” (Həbibbəyli, 2015, s. 451).

Şairin ədəbi şəxsiyyətlərə yazdığı şeirlərə başlamazdan əvvəl “Məkanın pak ürəkləndir” şeiri Məhəmməd (s.a.v) peyğəmbərin ali şəxsiyyətinə dair poetik ifadələrlə aşağıdakı kimi söyləmişdir.

Sözündən, hikmətindən biz qürur duymalıyıq sonsuz,

Ürəkdə sönməz, atəşdir bu hörmət, ya Rəsullah!

Bu gündə sarsılır düşmən Əlinin Zülfüqarından,

Sınaqlarda bir örnəkdir bu həzrət, ya Rəsullah! (Razi, 2011, s. 162-163).

H. Razi dini poeziya janrında və ya dini ruhda yazdığı şeirlər ənənə və novatorluğun üzvi sintezindən güclü çağdaşlıq duyğusuna malikdir. Şairin yaradıcılığını müəyyən dövrlərində sevdiyi şairlərin əsərlərindən, şeirlərindən bəhrələnmiş və onlardan təsirlənərək yaradıcılığını daha da zənginləşdirmişdir. H. Razi ayrı-ayrı yazarlara həsr etdiyi şeirlər, məhz bu hörmət və ehtiramın nəticəsidir.

Hüseyn Razi Azərbaycan aşığı şeirinin ən böyük nümayəndələrindən biri olan Dədə Ələsgərə 1976-cı ildə “Ələsgər” şeirini yazmış, şeirində Aşığı Ələsgər, Nəsimi, Nizami, Nəimi, Vaqifin və s. görkəmli şəxsiyyətlərin adını çəkməsi, və Aşığı Ələsgərdə öz şeirlərində Azərbaycanın qabaqcıl sənətkarlarına şeirlər yazması və onların bu şeirlərə “ayə məndədi” cavab yazması heç təsədüfi deyildir.

Sözle sığal verdi gəlinə, qıza,

Döndü dəli Kürə, coşqun Araza.

Vurub tazənini sədəfli saza,

Aşıqlar ustadı oldu Ələsgər (Razi, 2011, s.110).

AMEA əməkdaşı, professor Qəzənfər Paşayev öz məqaləsində Aşığı poeziyası müəyyən spesifik xüsusiyyətlərilə seçilən orjinal və bənzərsiz bir yaradıcılıqdır. Öz axar-baxarı olan, dərin elmi biliyə söykənən sənət abidəsi, Prof. Dr. Məhərrəm Qasımlı'nın göstərdiyi kimi, dilimizin və ruhumuzun qərarlaşdığı möhtəşəm fəlsəfi sistemdir. Aşığı poeziyası Azərbaycan ədəbiyyat tarixi üçün çox mühüm yer tutur. Hüseyn Razi “Aşıqların Bəhsi” şeirini 1986- ci ildə qələmə almış və bizim üçün nə qədər vacib olduğunu vurğulamışdır (Paşayev, 2008, s.7).

Yığıldı məclisə bir gün aşıqlar,

Gəldi ustad Alı, Ələsgər dədə,

Bəhsləşib, deyişib onlar o ki, var,

Çalışıb çağırıldılar müsabiqədə (Razi, 2011, s.182-183).

GELİŞME

Naxçıvanın ictimai-siyasi və mədəni həyatında elə bir məqam tapılmaz ki, H. Razi qələmi ilə ictimailəşməsin. Yüksək istedad və zəngin dünya görüşündən irəli gəlir ki, Razi 1973-ci ildə yazdığı “Əlincə Qayaları” adlı şeirində qəhrəmanlıq dastanı kimi yayılan Əlincə qalasının müdafiəsinə toxunmuşdur. Bu şeirdə Azərbaycan ədəbiyyatının misilsiz əsərlər bəxş edən F. Nəimi nə İ. Nəsimi qəhrəmanlığına vurğu etmişdir dahi şair.

Bu qalanın vüqarında

Heykəlləşən Nəiminin,

Nəsimini görürəm mən.

Elə bil ki, qayalardan səslər gəlir.

Hay verirsen, dərələrdən haray qalxır (Razi, 2011, s. 50-51).

Xan Arazın sahilində, doğma Naxçıvanda yaşayan Məmməd Arazın yaradıcılığı qələm dostu H. Razi tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Naxçıvan ədəbi mühitində yaşayıb, yaradan şairlər Məmməd Araz qələmindən yüksək səviyyədə təsirlənmişdir. Məmməd Araz şeirlərindən təsirlənən bir sənətkarımızda məhz Hüseyn Razidir. H. Razi 1985- ci ildə “Məmməd Araz” şeirini qələmə almışdır.

Buz üreklər ağrı, acı bilən deyil,

Cilovsuz at e`tibarlı köhlən deyil,

Bərk ayakta sahibinə vəfa qılmaz.

Qeyrət namərd bazarına gələn deyil,

Gəl əyləş, dincələk bir az. Məmməd Araz!

Məhəmməd Füzuli Azərbaycan ədəbi-bədii fikrinin inkişafında müstəsna yer tutan, Yaxın və Orta Şərq ədəbiyyatına mühüm təsir göstərən görkəmli sənətkardır. Hərtərəfli biliyə malik olan mütəfəkkir kimi onun həyata, insana dərin məhəbbət aşılayan və daim gözəllik duyğusu ilə, ülvi ideallarla yaşamağa səsləyən çoxcəhətli bədii-fəlsəfi irsi Azərbaycan xalqının bəşər mədəniyyəti sərvətinə bəxş etdiyi əvəzsiz mənəvi xəzinələrdəndir. Hüseyn Raziyə görə istedad bir qanaddırsa, zəhməd də bir qanaddır. M. Füzuli anadili poeziyanın mükəmməl nümunələrini yaratmış, Azərbaycan bədii dilini daha da təkmilləşdirərək zirvəyə yüksəltmişdir. Onun parlaq dühasının təcəssümü olan və bu gün də bəyənilərək oxunan əsərləri yazıldığı ilk günlərdən geniş coğrafiyada yayılmış və Füzuliyə böyük şöhrət qazandırmışdır. M. Füzuli istedadlı nümayəndələri ilə bilinən bütöv bir əbədi məktəb formalaşdırmışdır. Öz ziyalılarından başlayaraq, sonrakı dövrlərdə Füzuli ənənələrinin davamçısı olmuş Hüseyn Razi kimi görkəmli sənətkarlar bu nəhəng söz ustasının adını hər zaman ehtiramla yad etmişdir.

Hüseyn Razi Azərbaycan xalqının bəşər mədəniyyəti xəzinəsinin bəxş etdiyi böyük ədəbi şəxsiyyətlərindən biri olan görkəmli şair, mütəfəkkir və ölməz əsərləri ilə dünyada şöhrət qazanmış M. Füzuli

haqqında şeirlərində bəhs etmişdir. Azərbaycan mədəniyyətinin və ədəbiyyatının tarixi iftixarı olan Məhəmməd Füzuli haqqında Hüseyn Razi öz dərin ədəbi hörmətini “Şe`r” şeirində ifadə etmişdir.

Şe`r arzulardan bir dünya qurub,

Dövrün siqlətini çiyində saxlar.

Bir gün Füzulilər, Sabirlər durub

Şe`rin əhvalını soruşacaqlar (Razi, 1996, s.49-50).

Dahi Azərbaycan şairi Məhəmməd Füzuli əsərlərində oxucusunu bədii sözün qüdrətilə sehirləyərək onları düşündürməyə, öz mənliliyini, dünyanı, həyat gözəlliklərini dərk etməyə, məhəbbətə, dostluğa və sülhə çağırır. M.Füzuli Şərqdə məşhur və önəmli olduğu qədər qərb mədəniyyətində də ona, şəxsiyyətinə və ədəbi yaradıcılığına önəm verilmişdir. Bu gün Qərb universitetlərindən hansında Türkologiya, Şərq dilləri və ya Şərqsünaslıq fakültələri varsa, heç şübhəsiz orada Füzuli haqqında ayrıca bir dərs keçirilir. M. Füzulinin vəfat etməsindən yüz illər keçməsinə baxmayaraq haqqında ya dissertasiya işi yazılır ya da əsərləri dünya ədəbiyyatının tanınmış yazarları olan Dostyevski, Şekspir, Puşkin, Con Don kimi simalar ilə müqayisə edilir. Füzuli Azərbaycan xalqı kimi əbədidir. Hüseyn Razi Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərini unutmamış, onların yaratdığı ədəbi məktəbin gələcək nəslin inkişafındakı əhəmiyyətini daim diqqətdə saxlamışdır. Onun klassik irsimizin görkəmli nümayəndələrindən biri olan M. Füzuli haqqında yazdığı “Füzuli” şeiri bu nəsiləndir.

Yaşadı, can verdi qəriblər kimi,

Vətən həsrətiylə alışdı, yandı.

Ötdü, şikayətli nəğmələriylə

Baxdı oyanmadı, ellər oyandı.

İllər qoşun çəkdi, dolandı gərdis,

əngin üfüqlər tək möhtəşəm, geniş

bir sənət taxtına qalxdı Füzuli (Razi, 1974, s.80-81).

1989-ci ilin 31 dekabrında sərhəd dirəklərinin sökülməsindən sonra Cənubi Azərbaycana səfər edən H.Razi şeirində bu torpaqlarda qəhrəmancasına savaşmış, mübarizə göstərmiş Babək, Koroğlu, Teymur, Xətai, Xiyabani və s. qəhrəmanların və Azərbaycanın tarixi keçmişini öz xəyalında canlandıran şair “Culfadan Təbrizə” şeirində Füzulinin ahından, Nəsiminin faciəsindən, iki qardaşın ayrı düşməsindən qəmginlənən dağların kədərini yada salmaqla hər daşına, torpağına vurğun olduğu Azərbaycana dərin sevgisini bəyan edir.

Hicran atəşinin hərarətindən,

Zirvələr üstündə qar dənərləşib.

Bəlkə də Nəsimi soyulan gündən,

Bu dağlar bozarıb mükəddərləşib (Razi, 1996, s.111-112).

Nizami Gəncəvi Azərbaycanın dünyaya bəxş etdiyi ən böyük şəxsiyyətlərdən biridir. Nizami yaradıcılığı bütün dünyada şərqşünaslığın əsas mövzusu olmuş, diqqətlə öyrənilmiş, yüksək qiymətləndirilmişdir. Vətənpərvər şairin əsərlərini bütün dünyaya sevdiren yüksək məziyyət böyük

humanizm, insanın şərfi naminə qəhrəmanlıq, pak məhəbbət, dostluq və beynəlmiləçilik motivləridir. Hüseyin Razi “Üzü Dönmür” şeirində dahi sənətkar Nizami Gəncəvinin xəmsəsindən bəhs edir (Əliyeva, 2021, s.99).

Ürəklərdə heykəlləşən müqəddəslər

Əsrlərin səmasında ən parlaq ulduza dönür.

Şeyx Nizami şö`lə çəkir əsrlərdə hücrələrdə -

Bağlı qalan «Xəmsə»sindən. – Nizami Gəncəvi Azərbaycanda doğulub öz xalqının, öz vətəninə poeziyasını yaratsa da, sənətinin zənginliyi və dərin mündəricəsinə görə bəşəri şairdir.

Cənubi Azərbaycan deyildiyi zaman hərəkəsin ilk ağına gəldiyi şair M. H. Şəhriyar olur, hər bir misrasından Cavanşirin, Səttərxanın, Xiyabaninin, nərsəsi duyulan Bakı, Gəncə, Təbriz, Naxçıvanın birləşərək Şəhriyarın Səbuhinin sözləri ilə xalqın məlhəm olduğu şeirdə birlik və bərabərliyə çağırış böyük sənətkarlıqla əks olunmuşdur. H. Razi 1965-ci ildə yazdığı “Şəhriyarla Söhbət” şeiri vətəninə olan sevgisini, Azərbaycan ədəbiyyatında, mədəniyyətində, doğma Şuşamızda hətta ictimai həyatında da dərin izlər salmış Xurşudbani Nətvən, Məhsəti Gəncəvi unudulmamış, o taylı-bu taylı Azərbaycanın hər qarışına yüksək məhəbbətin izhar olunduğu şeirdə ifadə edir.

Şeyx Nizami Gəncədən, Xəqani Təbrizdən baxıb

Sanki bir səslə deyirlər ki, “İlahi Ələman”!

Torpağın qəlbində çağlar atəşim, atəşlərim,

Od-alov əmmiş döşümdən yüz sənətkar, qəhrəman (Razi, 2011, s. 106-108).

“Mirzə Cəlil sağ olsaydı” məqaləsində C. Məmmədquluzadə ilə xəyali görüşlərin təsvir edən Razi, Mirzə Cəlilin görmək istədiyi tərəqqiyi Nazlıların, Novruzəlilərin, Zeynəblərin yüksəlişi fonunda təqdim edərək köhnəliklə yeniliyi, dünənlə bugünü, yeniliklə inkişafı ustalıqla qarşılaşdırır. Gənclərin müxtəlif təhsil ocaqlarında oxuması, qadınların kişilərlə eyni və ya müxtəlif iş yerlərində işləməsi Naxçıvanın sürətli inkişafını M. Cəlili sevindirirdiyi kimi hüseyin Razinidə qürurlandırır. Lakin Mirzə Cəlil ilə xəyali görüşü bitmir. Biz onunla hər gün rastlaşırıq. Qoca “Molla Nəsrəddinin” arzularının həqiqət olduğunu görür, böyük iftixarla deyirik; kaş Mirzə Cəlil sağ olsaydı¹.

Görkəmli Şair Hüseyin Razi Naxçıvan ədəbi şəxsiyyətlərinin yaradıcılığından çox təsirlənmiş və bunun nəticəsində ədəbi şəxsiyyətlərə bir neçə şeirlər yazmışdır. C. Məmmədquluzadənin əsərlərindən mütəəsir olmuş və 1967-ci ildə “Böyük Ustad”, “Novruzəli” şeirlərini yazması ilə öz doğma hislərini ifadə etmişdir.

Bugün arzunla, eşqinlə sevincimsən, qürurumsan,

Sözümsən, iftixarımsan, sənət mülkündə nurumsan.

Ey ustad, rahat ol hər vaxt məzari-gülməkanında,

Adın pir parlaq ulduzdur işıqlar kəhkəşanında (Razi, 2011, s. 102-103).

Mirzə Cəlil Naxçıvan ədəbiyyatına böyük dəyər qazandırmış, Azərbaycan tənqidi-realist satirik ədəbiyyatının görkəmli yaradıcısına “Naxçıvandadır” şeirində öz ülvi duyğularını dilə gətirmişdir.

¹ Şərqi qapısı qəzeti, Arxiv, Naxçıvan, 1968, 12 yanvar G.T 24.06.2025

Yaşı bilinməyir uca dağların,
Loğman qüdrəti var buz bulaqların.
Mirzə Cəlil kimi bir sənətkarın

Buqarı, nəfəsi Naxçıvandır (Razi, 1974, s.59-60).

H. Razi Azərbaycan və Naxçıvan ədəbiyyatının nümayəndəsi, poeziya və dramaturgiyada möhtəşəm əsərlər yaradan, böyük şəxsiyyət, mütəfəkkir sənətkar Hüseyn Cavidə olan dərin məhəbbəti bir çox şeirlərində özünü əks etdirmişdir. Hüseyn Cavidin ölməz xatirəsinə 1984-ci ildə yazdığı “Ölməzdir” şeiri ədəbi şəxsiyyətin xatirəsinə böyük töhfədir.

Çəkildi haqlı sözü, şeiri duymayan kəslər,
Önündə diz çökərək, cayız oldu iblislər.

Bugün onun sənət eşqi günəş kimi parlar,
Cəlalın, adının fəvqəladə bir yeri var (Razi, 1996, s.65-66).

Hər bir Azərbaycanlının qəlbində yeri başqadır Qarabağın, Razi Qarabağın işğal altından azad olmasını çox istəyirdi və inanırdı ki yaxın gələcəkdə biz öz doğma yurdumuza qayıdacağıq. Şeirində dediyi kimi “Hər kəndi bir ordudur” Azərbaycanın. 1988-ci ildə yazdığı “Qarabağdadır” şeiri C.Cabbarlıdan, Səiddən, Xandan və Vaqifdən bəhs etmişdir.

Məğrur babaların dağ yaddaşları,

Nakam nənələrin məzar daşları.

Mələk gözəllərin gül baxışları,

Ruhu müqəddəslər Qarabağdadır (Razi, 1996, s. 11-12).

Hüseyn Razi şeirlərində Xalq şairi X.R.Ulutürkü xüsusilə qeyd etmək olar. H. Razi ilə X. Rzanı sıx dostluq telləri bağlayırdı. Ulutürkün milli idealında Azərbaycançılıq mühüm yer tuturdu. Onun poeziyasının kökü, mayası Vətən eşqi, torpaq və dünya ilə bağlıdır. Xəlil Rza Ulutürk Azərbaycan dilinin saflığı, əcnəbi dilin təsirinə məruz qalmaması üçün özünəməxsus mübarizə yolu seçmişdir. Azərbaycan dilinin inkişafı üçün göstərdiyi səylər diqqətdən kənar qala bilməz. X. R. Ulutürk “Qədim diyarın tərənnümçüsü” məqaləsində belə ifadə edir: “İncə poetik eyhamlar, işarələr, mətləbin həm birbaşa, həm də dolaylı ifadə tərzini onun poeziyasına qanad gətirir”. Hüseyn Razi görkəmli şair Xəlil Rza üçün “Yavaş-Yavaş” şeirini 1986-cı ildə yazmış və şairin vətən üçün çəkdiyi o keşməkeşli yollara ışıq tutmuşdur. H. Razinin poeziyası daxili enerjiyə, ilham yangısına malikdir. İlham isə dil sərəstliyi üçün başlıca təminatdır.

Qoca dünya xali deyil, gülür bir gün hər ağlayan,

Əvvəl axır iflic olur yeri, göyü qucaqlayan.

Suni, saxta, etibarsız dayaqlara bel bağlayan,

Böyüklüyün cılızlaşmış kiçilməsi yavaş-yavaş (Razi, 2011, s.71-72).

Onun ədəbi-tənqidi məqalələri içərisində Səməd Vurğun haqqında yazılanlar xüsusilə diqqət çəkir. “Sevimli xalq şairi”, ”Şair və ədəbi gənçlik”, ”Böyük poeziya ustadı” kimi yazılarında Səməd Vurğun yaradıcılığı müxtəlif aspektlərdən araşdırılmış, həyat və yaradıcılığının əsas məqamları oxucularına təqdim etmişdir. “Naxçıvanın Səməd Vurğunu” hesab edilən şair, Səməd Vurğun kimi Yazıçılar Birliyinin sədri

olmasa da, katibi də ola bilərdi, istəmədi (Razi, 1974, 1998). Səməd Vurğunun “Azərbaycan” şeirində şairin səmimiyyəti, vətən sevgisini ən mühüm göstəricilərdən biri hesab edən Hüseyn Razi, “El bilir ki, sən mənimsən” misrası ilə başlamış “Qoca şərqin qapısısan” misrasına qədər hər misra və sözdə siyasi-ideoloji mənə əks olunur. H. Razi “Səni Ellər Xatırlayır” şeirini 1986-cı ildə Səməd Vurğuna həsr etməsi Azərbaycan xalqının görkəmli şairə olan məhəbbətinin göstəricisidir.

Misraları gah qılıncdır, gah da kövrək bir saz kimi.

Vurğuların, sorğuların nigarandır Araz kimi.

Nidaların, sualların dəli bir etiraz kimi,

Sərrast dəyir bu gün yenə nişanlanmış hədəfinə,

Şair, səni bizim ellər xatırlayır dönə-dönə (Razi, 2011, s.105-106).

Naxçıvanın MR Ordubad rayonun fəxri, böyük elm xadimi akademik Yusif Məmmədəliyev Azərbaycanda neft kimyasının banisi, dünya şöhrətli Azərbaycanlı alim ikinci dünya müharibəsinin ağır dövründə yüksək oktanlı benzin ixtira etmiş və aviasiyamızın yüksək oktanlı yanacaq təminatı üçün təmin edilməsinə kömək etmişdir. Hüseyn Razi həmyerlisi olan akademik Yusif Məmmədəliyevə 1987-ci ildə poema ithaf etmişdir. Poemanın içərisində iyirmi iki şeir vardır. Poemanın girişində verilmiş şeir:

Üfüqdən boylanır yerə, dənizə,

Qururu tükənməz, qəlbi genişdir.

Adını ölməzlik tariximizə

Xalqımızın məhəbbəti həkk eləmişdir (Razi, 1996, s.186).

Ədəbiyyata həyat fənni kimi baxan H. Razi bir vətəndaş kimi Naxçıvan ədəbi mühitinin formalaşmasına, yeni yazıçıların, şairlərin ədəbiyyata gəlişinə xüsusi həssaslıqla yanaşmışdır. Rüstəm Behrudi və Hüseyn Razi aktual hadisələrlə bağlı şeirlərində tarixi perspektivə malikdirlər. Hər iki görkəmli sənətkar şeirlərində bugünkü hadisələrin tarixi dərinliyə malik olduğunu vurğulayırlar.

Şair, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü Rüstəm Behrudi, Naxçıvanın görkəmli şairi Hüseyn Razi haqqında; “*Hüseyn Razi Naxçıvan torpağının 20-ci yüzilliyin sonunda ədəbiyyatımıza verdiyi böyük sənətkarlardan biridir. Naxçıvan ədəbi mühitindən çıxan elə bir şair yoxdur ki, Hüseyn Razi şeirlərindən təsirlənməsin. Hüseyn Razi həmişə sözü üzə sax deyən, sözü ucalığa qaldıran, vəfatına qədər ədəbiyyata mərdi-mərdanə xidmət edən bir sənətkar idi*”. Şair Rüstəm Behrudi H.Razi haqqında məqaləsində onunla ilk görüşünü xatırlayır, onun şeirlərinin dərc olunmasına göstərdiyi xeyirxah əməlini qeyd edərək yazır: “*H.Razini ədəbiyyat biliciləri “Naxçıvanın Səməd Vurğunu” adlandırırdılar. XX əsr Naxçıvan ədəbi-mədəni mühitinin görkəmli nümayəndələrindən olan Hüseyn Razi yarım əsrə yaxın ədəbi, publisistik fəaliyyəti müddətində qələmə aldığı bədii əsərləri, məqalələrində dövrünün ən mühüm mətləblərini ustalıqla işıqlandırmış, Vətəninə, xalqına olan dərin sevgisini ən səmimi duyğularla ifadə etmiş, gördüyü haqsızlıqlara qarşı barışmaz mövqə tutaraq, xalqına, ədəbiyyatımıza sədaqətlə xidmət göstərmişdir.*

Hüseyn Razi Naxçıvanın mərd oğlu Rüstəm Behrudi üçün 1988-ci ildə “Hayqır” şeirini ithaf etmişdir. Rol oynamağa yüz dəfə sən rənglənə bilsən,
Mütrüflük üçün təlxəyə hər gah dönə bilsən,

Alçaqlar üçün yüksələcəksən, enə bilsən,

Çirkabı təmiz sözlə ürəkdən yumaq olmur (Razi, 1996, s.92-93).

H. Razi təkcə Azərbaycan sənətkarlarına deyil, dost-qardaş Türkiyəli sənətkarlarına da şeirlər yazmışdır. “Mübariz şair”, “Azadlıq və sülh çarçısı”, “Sülh və demokratiya çarçısı” (Nazım Hikmət), 1991-ci ildə qələmə aldığı “Ağrı dağı” şeirində Yunis İmrə və Dədə Qorqud kimi Türk dünyasının ədəbi şəxsiyyətlərinə yazmışdır.

Dədə Qorqud Boylarının özülü,

Yunis İmrə şeiri kimi düzülü.

Zirvələri butalanmış dağ gülü,

Sevgimizin alovunda boyanmış (Razi, 2011, s. 42).

Razinin ədəbi-tənqidi yazıları içərisində dünya ədəbiyyatı və yazıçıları haqqında məqalə və şeirləri mühüm yer tutur. Bunlara misal olaraq: A. S. Puşkin, A. Dante (Bəşəri duyğular şairin), “Şair və dramaturq” B. Canson, “Humanist yazıçı” C. London və s. kimi yazılarında dünya ədəbiyyatının bir sıra nümayəndəsinin həyat yolu və əsərləri haqqında və H. Razinin geniş dünya görüşünün və dünya xalqlarına olan sonsuz sevgisinin şahidi oluruq.

H. Razi sevdiyi şairlərə həsr etdiyi bir neçə şeirləri Azərbaycan və Naxçıvan ədəbiyyatını zənginləşdirmişdir. Şair 1998-ci il fevralın 27-də vəfat etmiş və doğma Dəstə kəndində dəfn olunmuşdur.

SONUÇ

Azərbaycanın ədəbiyyat biliciləri Hüseyn Razini “Naxçıvanın Səməd Vurğunu” adlandırırdılar. Naxçıvan ədəbi mühitindən çıxan elə bir şair yoxdur ki, Razi qələmindən təsirlənməsin. H. Razi haqqında yazan müəlliflərin tərkibi elmi-ədəbi ictimaiyyətin müxtəlif təbəqələrini əhatə edir. Azərbaycan ədəbi mühitində də sevilən, qəbul edilən şair, nasir, dramaturq, publisist, Əməkdar incəsənət xadimi H. Razinin sağlığında on üç kitabı nəşr edilib. H. Razini XX əsr Naxçıvan ədəbi mühitinin ən tanınmış nümayəndələrindən biri kimi tanınmışdır. Azərbaycanın görkəmli qələm adamları onun haqqında yüksək fikirlər söyləyib, məqalələr dərc ediblər.

Şairin həyatı, ədəbi ictimai fəaliyyəti, şəxsiyyəti, yaradıcılığının ayr-ayrı mərhələləri və sənətkarlıq xüsusiyyətlərinə həsr olunmuş müxtəlif vaxtlarda yazılan xeyli məqalə və oçerklər vardır. Hüseyn Razi yaradıcılığını müəyyən dövrlərində sevdiyi şairlərin əsərlərindən, şeirlərindən bəhrələnmiş və onlardan təsirlənərək yaradıcılığını daha da zənginləşdirmişdir. Razi ayrı-ayrı yazarlara həsr etdiyi şeirlər, məhz bu hörmət və ehtiramın nəticəsidir. Hüseyn Razi Azərbaycan ədəbiyyatının tərəqqisində özünəməxsus rolu və xidməti olan, ədəbi yaradıcılığında öz sözü və dəst-xətti ilə seçilən sənətkardır. Şair Hüseyn Razinin ilk növbədə doğma yurdu Azərbaycanın hər daşına, torpağına, dağına, çayına, qalasına - bir sözlə hər zərrəsinə olan sonsuz sevginin şahidi oluruq. Məhz bu səbəbdən də Hüseyn Razi yaradıcılığının başlıca vəzifəsi, doğma yurdu bütün tərəfləri ilə layiqincə vəsf etmək və tanıtmadır. Razinin Azərbaycanın görkəmli sənətkarlarına sevgisi ilə aşıb-daşan duyğularının bədii əksi olan şeirləri məhz bu baxımdan əvəzolunmazdır. Şair oxucuların qəlbini titrətməyə və onların sevgisini qazanmağa nail olmuşdur. Xalqın sevgisini qazanmaq şərəfinə nail olmaq sənət adamının ən böyük uğurudur, xoşbəxtliyidir. Şairin yaradıcılığını hərtərəfli öyrənmək və tədqiq etməyə ehtiyac var. Ustat sənətkarımız Hüseyn Razinin şeirləri, ana torpağın ətriylə yoğrulmuş həmişəbahar poeziyasıdır. Bizə görə bu poeziya Azərbaycan şeirinin ən yaxşı nümunələrindən biridir.

KAYNAKÇA

- Aşıq ədəbiyyatı antologiyası. I cild. Aşıq poeziyası. (2017). *Aşıq ədəbiyyatı antologiyası. I cild. Aşıq poeziyası* (s. 7). Bakı: [Nəşriyyat adı yoxdur].
- Əliyeva, Ə. (2021). *Hüseyn Razinin publisistikası*. Naxçıvan: Əcəmi.
- Həbibbəyli, İ. (2015). *Nuhçıxandan–Naxçıvana*. Bakı: Elm və Təhsil.
- Paşayev, Q. (2008). *Aşıq poeziyası*. Bakı: Nurlan.
- Razi, H. (1974). *Həmişəbahar*. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı.
- Razi, H. (1996). *Gözün aydın*. Bakı: Azərbaycan Nəşriyyatı.
- Razi, H. (2011). *Ömür keçdi*. Bakı: Elm və Təhsil.
- Yazarlar.az. (2021, 22 fevral). *Aşıq Ələsgər haqqında*. <https://yazarlar.az/2021/02/22/asiq-%C9%99%C9%99sg%C9%99r-haqqinda/> Giriş tarixi 24.06.2025

Klasik Türk Edebiyatında Sosyal Hayat Çalışmaları Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi

A Biographical Essay on Social Life Studies in Classical Turkish Literature

Hediye GİDER
ORCID: 0009-0003-0928-437X

DOI: 10.5281/zenodo.17956462

ÖZET

Klasik Türk şiiri, yalnızca bireysel duyguları değil aynı zamanda dönemin sosyal hayatını da yansıtan çok katmanlı bir edebî miras niteliğindedir. Klasik Türk şiiri, her ne kadar yüksek zümre edebiyatı olarak algılansa da içerisinde bulunan sosyal hayat unsurları bu algının gerçeği yansıtmadığını göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, klasik Türk şiirinde sosyal hayat temasının nasıl ele alındığını ortaya koymak ve bu temaya dair akademik birikimi kapsamlı bir şekilde değerlendirmektir. Araştırmada, kadim şiirin sosyal hayat tezâhürlerine dair 2007–2025 yılları arasında yayımlanmış akademik çalışmalar bulunmaktadır. Söz konusu çalışmalar türlerine göre tasnif edilmiştir. Elde edilen veriler muhtelif başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu yönüyle araştırma, hem literatürün sistematik bir haritasını sunmakta hem de konuya ilişkin yeni bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Şiiri, Sosyal Hayat, Divan Edebiyatı, Bibliyografya.

ABSTRACT

Classical Turkish poetry is a multilayered literary heritage that reflects not only individual emotions but also the social life of the period. Although classical Turkish poetry is perceived as highbrow literature, the social life elements it contains show that this perception does not reflect reality. The aim of this study is to reveal how the theme of social life is addressed in classical Turkish poetry and to comprehensively evaluate the academic knowledge on this theme. The research includes academic studies published between 2007 and 2025 on the manifestations of social life in ancient poetry. These studies have been classified according to their type. The data obtained has been evaluated under various headings. In this respect, the research aims to provide a systematic map of the literature and to offer a new perspective on the subject.

Keywords: Classical Turkish Poetry, Social Life, Divan Literature, Bibliography.

İlgili Yazar: Hediye GİDER
Ünvan: Yüksek Lisans Öğrencisi
Kurum Bilgileri: Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı ABD.
E- mail: hediye.gider143@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 12.08.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 19.11.2025

Giriş

Sosyal hayat kavramı, bireylerin yalnızca fiziksel yakınlıklarını değil duygu, düşünce ve kültürel paylaşım boyutlarını da içeren çok katmanlı bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Toplum, bireylerin birbiriyle kurduğu ilişkiler ağı içerisinde şekillenirken sosyal hayat bu ilişkilerin görünür hâle geldiği ve anlam kazandığı ortak zemini oluşturur. Aile, mahalle, eğitim, dinî ve kültürel ritüeller, geleneksel törenler ile resmî ve gayiresmî tüm sosyal etkileşimler, sosyal hayatın temel bileşenlerini teşkil etmektedir. Bu yönüyle sosyal hayat, bireyin kimlik inşa sürecinde ve toplumsal aidiyet duygusu geliştirmesinde belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal hayatı şekillendiren temel dinamikler arasında iletişim, paylaşım, yardımlaşma, dayanışma ve ortak değer üretimi öne çıkmaktadır. Bu çerçevede bireyler, yalnızca gündelik hayat pratiklerini paylaşmakla kalmamakta; aynı zamanda toplumun kültürel kodlarını, değer yargılarını ve sosyal normlarını yaşatarak sonraki nesillere aktarmaktadırlar. Sosyal hayat, bireyin toplumsal yapıyla kurduğu çift yönlü etkileşim sürecinin somut bir yansıması niteliğindedir.

Bu bağlamda şiir ve genel anlamda edebî eserler, her ne kadar bireysel ilhamın ve şahsi hislerin ürünü gibi görülse de aslında sosyal hayatın derin izlerini taşımaktadır. Bunun temel nedeni, edebî eserlerin ana malzemesinin toplumun ortak iletişim aracı olan dil olmasıdır. Dil, yalnızca bireylerin değil; aynı zamanda toplumun düşünce birikiminin, estetik anlayışının ve kültürel kodlarının da taşıyıcısıdır. Dolayısıyla hiçbir şair veya sanatkâr, dil karşısında tamamen bağımsız bir üretimde bulunmamaktadır. Bu durum, klasik Türk şiiri örneğinde daha belirgin biçimde gözlemlenmektedir. Divan şairi, şiirini inşa ederken bir yandan şiir geleneğinden aldığı mazmunları kullanmakta ve diğer yandan içinde yaşadığı toplumun sosyal hayatından aldığı imgeleri ve çağrışımları eserine yansıtmaktadır. Gündelik yaşamın ayrıntıları, dinî inançlar, devlet törenleri, eğlence kültürü, saray hayatı ve halk arasında yaşatılan gelenekler, klasik şiirin mecaz ve benzetmelerine kaynaklık eden temel unsurlar hâlini almaktadır.

Özellikle klasik şiirde, şairin sosyal hayatla kurduğu bu organik bağ iki yönlü bir işlev üstlenmektedir. Birincisi, edebî eserin topluma ait olması sebebiyle anlamlandırılabilmesi için dönemin ortak bilgi ve çağrışımlarına dayanmak durumunda olmasıdır. İkincisi ise sanatçının bu hazır toplumsal malzemeyi kendi şahsi üslubu ve duyuş biçimiyle harmanlayarak yeni bir terkibe dönüştürmesidir. Bu anlamda her edebî eser, bir yandan bireysel yaratıcılığın ürünü; diğer yandan sosyal hayatın kültürel kodlarını yeni den yorumlayan bir metin niteliği taşımaktadır. Şiir, yalnızca bireysel anlatımın bir aracı değildir. Aynı zamanda dönemin toplumsal yapısına açılan kültürel bir belge olarak değerlendirilmelidir. Bu bakımdan, herhangi bir edebî eserin anlamlandırılabilmesi için onu oluşturan dönemin sosyal hayatının, birey-toplum ilişkisinin ve kolektif değerlerinin anlaşılması gerekmektedir. Şairin başarısı ise sosyal gerçekliği kendi estetik anlayışıyla yoğurarak yeni bir anlam örgüsü hâline getirme gücünde yatmaktadır.

Bu çerçevede, sosyal hayat bireylerin yaşam biçimlerinden inanç sistemlerine, kullandıkları dilden

mimariye kadar uzanan bütüncül bir yapı arz etmektedir. Şair ve sanatkâr ise bu yapının hem bir ürünü hem de yeniden şekillendiricisidir. Edebî eserler, bireysel ilham ile sosyal hayatın ortak değerlerinin birleştiği noktada anlam kazanır. Bu bağlamda klasik Türk şiiri de sosyal hayatın estetik bir yorumu olarak değerlendirilmelidir.

Bu çalışmanın temel amacı, klasik Türk şiirinde sosyal hayat temasının nasıl ele alındığını ve şiirlerde hangi sosyal hayat unsurlarının işlendiğini ortaya koymaktır. Bu hedef doğrultusunda, alanda yapılmış akademik çalışmalar kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve alana katkı sağlaması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, 2007 yılında Fatma Meliha Şen tarafından kaleme alınan “Eski Türk Edebiyatında Sosyal Hayat Çalışmaları” başlıklı makale önem arz etmektedir. Bu makaledeki kaynakçalar çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ancak, söz konusu makalenin yazıldığı dönemde erişim imkânlarının sınırlı olması sebebiyle 27 kaynağın incelenememiş olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, o dönemdeki akademik erişim kısıtlılıklarının doğal bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Bu nedenle, çalışmada 2007 öncesi ve 2007–2025 yılları arasında yayımlanan ve YÖK Tez Merkezi, DergiPark, Google Akademik ve Google Scholar üzerinden erişilen tüm akademik çalışmalar, yüksek lisans ve doktora tezleri, bildiriler, kitap ve kitap bölümleri incelenmiştir. Elde edilen kaynaklar, akademik türlerine göre sistematik biçimde sınıflandırılarak güncel ve kapsamlı bir sosyal hayat kaynakçası oluşturulmuştur. Böylece klasik Türk şiirinde sosyal hayat temasını merkeze alan geniş ve detaylı bir literatür taramasının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmada, klasik Türk edebiyatında sosyal hayat temasıyla ilgili yapılan bilimsel çalışmalar bibliyografik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Öncelikle yüksek lisans ve doktora tezleri, makaleler, bildiriler ile kitaplar ve kitap bölümleri tespit edilerek sistematik bir biçimde bir araya getirilmiştir. Ardından, elde edilen bu kaynaklar çeşitli açılardan değerlendirilmiştir. Çalışmalar; türlerine, yayımlandıkları yıllara, tezler özelinde üniversitelere ve makaleler özelinde yayımlandıkları dergilere göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmalar grafikler eşliğinde sunulmuş, elde edilen veriler ayrıntılı biçimde yorumlanmıştır. Böylece alandaki akademik birikimin kapsamı, eğilimleri ve boşlukları somut verilerle ortaya konulmuştur.

Sonuç itibarıyla, alana ilişkin mevcut literatürü sistematik ve bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyan bibliyografik bir kaynak olması amaçlanmaktadır.

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Ahmed, A. (2025). *Enderunlu Hasan Yâver'in Dîvânı'nda sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Artukoğlu, M. (2012). *Cinânî Dîvânı'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aysan, Ç. (2022). *Rumelili Za'îfî Dîvânı'nda sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl

Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Babaarslan, G. (2024). *Divanlardan hareketle XIX. yüzyılda sosyal hayat*. [Doktora tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Baş, D. (2024). *Şeyh Galib Dîvânı 'nda sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Gümüşhane Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Batur, H. (2015). *Erzurumlu İbrahim Hakkı 'nın şiirlerinde maddî kültür ve sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bilgin, S. (2011). *Necati Bey Divanı 'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bilir, J. (2009). *Kadın divan şairlerinden Mihri Hatun, Leylâ Hanım ve Şeref Hanım divanlarında sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Buyruk, İ. E. (2015). *Bağdatlı Rûhî Divanı 'nda sosyal hayat*. [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Cengiz, O. (2010). *14-15. yüzyıl dîvânlarında mutfak kültürü*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çarlıoğlu, A. (2011). *Bâkî'nin gazellerinde sosyal hayatın izleri*. [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Çidal, O. (2021). *İbrahim Tırsî Divanı 'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Demirok, E. (2023). *Gelibolulu Mustafa Âlî Dîvânı 'nda sosyal hayata ilişkin unsurlar*. [Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Deniz, D. (2019). *Ravzî Divanı 'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Düzlü, Ö. (2018). *Seyyid Vehbî Divanı 'na göre 18. asırda Osmanlılarda sosyal hayat*. [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Görgünoğlu, E. (2022). *Kara Fazlî Dîvânı 'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gündüz, E. (2024). *Lebîb-i Âmidî Dîvânı 'nda sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Muş Alparslan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Gürdap, S. (2023). *Gelibolulu Sürûrî Dîvânı 'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Muş Alparslan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Işıklı, K. (2014). *Mahtumkulu Divanında sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kağnıcı, L. (2008). *Nedim Dîvânı'nda mimâri, eşya ve kıyâfet*. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Karaca, Y. E. (2018). *16. yüzyıl divanlarında dünyevîleşme-sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Karakaş, E. (2024). *Biyografi, edebiyat ve sosyal hayata katkılarıyla Nevsailler (Nevsal-i Asr, Musavver Nevsal-i Meşahir, Nevsal-i Nisvan, Nevsal-i Malumat, Nevsal-i Ragıp, Nevsal-i Edebi)* .

[Yüksek lisans tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kassap, F. (2021). *Nev'îzâde Atâyî Dîvânı'nda sosyal unsurlar*. [Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Keskin, N. İ. (2009). *Sosyal hayatın 17. yüzyıl dîvân şiirine yansımaları ve anlam çerçeveleri*. [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kızıltoprak, H. (2017). *Vusûlî Dîvânı'nda maddî kültür ve sosyal hayat unsurları*. [Yüksek lisans tezi, Batman Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kocabaş, M. (2019). *Şeyhî Divanı'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kul, G. N. (2023). *Keçecizâde İzzet Molla'nın Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr'ında sosyal hayatın izleri*. [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kuvan, H. (2009). *Âşık Ömer Dîvânı'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Küçük, Z. (2021). *Emrî Divanı'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Mimir, D. (2012). *Ahmedî'nin İskender-nâme'sinde XIV. yüzyıl sosyal hayatı*. [Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Önge, D. (2013). *Klasik Türk şiirinde haberleşme*. [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özçelik, S. (2010). *XVII. yüzyıl sosyal hayatı'nın Nâbî Dîvânı'na yansımaları ve anlam çerçevesi*. [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özer, Z. (2015). *Dîvân şiirinde burçlar*. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Özyavuz, R. (2019). *Eski Türk edebiyatı XV. yüzyıl divanlarında dünyevîleşme-sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Peçenek, O. (2019). *Klâsik Türk edebiyatı şairlerinin gerçek meslekleri ve bu mesleklerin şiirlerine yansımaları (15-16. yy.)* [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Rahmani, Z. (2019). *Ali Şir Nevâyî'nin Fevâidü'l-Kiber Divanı'nda (gazeller) sosyal hayat izleri*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şahin, E. (2011). *Bâkî Divanı'na göre 16. yüzyıl Osmanlı toplum hayatı*. [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tanik, H. (2024). *Tecellî Dîvânı'nda sosyal hayat*. [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Zöhre, A. (2016). *Muhibbî Dîvânı'nda sosyal hayat*. [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Makaleler

- Abbasoğulları, G. (2021). Bazı mimarî yapılar ve tamamlayıcı öğelerin 16. yüzyıl Osmanlı şiirine yansımaları. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 685-702.
- Acar, E. (2020). Klasik Türk şiirinde kahveye bakışı yansıtan birkaç örnek ve kahveye dair manzum bir fetva. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 84-100.
- Acar, G. ve Güneş, M. (2023). Klasik Türk şiirinde bal. *Anasay*, (26), 26-38.
- Açar Çalık, B. G ve Durmaz, İ. T. (2024). Sâhibü's-Seyf Ve'l-kalem Gazi Giray Han ve Kayıp Mesnevisi Kahve vü Bâde. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 33(33), 37-68.
- Açıkgöz, C. (2019). Klasik Türk şiirinde balık. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 8(1), 197-229.
- Açıkgöz, C. (2020). Klasik Türk şiirinde deniz kızı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(44), 687- 713.
- Açıkgöz, C. (2022). Tasavvufi bir remiz olarak balık: Menkıbelerde balık ve tekke şiirinde balık. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 356-385.
- Açıl, B. (2015). Klasik Türk şiirinde estetik bir unsur olarak çiçekler. *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (5), 1-28.
- Ademoğlu, R. (2021). Bursalı İbrahim Râzî Divanı'nda kıyafet terimleri. *Gab Akademi*, 1(1), 149-177.
- Ak, M. (2014). Divan şiirinde taşra kullanımları ve divan şairinin taşrası. *İstem*, (24), 85-102.
- Aka Kiyâğa, B. (2022). Padişah şairde saltanat alametlerinin kullanım alanları: Muhibbî Divanı örneği. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(4), 1917-1952.
- Aka, B. (2020). Muhibbî Divanı'nda "padişah" algısı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 359-379.
- Akarca, D. (2005). Şitâiyelerde sosyal yaşantı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 1-14.
- Akbulut, F. M. (2024). Şiir ve mimari: Osmanlı sanatında kültürel örüntü. *Sanat Tarihi Yıllığı*, (33), 1-19.
- Akça, İ. (2022). Sûfi Şair Baba Rahîm Meşreb'in şiirlerinde coğrafi yer adları. *Harran İlahiyat Dergisi*, (48), 187-205.
- Akçay, Z. (2017). 17. Yüzyıl divanlarında et ve et yemekleri. *Türük Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(10), 203-217.
- Akdağ, A. (2014). Bir tedavi yöntemi olarak "kan aldirmek" ve klâsik Türk şiirindeki kullanımı. *Gazi Türkiyat*, 1(14), 169- 187.
- Aksoyak, İ. H. (2005). Manastırlı Celâl'in satranç terimleri ile yazdığı gazeli. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (18), 7-16.
- Aksoyak, İ. H. (2017). Fatih'in pekiştirdiği bir gelenek: Âşıklar topluluğuna "ser-defter olmak". *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 1-7.
- Aktaş, M. M. (2022). Bir minyatür ustası Bihzâd'ın klasik şiire yansımaları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(4), 1357- 1375.

- Aktaş, M. M. (2023). Klasik şiirde kiliseye dair imajlar. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 2683-2708.
- Akyol, İ. (2020). Kültürümüzde manzum yağmur duaları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 268-284.
- Albayrak Sak, V. (2021). Divan şiirinde "nân-pâre" kavramı ve bu kavramın divan şairleri tarafından kullanımı. *Ibad Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 461-447.
- Albayrak Sak, V. (2023). Şükrî-i Bitlisî'nin Selimnâmesinde lale ve lalezâra dair. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (1), 203-214.
- Altınova, M. K. (2024). Klasik Türk şiirinde çocuk. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 82-112.
- Altunışık, M. E. (2023). Nihânî'nin manzum hac seyâhatnâmesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı 1 (Cumhuriyetin 100. Yılına)), 715-736.
- Altunmeral, M. (2011). Abdi'nin Gül ü Nevruzunda musiki terimleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 325-332.
- Alvan, T. (2020). 1582 Tarihli yeni bir surname metni: Akşemseddin'in torunu Kadîmî'nin sûr-nâme'si. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 25(25), 1-77.
- Alvan, T. (2020). Klasik Türk şiirinde dolab-nâme hakkında mülâhazalar. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60(2), 443-476.
- Arı A. ve Duranoğlu S. (2022). Ekonomik hayatın klasik Türk şiirindeki yansımaları ve devalüasyon/enflasyon temalı bir şiir örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 165-177.
- Armutlu, S. (2018). Zâtî'nin Şem' ü Pervâne mesnevisinde sosyal hayat ve motifler. *Sobider: Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 349-371.
- Arslan, N. Ö. (2024). Depremle ilgili mitsel anlatıların ve islami inanışların klasik Türk edebiyatına yansıması: risâle-i zelzele ve zelzele-nâme örnekleri. *Academic Knowledge*, 7(2), 186-195.
- Artukoğlu, M. (2015). Cinânî Divanı'ndan mimarî izlenimler. *Türük Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 245-260.
- Aslan, M. (2018). Divân şiirinde Keşmîr. *Asya Studies*, 4(4), 1-14.
- Aslan, M. (2019). Tırsî Dîvânı'nda çingeneler. *Asya Studies*, 1(7), 29-35.
- Aslan, M. U. (2017). Tokatlı Kânî Dîvânı'nda mûsikî ile ilgili unsurlar. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 5(1), 1490-1499.
- Aşçı, Y. (2019). Sâkînâmelere göre şarabın vasıfları ve etkileri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 5(2), 145-178.
- Aşı, H. (2022). Nedîm Dîvân'ında kuşlar. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1314-1347.
- Aslan, M. (2017). Nâbî'nin "Hayriyye"sinde aile. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (44), 57-82.
- Atalay, B. (2017). Klasik Türk edebiyatında "tatar". *Kesit Akademi Dergisi*, (9), 413-425.
- Atar, M. K., ve Kiraz, S. (2023). Divanlarda çocukla ilgili kavramlar, terkipler ve manzumelere dair bir deneme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(1), 336- 381.

- Ataseven, Y. (2017). Mesîhî Dîvânı'nda gündelik hayat tezâhürleri. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 67-81.
- Avcı, İ. (2009). Klasik Türk edebiyatında gelenekli bir yazım konusu olarak ilim ve mal. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 81- 116.
- Avcı, İ. (2017). Enderunlu Vâsîf Divan'ında mizah. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(1), 220-237.
- Avçın, M. (2015). Bosnalı Sâbit'in Edhem ü Hümâ mesnevisinde sosyal hayata dair unsurlar. *Journal of International Social Research*, 8(41), 90-102.
- Ayan Nizam, E. (2021). Tarihe tanık manzumeler: Nev'î'nin gözünden bir döneme bakmak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 854-888.
- Aydemir, E. (2018). Remil ilmi ve divan şiirine yansımaları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(2), 159-180.
- Aydemir, Y. (2001). Hâdî'nin saray şehrengizi. *İlmi Araştırmalar*, (12), 31-56.
- Aydemir, Y. (2005). Divan şairi aşından ne anlar. *Osmanlı Araştırmaları*, 26(26), 85-94.
- Aydemir, Y. (2021). Sâni ve rodos Şehrengizi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 26(26), 83-109.
- Aydın, A. (2011). Hanyalı Nûrî Osman'ın sâkî-nâmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 167-192.
- Aydın, A. (2015). Klasik Türk edebiyatında evliliğe dair menfî düşünceler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15(15), 103-132.
- Aydın, A. (2017). Sosyal hayattaki bazı kişilikler ve onları ifade eden beyitler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 36-51.
- Aydın, B. (2023). İpliğe bağlı hayaller: Klasik Türk şiirinde rişte. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 19, 233-280.
- Aydın, F. (2022). Divan şairlerinin mavi mücevherleri: Firuze, lâcivert, mina ve safir. *Fikriyat*, 2(2), 87-102.
- Aydın, F. (2022). Divan şiirinde elmas. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (18), 1-14.
- Aydın, F. (2022). "Divan şiirinin yeşil mücevherleri: Yeşim, zebercet ve zümrüt". *Turkish Academic Studies*, 3(2), 126-139.
- Aydın, F. (2023). Aşk yolunun kara taşları: Divan şiirinde taşlar. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(30), 255-281.
- Aydın, F. (2023). Dalgaları arasında şiir taşıyan taş: Divan şiirinde mermer. *Anasay*, (26), 1-11.
- Aydın, F. (2023). Divan şiirinde şerbet. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(3), 411-428.
- Aydın, F. (2023). Şairin mutfağından şerbet çeşitleri. *Hafıza*, 5(1), 69- 91.
- Aydın, G. (2017). Dîvân şairinin dünyasına zamanın kadrından bakmak: Bosnalı Sâbit'in eserlerinde saat çeşitleri ve koyun saatinin gizemi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 8-23.
- Aydın, S. (2023). Dürrî Ahmed Efendi Divanı'nda sosyal hayat. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2587-

2632.

- Aydın, Y. Ü. (2023). Klasik Türk şiirinde yelpaze. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 13- 32.
- Aynacı, M. (2012). Divan şiirinde geçen göz hastalıklarının klâsik dönem tıp metinleri ekseninde değerlendirilmesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 9, 29-48.
- Aynur, H. (2020). Tatavlı Mahremî'nin Şehnâme'sinde suriçi İstanbul'u. *Yıllık: Annual of Istanbul Studies*, (2), 143-50.
- Aytaç, A. (2023). Yenişehir kentinin sosyal hayat ve eğlence kültürünü bir şehrengiz metni. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 583-597.
- Aytaç, A. (2024). Vahîd Mahtûmî'nin lâlezâr (yenişehir-i fenâr) şehrengizinde atmosferin inşâsı. *Folklor/Edebiyat*, 30(117), 273- 300.
- Babaarslan, G. (2022). Habeş-rû bir dilber-i yemen: Kahve ve xıx. Yüzyılda yazılmış "kahve" redifli beş gazel. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 7(2), 21-44.
- Babür, Y. (2020). Klasik Türk şiirinde gayr-i islami inanç unsurlarının kullanımı. (2022). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 165-188.
- Bahadır, S. C. (2020). Matbu bir remilnâme örneği. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (43), 221-242.
- Bahadır, S. C. (2022). Bir Kur'an falı örneği. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (16 [Bahar 2022]), 19- 51.
- Bahar, B. Ö. (2022). Klasik Türk edebiyatında çerçi/pîle-ver. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 1150-1164.
- Bahar, B. Ö. (2022). Talihliler zümresinden bir tip: Nâdân. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 10(33), 103-120.
- Bakırcı, F. (2018). Kadı Burhaneddin Divanı'nda okçulukla ilgili unsurlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11, 61, 41-55.
- Balalan, A. (2025). Divan şiirinde perde kavramı. *İçtimaiyat*, 9(1), 463-482.
- Batıslam, H. D. (2007). Tarih ve kültür kaynağı olarak hasb-i hâller. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (22), 29-42.
- Batıslam H. D. (2009). Şehir şiirleri ve Şeyüslâm Yahyâ'nın Edirne gazelleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (39), 483-498.
- Batıslam, H. D. (2013). Divan edebiyatında latife ve hezl. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 229-242.
- Batıslam, H. D. (2014). 16. Yüzyıl divan şairi Cinânî'nin hediye konulu iki şiiri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (20), 7-15.
- Batıslam, H. D. (2018). Şâne (tarak) redifli gazeller. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4(3), 637- 648.
- Batıslam, H. D. (2020). Divan şiirinde mum ve Cem Sultan'ın şem' mum gazeli. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 24(24), 108-136.

- Batıslam, H. D. (2020). Divan şiirinde savaş ve Fehîm-İ Kadîm'in savaş gazelleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 6(3), 318-327.
- Batıslam, H. D. (2024). Dr. Hüseyin Remzi'nin Mir'atü'l-beyt'inde Bitkilerle Tedavi. *Türk Folklor Araştırmaları Derneği Dergisi*, (369), 68-80.
- Batıslam, H. D. (2024). Gelibolulu Âlî Divanı'nda "çâh"a (kuyuya) dair. *Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (22 (Prof. Dr. Hasan Kavruk.'a Armağan Sayısı)), 45-61.
- Batur, H. (2022). İki şair, bir şehir: Remzî ve Rıfkî'nin Kahire şiirleri. *Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (17), 59-72.
- Bayram, Y. (2007). Divan şiirinde tarımsal ürünler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Özel Sayı*, 81-96.
- Bayram, Y. (2007). Klasik Türk şairlerinin gözüyle meyveler. *Turkish Studies*, 1(4), 220-227.
- Beken, B. (2022). Klasik Türk şiirinin anlam dünyasında bir kıyafet unsuru olarak kalpak. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(3), 286-301.
- Belenkuyu, B. (2019). Lâmiî Çelebi'nin mesnevilerinde sakinameler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 8(1), 291-318.
- Belli, H. (2015). Taşlıcalı Yahya Bey'in "Şah u Gedâ" mesnevisinde çevresel ve olgusal boyutuyla mekân tasvirleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 14(14), 29-46.
- Benli, Ş. (2024). Latîfî'nin evsâf-ı İstanbul'undan hareketle 16. yüzyıl İstanbul'unun çevresel özellikleri. *Folklor/Edebiyat*, 30(120), 1105-1122.
- Bilen, S. (2025). Klasik Türk şiirinde el ve kan ilişkisi: Şiddet ve aşkın yansıması. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 22(22), 220-229.
- Bilgiç, E., Akbolat, M. ve Eroğlu, A. F. (2025). Ahmet Paşa divanı'nda dua ve beddua. *Bozok Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 188-200.
- Bilgin, E. (2020). Divan şiirinde geçen musiki ıstılahlarına dair genel bir tasnif denemesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60(2), 517-537.
- Bilgin, E. (2021). Siyasetnâmelerde ve divan şiirinde ekonomik düzeni bozduğu belirtilen bazı iktisadi ve idari sorunlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1), 79-104.
- Birinci, S. (2016). Nedîm Dîvânı'nda ateş ve ateşle ilgili kelimelerin kullanımı. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(4), 1-15.
- Boz, H. (2024). Klasik Türk şiirinde mektup/mektuplaşma. *Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 1-31.
- Bozaslan, S. U. (2019). Garseddin-zâde Şemseddin Muhammed'e nispet edilen bir tıp manzumesi hakkında: Manzûme ya da manzûme fi ilmi't-tıb. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, (68), 69- 112.
- Bozyiğit, E. (2024). Bosnalı Sâbit'in rahşiyesi bağlamında bir kasidenin tekâmülü. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 11(1), 13-51.
- Bulut, A. (2006). Rasih İbrahim'in okçulukla ilgili bir manzumesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı*, 50(2002/1), 9-20.
- Büyükada, M. (2024). Bir ihtilâc-nâme örneği: Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-yi ihtilâc. *Akademik Dil ve*

Edebiyat Dergisi, 8(2), 908-938.

Büyükada, M. (2025). Bir Kur'an falı örneği: Hâzâ kitâbu fâl-ı Kur'ân-ı 'azim budur. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (22 [Bahar 2025]), 173-191.

Büyükada, M. (2025). Mensur bir falname: Hâzâ kitâbu fâl-ı Kur'ân. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 18(50), 957-974.

Büyüker Güngör, N. (2024). Klasik Türk edebiyatında bilinen ilk mizahî takvim risalesi: İznikli Vahyî'nin Meselü'l-î, İhâmât'ı. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (51), 179-226.

Büyükkarcı, Y. F. (2014). Divan edebiyatında nakş ve nakkaş 1: ilk yüzyıllar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 12(12), 13-28.

Büyükyıldırım, A. (2009). Kâşif ve Sâkî-nâme'si. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 763-776.

Can, N. (2011). Osmanlı'da müziğin ve şiirin gözde sazı: Ney. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 179-200.

Cançelik, A. (2013). Divan şiiri-Osmanlı klasik musikisi ilişkisi ve 18. yüzyıl divan şiirinden örnekler. *Türkiyat Mecmuası*, 23, 19-36.

Cançelik, A. (2015). Şeyh Galib Divanı'ndaki bazı musiki terimlerinin dinî-tasavvufî anlam açılımları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (2), 67-77.

Cançelik, A. (2016). Kent kültürü ve kentlilik bilincinin oluşumunda şehrengizlerin rolü. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 12(1).

Cançelik, A. (2017). Divan şiiri kaynaklığında Osmanlı'da bazı siyasi ve sosyal dinamikler. *Mukaddime*, 8(1), 43-66.

Cançelik, A., ve Şen, İ. (2020). Nâbî Dîvânı'ndaki musikî terimlerinin dinî-tasavvufî ve sosyokültürel açıdan tahlili. *Kocaeli İlahiyat Dergisi*, 4(1), 43-84.

Coşkun, A. O. (1994). Sakinameler vekafzade Faizi'nin Sakinamesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 52-64.

Coşkun, H. (2024). Divan şiirinde bal mazmunu. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 371-386.

Çağıl, N. (2018). Dinî ve ilmî birikimin divan şiirindeki izdüşümleri. *İlahiyat Tetkikleri Dergisi*, (50), 135-159.

Çağlar, A. (2019). Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn mesnevisinde sosyal hayat. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, (22), 171-260.

Çağlayan, N. (2021). Türk mûsikîsi'nin kadîm nefesli sazı ney ve Muhibbî Dîvânı'ndaki izleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(2), 805- 823.

Çağlayan, N. (2022). Klasik Türk şiirinde girift sazına dâir.... *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (9), 299-306.

Çakır, M. (2011). Kavsi'nin şiirlerinde sosyal hayat. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 105-124.

- Çakır, M. (2014). Taşlıcalı Yahyâ Bey'in kasidelerinde katıldığı savaşların akisleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 69-83.
- Çakır, M. S. (2020). Klasik Türk şiirinde nağmelerin tınısı ve Nâilî divanı'nda musiki unsurları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 4(2), 206-220.
- Çakır, Ö. (2006). Türk edebiyatında "taziyetnâme". *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 36(36), 269-291.
- Çakıroğlu, T. (2020). Âdile Sultan Divanı'nda ölüm. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60(1), 195-213.
- Çalka, M. S., ve Dolu, Y. (2020). Divan şiirinde yardım talep etmenin edebî tür olarak terennümü: Meded-nâmeler. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 1(1), 51-75.
- Çapan, P. (2018). Recâî-zâde İbrâhim Şefik dîvânı örnekleminde tarihe edebiyattan bakmak. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 54- 73.
- Çatoviç, A. (2012). Bosnalı divan şairlerinde mahallîleşme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 5(9), 160-169.
- Çavuş, M. F. (2019). Divan şairlerinin çevreye dair görüşleri (15. yüzyıl). *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 59(1), 27-65.
- Çavuşoğlu, H. (2019). Dört asır dört şair bağlamında divan edebiyatında dünya algısı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 224-240.
- Çavuşoğlu, R. (2024). Merhabâ ile elvedâ arasında bir mâh-ı gufrân: Prizrenli Hacı Ömer Lutfi'nin Ramazaniyesi. *Rize İlahiyat Dergisi*, (26), 133-166.
- Çayıldak, Ö., ve Mecit, H. (2022). Ömer Şevki Mardinî divanında sosyal hayata dair: Giyim kuşam. *International Journal of Mardin Studies*, 3(7), 7-20.
- Çeçen, M. K. (2012). Eski kimyada kibrît-i ahmer teriminin klasik Türk şiirine yansımaları. *Türkoloji Araştırmaları*, 7(3), 759-780.
- Çelik Önal, P. (2022). Üç Arûs ve Üç Dâmât mesnevisinde hastalıklar ve tedavi yöntemleri. *Karefad/Çakı Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 99-113.
- Çelik Yalçın, D.S. (2011). Eski şiirin rüzgârıyla'da Lâle devri ve dönemin ruhu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18(1), 135-159.
- Çelik, B. (2020). Tersanecilik terimleri ile kaleme alınmış edebî bir mektup. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (12 [Bahar 2020]), 154 - 168.
- Çelik, M. F. (2015). Klâsik şiirde bâdem. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 14(14), 47-66.
- Çelik, R. (2024). Emrî Dîvânı'nda Kâbe mazmunu. *International Journal of Filologia*, (12), 128-138.
- Çeltik, H. (2012). Divan şiirinde ocak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (63), 321-336.
- Çetin, K. ve Dikmen, M (2021). Ahmed-i Rıdvân Divanı'nda bir kasidede açan Antalya çiğdemi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (44), 225-235.
- Çetin, K. (2024). Bir giysi kaç şekilde görünür? : Klasik Türk şiirinde kepenek redifli gazeller. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi*, 14(3), 1302-1321.
- Çetin, K. (2024). Bir maddi kültür ögesi olarak divanlarda halhalın sesini duymak ve pırıltısını görmek. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 588-606.

- Çetin, L. M. (2023). Beduhun bazı kültürlerdeki yeri ve klasik Türk şiirinde kullanımına dair örnekler. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (19- Güz 2023), 318 - 341.
- Çetinkaya Karakoyun, Ü. (2010). Osmanlı kültüründe kadın süs malzemelerinin edebiyata yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad)*, 12(12), 89-126.
- Çetinkaya, Ü. (2009). Divan şiirinde sosyal hayattan yansımalar: Necatî ve Hayretî'nin arpa kıtlığını anlatan iki manzumesi. *Türkbilig / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(17), 47-55.
- Çetinkaya, Ü. (2014). Bir kadın şehrengizi: Azîzî'nin İstanbul şehrengizi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 54(1), 229-268.
- Çınar, B. (2010). Şeyh Gâlib'in Hüsn ü Aşk mesnevisinde felekler. *Journal of Turkish Research Institute*, 15(39), 777-792.
- Çınar, B. (2019). Taşlıcalı Yahya'nın gazellerinde yaşlılık. *Türkoloji Dergisi*, 23(1), 193-208.
- Çınar, M. (2004). 16. Yüzyıl divan edebiyatında bahçe tasviri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 11(26).
- Çınarcı, M. N. (2021). Aşık Çelebi'nin Meşâ'irü's-Şu'arâ tezkiresinde Balkan şehirleri. *Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları*, 3(2), 277-287.
- Çiftçi, F. (2015). Şehirden insana insandan hakikate uzanan bir eser olarak Harput şehrengizi. *Bingöl Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 19-40.
- Çolak, M. A. (2023). Hulvî'nin "Hamse" adlı mesnevisinde Taşlıcalı Yahya ve Sosyal Eleştiriler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2329-2345.
- Çopur, E. N. (2020). Divan şiirinde savaş aletleri: Hançer, kılıç, ok. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 10(1), 58-81.
- Çukurlu, T. (2019). Klasik Osmanlı şiirinde gülün, bülbül ve diğer hayvanlarla ilişkisi. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 353-376.
- Çukurlu, T. (2021). Kahvenâme şiirlerine ek: Derviş Hilmî'nin kahve redifli şiiri. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 5(1), 233- 243.
- Çukurlu, T. ve Düzenli, M. B. (2021). Enderunlu Fazıl Divanı'nda yer alan ramazaniyeler üzerine bir değerlendirmeye. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 41-63.
- Çukurlu, T. ve Düzenli, M.B. (2021). Enderunlu Fazıl'ın ramazaniyelerinde ramazan ile ilgili kavramlar. *International Journal of Filologia*, (5), 55-84.
- Çukurlu, T.ve Düzenli, M. B. (2022). Enderunlu Fazıl'ın ramazaniye türü şiirlerinde yer alan dinî-tasavvufî kavramlar. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(68), 1-8.
- Dalyan, A. (2016). Ahmedî'nin bir medhiyesinde Osmanlı sosyal hayatına dair izler: Gazi tipi -kul tipi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (40), 45-68.
- Demir, H. (2021). "Zanbak" ve klasik Türk şiirindeki izleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 27, 127-157.
- Demirkazık, H. (2012). Emrî Divanı'nda âdetler ve gelenekler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 9, 49-110.

- Derdiçok, N. S. (2021). Latîfi Tezkiresi'nde halk kültürüyle ilgili unsurlar. *Dünya İnsan Bilimleri Dergisi*, (2), 170-191.
- Dervişoğlu, M. (2021). Surnamelerde güreşe dair bilgiler ve bunların değerlendirilmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 524-543.
- Dikmen, M. (2023). Klâsik Türk şiirinde Buhurumeryeme dair. *Mecmua*, (15), 32-51.
- Dikmen, M. ve Çetin, K. (2023). Köstendilli Süleyman Şeyhî'nin bir gazelinde satranç ve satranç terimleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 158-69.
- Doğan, A. Ö. (2023). Sözlü kültürden yazıya ritüelden edebiyata: Klasik Türk şiirinde kurban kültürü. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(3), 1279- 1292.
- Doğan, R. (2019). Üsküplü İshak Çelebi Dîvanı'nda beşerî hayat. *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi*, (3), 22-31.
- Doğan, R. S. ve Şanlı, C. (2021). Filibeli Vecdî Divanı'nda geçen kasidelerde sosyal hayat. *Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(1), 63-79.
- Dolat, M. (2019). Dîvân şiirinde meslekler. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(1), 19-21.
- Duman, A. (2021). Klasik Türk şiirinde kılıç (15-16. yüzyıl divanlarına göre). *International Journal of Filologia*, (6), 164-202.
- Durkaya, H. (2020). Klasik Türk şiirinde Osmanlı eğlence hayatının bir yansıması: Mehtabiyeler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 24(24), 173-194.
- Durkaya, H. (2022). Ahlaki mesnevilerde misafirlik kavramı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 369-383.
- Durmaz, G. (2010). Divan şiirinde kahve ve kahvehanelere bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(19), 253-267.
- Durmaz, G. (2014). Püsküllü bela: Diyarbakırlı Osman Nûrî Paşa Divan'ında fes. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(26), 201- 213.
- Efe, Z. (2019). Müellifleri meçhul iki şehrengiz: Üsküp ve Budin şehrengizleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 23(23), 271-314.
- Eflatun, M. (2023). Klasik Türk şiirinde Türk mitolojisinin izleri: Yada ve galebe taşı örnekleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 570- 601.
- Egüz, E. (2014). Yabancı seyyahların gözüyle klasik Türk edebiyatı. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 49(49), 53-93.
- Egüz, E. (2022). Erzurumlu Mustafa Darîr'in Sîretü'n-Nebî'sinde sosyal tenkit. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 529-546.
- Eğri, S. (2022). Ali Behcet Dede: Cana şifa kahvesi ve gönüllere deva manzumesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(42), 17- 43.
- Eğri, S. (2022). Edebî tasvir geleneği çerçevesinde Lâmi'î Çelebi'nin Bursa ve tabiat tutkusu: Sarnıç yaylası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 11(3), 1063-1083.
- Ekici, A. (2023). Ahmed Rıdvan'ın Hüsrev ü Şirin mesnevisinde halk inanışları. *Divan Edebiyatı*

Araştırmaları Dergisi, 31, 269-295.

- Ekici, H. (2017). Bâkî Divanı'nda sâkî mefhumu. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(3), 55-76.
- Ekici, H. ve Aydın, M. (2017). Sünbülzâde Vehbî Efendi Divanı'nda sâkî ve sâkînin görüntü düzeyleri. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (3), 11-21.
- Ekici, M. M. (2021). Şiirden tarihi okumak: II. Mahmud dönemindeki askeri yenilenmenin klasik Türk edebiyatına yansımaları. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (Yûnus Emre'den Mehmed Âkîf'e Şiir Özel Sayısı), 242- 273.
- Ekinci, R. (2016). Klasik Türk edebiyatında mizahî takvimler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 17(17), 55-90.
- Erbaş, C. (2023). Celîlî'nin Leylâ vü Mecnûn mesnevisinde mekan. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 160-172.
- Erbay, N. (2018). Kültürel bir değer olarak Ayasofya'nın 17. yüzyıldan bugüne bir izdüşümü: Nabi'nin Ayasofya redifli gazeli. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 20(20), 131-144.
- Ercan, Ö. ve Düzbakar, Ö. (2010). Bursa şer'iyye sicillerine yansıyan tabip-hasta ilişkileri ışığında divan şiirinde tabip. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(18), 157-172.
- Erdem, S. (2023). Vehbî'nin Sûrnâme'sinde geçiş dönemi ritüeli: sünnet düğünü. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8(2), 144-156.
- Erdoğan, K. (2003). Zâtî Divanı'nda yiyecekler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 31-54.
- Erdoğan, K. ve Erdoğan, K. (2010). Birrî Divanı'nda Manisa ve şairin sosyal çevresi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(37), 69-85.
- Eren, H. (2019). Sosyal hayata bakan yönüyle Nedim'in ramazaniyesi üzerine bir inceleme. *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi*, (10), 147-164.
- Erginer, A. (2017). Divan edebiyatında sosyal hayat çalışmalarına önemli bir kaynak serisi: Kitap Yayınevi'nin "Sahaftan Seçmeler" dizisi. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 1-15.
- Erkal, A. (2010). Divan şiirinde Afyon ve esrar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(33), 25-60.
- Erkal, A. (2014). Divan şiirinde cemre ve Bosnalı Sabit'in Cemreviyye'si. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (36), 131-151.
- Erkal, A. (2021). Klasik Türk şiirinde mazmunlaşan mekanlar: Puthaneler. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1094-1108.
- Erkul, R. (2009). Edebî dilekçe olarak kasideler / eulogy as a literary petition. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), 753-762.
- Erkul, R. (2013). Mizah bağlamında sabit ile Nedim'in ramazaniyeleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 446-456.
- Eroğlu, S. (2008). Türk edebiyatında miyâhiyye türüne bir örnek: Hâsib Efendi'nin miyâhiyyesi. *Uludağ*

- Esir, H. A. (2006). Şeyhî Divanı'nda geçen yiyecek ve içecek adları üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (29), 95-116.
- Evecen, D. ve Harmancı, M. E. (2019). Vechî'nin Gelibolu şehrengizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 159-167.
- Eyduran, A. (2008). Klâsik Türk edebiyatında idiyeye şiirleri (Bayram şiirleri). *Erdem*, (52), 125-136.
- Ezilmez, H. (2019). Nedîm'in şiirinde mahallîleşme. *Kesit Akademi Dergisi*, (18), 272-294.
- Falay, N. (2012). Türk hiciv şiirinde rüşvet. *The Conference Journal of Financial Studies Center*, (57), 1-28.
- Faraşoğlu, Y. (2023). Benderli Cesârî Divanı'ndaki şehir şiirleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 239-273.
- Faraşoğlu, Y. (2023). Divan şiirinde payitaht sevgisi: İstanbul redifli gazeller. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 612-644.
- Fidan, G. G. ve Günönü, C. (2025). Üç çağdaş şair: Haşmet, Koca Râgıb Paşa ve Fitnat Hanım divanlarında değerli taşlar. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 18(49), 297-320.
- Gedik, N. (2022). Klasik Türk şiirinde nilüfer. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(3), 69-98.
- Gök, S. (2022). Geleneğin tanıklığında klasik Türk şiirinde "cimri tipi" ve sosyal bir eleştiri unsuru olarak "cimrilik". *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(68), 17-28.
- Gök, S. (2022). Kültürümüzün kadim içeceği "çorba"nın klasik şiirde işlenen sıhhi ve iktisadi yönü. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 62(1), 85-100.
- Gök, S. (2023). Klasik Türk şiirinde bir benzetme unsuru olarak "beşik" ve "beşik Çocuğu" Kavramları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2633-2657.
- Gök, T. (2017). On altıncı asırda bir şehir övgüsü: Budin. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 15(23), 119-131.
- Gök, T. (2019). 16. asır Osmanlı toplumuna açılan bir pencere Fakîrî'nin Risâle-i Ta'rifât'ı. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 23(23), 315-380.
- Gökcan Türkdoğan, M. (2011). Ahmedî'nin Cemşid ü Hurşid ve Şeyhoğlu Mustafa'nın Hurşidnâme adlı eserlerinin perspektifinden XIV. yüzyılda sosyal hayat. *Turkish Studies*, 6(2), 107-129.
- Gökcan, Türkdoğan, M. (2008). Yusuf u Züleyha mesnevilerinde sosyal hayatın yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(38), 51-70.
- Göktaş, M. (2018). Taşlıcalı Yahya Bey divanında su. *Ekev Akademi Dergisi*, (74), 217-237.
- Gönel, H. (2012). Divan edebiyatı açısından bir kültür merkezi olarak Bosna. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 5(9), 6-21.
- Güler, K. (2015). XVI. Yüzyıl dîvân ve halk şiirinde bahar kavramı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (6), 1- 15.
- Güler, M. (2023). Dağ kültü ve divan şiirinde mitolojik dağlar. *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 3(1), 45-59.
- Güler, M. ve Babür, Y. (2020). Ahmedî Divanı'nda hasta kavramı ve göz hastalıkları. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 42-60.

- Gülhan, A. (2015). Türk kültüründe fal ve isimlerle ilgili bir manzum falname örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 15, 195-222.
- Gülhan, A. (2016). Edincikli Ravzî divanında on altıncı yüzyıl Edincik şehir hayatının yansımaları. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (3 - Abdülkerim Abdulkadiroğlu), 80-100.
- Gülhan, A. (2016). Fal kültürü ve bir manzum nebat falnâmesi örneği. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 16(16), 145-166.
- Gülhan, A. (2017). Abdullah Nâzik'in Bursa şehrengizler. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 339-357.
- Gülhan, A. (2018). Rıfkî ve İstanbul şehrengizleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4(1), 86-100.
- Gültekin, H. (2013). Veysi'nin sosyal tenkit içerikli kasidesi. *Erdem*, (64), 31-48.
- Gültekin, H. (2017). Koca Râgıb Paşa'nın telhislerinde I. Mahmud dönemi Osmanlı saray gelenekleri. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (59), 1-13.
- Günay, F. (2015). Raşid Divanı'nda toplum ve kültür. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 61-80.
- Günaydın, A. (2022). Divan şiirinden toplumsal bir tip çıkarmak: Geda örneği. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (25), 109-142.
- Güneş, H. A. (2024). Klasik şiirde astronomik ve astrolojik bir kavram karmaşası: Cevzâ, ikizler mi avcı mı? *Humanitas- Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(23), 229-246.
- Güngör, Ö. (2016). Dîvân şiirinde mitolojik bir unsur olarak kartal figürü. *Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 70-79.
- Gürbüz, E. (2023). Klasik Türk şiirinde Kadir gecesini ve kadriyyeler. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 539-62.
- Gürbüz, İ. A. (2019). Osmanlı dönemi metinlerinde ekmek ve ekmekle ilgili anlam çerçeveleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(4), 348- 376.
- Gürbüz, İ. A. (2024). Osmanlı edebî metinlerinde demir ve demircilik. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 854-887.
- Gürdap, S. (2024). Gelibolulu Sürûrî Divanı'nda musiki aletleri. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (24), 83-91.
- Gürgendereli, M. (2021). Şairlerin gözünden tarihte Edirne kışları ve nehir taşkınları. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1732- 1750.
- Harmancı, M. E. (2005). Klasik Türk şiirinde matem şekilleri. *Osmanlı Araştırmaları*, 26(26), 329-350.
- Hasanoğlu, M. (2021). Klasik şiirde tuzla ve bazı örnekler. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 866- 884.
- Hayır, K. (2021). Şehrengizlerde bahsi geçen XVI. ve XVIII. yüzyıl Osmanlı meslekleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 252-97.
- Işıksan, D. (2014). Divân şâirlerinde ilm-i tencîm tesîri. *Kmü Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*,

16(Özel Sayı II), 110-114.

- İnan, G. (2018). XVIII. yüzyıl ortalarında İstanbul'da yaşanan maddî müzâyaka ve bunun sosyal hayattaki yansımalarına ışık tutan bir Ramazaniyye. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 21(21), 299-324.
- Kaplan, Y. (2009). Sâbit Divanı'nda mahallîleşme ve 17. yüzyıl sosyal hayat unsurları. *Journal of Turkish Studies*, 4(5), 209-248.
- Kaplan, Y. (2011). Türk hamam kültürünün divan şiirine yansımaları. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (44), 132-155.
- Kaplan, Y. (2013). Emrî Dîvânı'nda halk kültürü. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 46(46), 29-54.
- Kaplan, Y. (2015). Klasik Türk şiirinde denizcilik terimleriyle yazılmış bilinmeyen şiirler- 1. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 10(16), 807-826.
- Kaplan, Y. (2015). Seyrî ve Halep şehrengizi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 14(14), 67-92.
- Kaplan, Y. (2021). Beyitlere akseden ateş: Safvet'in Tophane ve Galata yangınnâmeleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7(1), 94-119.
- Kaplan, Y. ve Poyraz, Y. (2010). Divan şiirine kaynaklık etmesi bakımından oyunlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(15), 151-175
- Kara Göllü, B. (2022). XIX. yüzyıldan bir sâkinâme örneği: Sâkinâme-i Necmî Baba. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 28(28), 173-201.
- Karaca, D. (2019). Şairi bilinmeyen bir Şiroz şehrengizi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 428-444.
- Karadaş, S. (2012). Divan şiirinde resim ve heykel. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47), 119-146.
- Karadaş, S. (2019). Divan şiirinde kıtlıkla ilgili manzumeler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22(22), 489-524.
- Karaduman, R. (2020). Ahmedî Divânı'nda kozmik unsurların kullanımı. *Hars Akademi Uluslararası Hakemli Kültür Sanat Mimarlık Dergisi*, 3(6), 274-292.
- Karaman, G. (2023). Âşık'ın ölüm tasavvuru: Âşık Çelebi Dîvânı'nda ölümle ilgili âdet ve gelenekler. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi*, 10(2), 94-115.
- Karataş, A. (2008). Sosyal hayat ışığında Zâtî Divanı üzerine bazı düşünceler. *Tarih Bilinci*, (4), 59-66.
- Karavelioğlu, M. A. (2022). Klasik Türk şiirinde gökkuşağı algısı. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 716-752.
- Karavelioğlu, M. A. (2024). Meşâirü's-Şuarâ'da İstanbul mesireleri ve meyhaneleri. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 33(33), 211-234.
- Kardaş, S. (2012). Divan şiirinde resim ve heykel. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47), 119-146.
- Kardaş, S. (2019). Divan şiirinde kıtlıkla ilgili manzumeler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22(22), 489-524.

- Kavaklıyazı, A. (2022). Maddi bir kültür ögesi olarak kıblenümanın divan şiirine yansımaları. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 801-836.
- Kaya, B. (2017). Divan şiirinde at ve şiirde işlenişi. *Tübav Bilim Dergisi*, 10(3), 86-99.
- Kaya, B. (2022). Klasik Türk şiirinde depremlerle ilgili kullanımlar. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 96-103.
- Kaya, B. (2024). Nef'i'nin rahşiyeleri ve bir rahşiye kasidesi üzerine tespitler. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 50-56.
- Kaya, D. (2021). 17. yüzyıl divan şiirinde Osmanlı sosyal hayatının izleri (cilt I-II). *Gazi Türkiyat*, (28), 217-219.
- Kaya, H. (2010). Azmizâde Hâletî Divanı'nda âdet ve gelenekler. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5, 133-183.
- Kayabaşı, R. G. (2024). Sûrnâmelerde Türk halk kültürünün izleri: Vehbî örneği. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 430-448.
- Kayaokay, İ. (2014). Dîvân şiirinde teknolojik bir alet: Usturlâb. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(4), 72- 77.
- Kayaokay, İ. (2018). Divan şiirinde satranç terimleriyle yazılmış manzumeler. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 245-68.
- Kazancıoğlu, H. (2019). 17. yüzyıl mutasavvıflarından Kâdirî Muhyiddîn'in nasîhatnâmesinde Osmanlı devlet işleyişi ve sosyal hayat. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi (İmad)*, 4(1), 32-67.
- Keklik, M. (2017). Osmanlı toplum hayatından beyitlere yansıyan birkaç örnek. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 27(1), 139-169.
- Keklik, M. (2021). Adnî'nin şiirlerinde toplum hayatı. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (14 [Bahar 2021]), 80-114.
- Keklik, M. ve Tunçadam, Ö. (2022). Ahmet Paşa'nın şiirlerinde "bayram". *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 14-31.
- Keleş, Y. ve Tılfarlıoğlu, M. (2024). Müellifi bilinmeyen bir kıyafetnamede yer alan İlm-i Nücûm risalesi. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 995-1018.
- Kemikli, B. (2007). Divan şiirinde hastalık ve tedavi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 19-36.
- Kesik, B. (2007). Trabzonlu Figânî'nin divançesinde sosyal hayatın izleri. *Karadeniz Araştırmaları*, 14(14), 79-92.
- Kesik, B. (2020). Kıbrıslı Hilmî'nin kahvenamesi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 6(3), 484- 492.
- Keskin Aslan, R. (2021). Celîli Divanı'nda değerli taşlar. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, (Yûnus Emre'den Mehmed Âkif'e Şiir Özel Sayısı), 311-330.
- Keskin, N. K. (2015). 24 divan şairi adına tertip edilmiş bir Kur'a Fâl-nâmesi üzerine. *Türük Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(6), 88-118.

- Kılıç Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde eleştirinin siyasî ve toplumsal boyutu. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(2), 789–801.
- Kılıç, F. (2014). Muhammed Sıdık Zelilî ve sakînâmesi. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (3), 1-7.
- Kılıç, F. (2022). Nevâyî'nin Fevâyîdü'l-Kiber adlı divanında geçen kuş adları. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (20), 19-30.
- Kılıç, S. Ö. (2024). Türkçe mesnevilerin toplu yemek törenlerinde kültür, kimlik ve iktidar. *Turcology Research*, (80), 214-224.
- Kılıç, Z. (2009). Bâkî'nin kasidelerinde medhiye bölümleri ve Osmanlı toplum yapısı. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(2), 166–174.
- Kılıç, Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde duraklama dönemine kadar sosyal eleştirinin tarihî seyri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 56–58.
- Kılıç, Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde maddiyatçı tip. *The Journal of International Social Research*, 2(9), 230–236.
- Kılıç, Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde nazım şekillerinden sosyal hayatın yansımaları. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(2), 834–863.
- Kılıç, Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde sosyal eleştiriye genel bir bakış. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 56–58.
- Kılıç, Z. (2009). Klâsik Türk şiirinde XVII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar sosyal eleştirinin tarihî seyri. *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1–4.
- Kılınç, A. (2018). 'Simya' kelimesinin divan şiirinde kullanımları. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 21 (21), 563-588.
- Kınay Civelek, N. (2023). Enderunlu Vâsıf Divanı'nda bulunmayan Ramazan Kasidesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (13), 311-323.
- Kınay, N. (2022). Kültürel unsur olarak yeni yıl tebrikleri: Sultan I. Mahmud'a sunulan tebriknâmeler. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(3), 240-256.
- Kızıldaş, M. (2020). Muhteva olarak şehrengiz niteliği taşıyan üç manzume: "Der Vâsıf-ı Yenişehir-i. Rumeli DE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi", (19), 413-442.
- Kol, M. K. (2018). Klâsik Türk şiirinde kahvenin edebi serüvenine dair. *Türük Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(13), 346-355.
- Koşık, H. S. (2021). Divan şiirinde farklı türleriyle yer alan bir savaş aleti: Kılıç. *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, 8(20), 11-38.
- Koştan, M. (2020). Enderunlu Hasan Yâver'in divânında tabiat unsurları. *International Journal of Filologia*, (3), 91,136.
- Koyuncu Eskiili, T. (2023). Vahîd Mahtûmî divanında denizcilik terimleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(2), 290-303.
- Kufacı, O. (2020). Divan şiirinin estetik dünyasında şem'-i kâfur (kâfurdan mum). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (67), 187- 206.

- Kufacı, O. (2020). Fülül ile yapılan büyüün divan şiirindeki akisleri. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (3), 93-102.
- Kul, G. N. (2019). Keçecizâde İzzet Molla'nın Dîvân-ı Bahâr-ı Efkâr'ında toplumsal olaylar. *Mavi Atlas*, 7(2), 177-200.
- Kurtoğlu, O. (2011). Osmanlı sosyal hayatında şiir: Divan şiirinde afnâmeler ve Cem Sultan'ın kerem kasidesi. *Gazi Türkiyat*, 1(8), 285-310.
- Kutar, F. S. (2014). Sa'dâbâd şiirlerinde mekân. *İlmi Araştırmalar*, (19), 93-118.
- Kutlar Oğuz, F. S. ve Gürbüz, M. (2023). Bursalı Hasîb'in sâhil-nâme'si. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 7(3), 2179- 2197.
- Kutsal, N. (2022). Klasik Türk şiirinde yazı ve kitap sanatları çerçevesinde kaleme bakış "önce söz vardı sonra kalem". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 366-398.
- Kutsal, N. (2025). Klasik Türk şiirinde tezhip sanatının yansımaları. *Türkoloji*, (121), 1-40.
- Kuzubaş, M. (2006). Divan şairleri hastaları nasıl tedavi ederler? *Karadeniz Araştırmaları*, 9(9), 78-89.
- M. Artukoğlu. (2015). Cinânî Divanı'ndan mimarî izlenimler. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(5), 245-260.
- Menteşe, M. (2022). Divan şairinin zihin dünyasında komşuluk biçimleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8(2), 1692-1712.
- Mimir, D. (2012). Ahmedî'nin "Cemşîd u Hurşîd" mesnevîsinin sosyal zemini. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47), 147-175.
- Moral, M. ve Güler, K. (2024). Bâkî Divanı'ndaki musiki aletleri. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 7(1), 14-25.
- Nalçacıgil Çopur, E. (2020). Divan şiirinin koruyucu savaş aletleri: Kalkan-miğfer-zırh. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 539-559.
- Nayir Ekinci, H. (2023). XVIII.yüzyıl şairi İbrahim Tırsî Divanı'nda eğlence unsurları. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 149-161.
- Nayir Ekinci, H. (2024). Nâbî Divanı'nda merdiven ve sembolik yansımaları. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1303-1318.
- Nizam Sinan, B. (2020). Cümleliz sıhhat ile sağ olasız": Sıhhatname literatürüne Zeyl. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 25, 729-807.
- Nizam, B. S. (2020). Sıhhatname türüyle ilgili bazı problem, tespit ve düşünceler. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 441-467.
- Okkalı, İ. C. (2019). Osmanlı'da gündelik hayatın değişimini edebiyat ve resim üzerinden okumak. *Amisos*, 4(7), 162-175.
- Oktar, R. (2022). Nedim ve Sümbülzade Vehbi divanlarında çadır. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (Skad)*, 8(17), 361-375.
- Öbek, A. İ. (2020). Nevruz'la muharrem'in karşılaşması. *Kültürk*, (2), 27-46.
- Önal, L. B. (2022). Hecrî Dîvânı'nda sosyokültürel unsurlar. *The Journal of Turkic Language and Literature*

- Surveys (Tullis)*, 7(3), 408-436.
- Ördek, Ş. Ş. (2022). Fâ'iz'in İstanbul şehrengizi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7), 120 - 149.
- Öz, Z. (2017). Bâkî Dîvânı'nda bahâriyye. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 19(19), 217-254.
- Özbay Kara, Ö. (2024). Toplumsal paradoksun nesnesi olarak klasik Türk şiirinde sakal. *Folklor/Edebiyat*, 30(120), 1141-1164.
- Özcan, N. (2019). Türk sosyo-kültürel hayatına fesin yansıması bağlamında Antepli Aynî'nin divanında fes. *İnsan ve İnsan*, 6(22), 831-851.
- Özcan, N. (2023). Bâkî Divanı'nda koku ve koku ile ilgili unsurlar. *Asya Studies*, 7(25), 97-118.
- Özcan, N. (2024). Klasik Türk şiirinin penceresinden anber ve anber çeşitleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 1405-1439.
- Özgeriş, M. M. (2014). XVIII. yüzyıl divan şiirinde hat malzemeleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(2), 167-193.
- Özkan Bahar, B. (2017). Mesîhî Divanı'nda sosyal hayat. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 67-82.
- Özkan, Ö. (2007). Divan edebiyatı ve Osmanlı toplum hayatı. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 4(13-14), 125-140.
- Özkul, Y. (2019). Hayvanların dilinden manzum bir fal-nâme örneği. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1134-1169.
- Özlük, I. P. (2023). Sehî Bey Divanı'nda geleneksel oyun kültürü. *Asia Minor Studies*, 11(1), 31-44.
- Özlük, I. P. (2024). Klasik Türk edebiyatında hurma. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 17(42), 1527-1542.
- Özlük, I. P. (2024). Klasik Türk şiirinde "amber". *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 10(4), 572-592.
- Özmen, A. (2019). Hoca-zâde Muhammed Râsim Hikmet tarafından kaleme alınan kıyâfetnâme üzerine bir değerlendirme. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 23(23), 775-806.
- Öztekin, Ö. (2016). Ninniye divan şairlerinden dinlemek. *Folklor/Edebiyat*, 22(88), 45-68.
- Öztoprak, N. (2010). Divan şiirinde giyim kuşam üzerine bir deneme. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 4, 103-154.
- Öztürk, M. (2014). Maksadi'nin yenice ve iştip şehrengizleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25), 51-80.
- Öztürk, Z. (2023). Nabî'nin şiirinde bir mevlid töreni. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, 19, 281-307.
- Sak, V. A. (2023). Osmanlı askerî literatürüne ait "silahşornâme ve tuhfetü'l-guzât"ta savaş aletleri. *Harp Tarihi Dergisi*, (7), 71-98.
- Sak, V. A. (2023). Zâtî'nin şiirlerinde denize ve denizciliğe ait terimler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (58), 17- 34.
- Samsakçı, M. (2007). Türk kültür ve edebiyatında tuz ve tuz-ekmek hakkı. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 36(36), 181-199.
- Saral, G. (2016). 16. yüzyıl divanlarında mutfak eşyaları. *Türk Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi*

- Araştırmaları Dergisi*, 1(8), 44-65.
- Sarı, R. (2024). Müfîdî Divânı'nda meclis kültürü ve unsurları üzerine bir değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 9(2), 201-227.
- Sarıkaya, E. (2017). Bağdatlı Rûhî Divanı'nda Osmanlı savaş kültürüne ait kavramlar. *Akademik Hassasiyetler*, 4(7), 121-146.
- Sarıkaya, E. (2019). Türk mutfak kültürünün şiire yansımaları bağlamında Ravzî'nin pilav kasidesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 319- 327.
- Sarıkaya, E. (2023). Nevî-zâde Atâyî'nin Sâkî-nâme'sinde dış mekân eğlence yeri olarak Boğaziçi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (13), 212-232.
- Savran, Ö. (2007). Klasik Türk şiirinde süpürge imgesi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (19), 281-290.
- Sefercioğlu, M. N. (2016). Taşlıcalı Yahyâ Bey ve Dukakin-zâde Ahmed Bey dîvanlarında musikî âletleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 158-186.
- Selçık, B. (2012). Klâsik Türk şiirinde ceres (çan/çingirak). *Turkish Studies*, 7(3), 2231- 2250.
- Selçuk, B. (2014). Bir şehir medhiyesi: Nergisî'nin saray kasidesi. *International Journal of Language Academy*, 2(3), 27-39.
- Sevimli, E. (2021). Klasik şiirde sinesini dağlayan âşık zümresi "abdallar". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (100), 97-122.
- Sevimli, E. (2021). Nedim divanında 'Lale Devri'nin çeşitli yönleri ve giyim usullerine sosyolojik bir yaklaşım. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (70), 97-122.
- Sevimli, E. (2023). Nedim divânında hadarî/şehirli tip. *Turcology Research*, (76), 8-22.
- Sevinç, F. (2023). Bir İstanbul methiyesi: Dâsitân-ı Medhiyye-i İstanbul. *Mecmua*, (15), 52-71.
- Sevinç, F. (2023). Halk takvimini şiirle anlatmak: Sâl-ı Gurre-nâme. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 482- 497.
- Shikhiyeva, S. (2018). Klasik Türk edebiyatında musikiye ilişkin terimler: Nesimî şiiri örneği. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 338-366.
- Sucu Köroğlu, N. (2007). Zâhid-sûfî tipinin kimliği, divan edebiyatındaki yeri ve sosyal hayattaki örnekleri. *İslâm San'at, Tarih, Edebiyat ve Mûsikîsi Dergisi*, 10, 227-253.
- Sungurhan, A. (2024). Murâd-nâme'den hareketle 15. asrın çocuk yetiştirme ve terbiye anlayışına bakış. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 1346-61.
- Şahin Öztaş, E. (2024). Hayretî'nin şiirlerinde abdallık ve abdallara dair. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 64(1), 185-139.
- Şahin, E. (2007). Edebî bir tür olarak klâsik edebiyatımızda sefâretnâmeler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(33), 61-68.
- Şahin, E. (2013). Bâkî Dîvânı'na göre 16. yüzyıl Osmanlı toplum yapısı. *Fsm İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (2), 285-309.

- Şahin, E. (2016). Osmanlı şiirinden giyim-kuşam literatürüne bazı ekler. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(2), 6-23.
- Şahin, E. S. (2018). Ârif'in Kütahya şehrengizi. *Türkoloji Dergisi*, 22(1), 184-212.
- Şanlı, İ. (2004). XVI. yy. dîvân şairi Hilâlî ve şiirlerinde sosyal hayat. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(6), 151-173.
- Şanlı, İ. (2006). Ahmet Paşa, Necâtî Bey, Fuzûlî, Hayâlî ve Bâkî divanlarına göre divan şiirinde meyve. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(11), 223-239.
- Şen, F. M. (2007). Eski Türk edebiyatında sosyal hayat çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (9), 467-506.
- Şengül, E. (2021). Sireti ve suretiyle divan şiirinde kalem. *Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 1-43.
- Şentürk, A. (2021). "Gül-deste"nin manzum metinlerdeki anlamları hakkında. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5(4), 1612-1631.
- Tanrıbuyurdu, G. (2012). Klâsik Türk şiirinde "kılıç duası". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 9, 139-166.
- Tanrıbuyurdu, G. (2015). Klâsik Türk şiirinde kadın söyleminin izinde: Şeref Hanım Dîvânı'nda ninniler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 112-120.
- Tanrıbuyurdu, G. (2022). Mahallenin geleneksel aktöründen klâsik şiirdeki folklorik imgeye: 'bekçi'. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29(29), 1275-1288.
- Tansel, F. A. (1976). Divan şairlerinden Fennî'nin Boğaziçi kıyılarını Canlandıran mesnevisi: "Sahil-nâme". *Bellekten*, 40(158), 331-346.
- Tıgılı, F. (2008). Klâsik Türk edebiyatında şehrengizler ve Câmî'i'nin Manisa şehrengizi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, (39), 229- 248.
- Tiyek, M. A. (2023). Zamanının eğlencesi: Manzum bir meyve falı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 798-822.
- Toprak, A. (2022). Divan şairi Nedim'in divanında sosyal hayat ve halk bilimi unsurları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 58, 144-154.
- Tozlu, M. (2014). Âsım Dîvânı'nda mûsikî unsurlar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 13, 141-166.
- Tökel, D. A. (2002). Şairin ekonomisi, ekonominin şiircesi: Divan şairleri ve ekonomik hayat. *İlmi Araştırmalar*, (13), 151-174.
- Tuçcu, E. (2007). Sâfi'nin hasbîhâl'inde rüşvet. *Erdem*, 15(45-46-47), 183-194.
- Tuğluk, A. (2024). Ali Emîrî Dîvânı'nda bilimsel ve teknolojik gelişmeler. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (Vefatının 100. Yılı Münasebetiyle Ali Emîrî Özel Sayısı), 123-148.
- Turan, M. (2017). Şerh-i Mantıku't-Tayr'da gelenek, halk inancı ve âdet. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(7), 90-98.
- Turan, V. (2018). Şeyh Galib Divânı'nda sosyal hayat unsurları. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, (6), 29-45.

- Türkdoğan, M. G. (2010). Yusuf u Züleyha mesnevîlerinde sosyal hayatın yansımaları. *Journal of Turkish Research Institute*, 15(38), 51-70.
- Uludağ, E. (2024). Bosnalı Sabit'in "Derenâme"sinde mizah. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 747-68.
- Uzun, Ş. (2009). Şair sultanlarının şiirlerinde hacca dair unsurlar. *İstem*, 7(13), 331-340.
- Uzun, Ş. (2015). Klasik Türk şiirinde şeb-i yeldâ / the longest night/seb-ı yelda at classical turkish poem. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (34), 353,370.
- Ünlü, D. (2019). 18. yüzyıla âit bir Münşe'ât Mecmû'asından hareketle balkan köylerinde sosyal hayat. *Hikmet- Akademik Edebiyat Dergisi*, 10, 211-235.
- Ünlü, O. (2017). Klâsik Türk şiirinde mum makası: Mıkrâz. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 3(1), 239-321.
- Ünver, İ. (2005). Farklı coğrafyalarda yaşamış iki şairin "şitâ'iyye"lerinde kış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (18), 195-201.
- Üstüner, K. (2014). Kerr ü ferr (vur-kaç) savaş tekniğinin divan şiirine yansımaları. *Akademik Kaynak*, 2(3), 107-114.
- Vural, E. (2024). Piyonun satranç tahtasından sevgiliye uzanan yolculuğu. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö14), 534-548.
- Yahya Kaçar, G. (2017). Klasik Türk mûsikîsi ve klasik Türk edebiyatı arasındaki etkileşim. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 3(1), 117-137.
- Yakar, H. İ. (2007). Mahallî kaynakların değerlendirilmesi ve Antepli divan şairleri örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 1-13.
- Yalap, H. (2017). Klasik Türk edebiyatı ışığında edebiyat ve kültür tarihimizde kahve ve kahvehaneler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1907-1930.
- Yavuz, S. (2020). Mostarlı Ziyâî Divanı'na sosyal hayat penceresinden bakmak. Atatürk Üniversitesi *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (67), 207-228.
- Yazar, İ. (2009). Dürrî'nin Moton şehrengizi. *Erdem*, (55), 175-190.
- Yazar, İ. (2021). Klasik Türk şiirinde kar. *Uluslararası Dil Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 70-84.
- Yazıcı, M. Y.ve Yar, H. (2022). Klasik Türk edebiyatı ve klasik Türk müziğinin etkileşimine bir örnek: Şâkir'in Regâibiyyesi. *Sufiyye*, (12), 63-104.
- Yekbaş, H. (2009). Tırnakçı-zâde Mehmed Sa'îd Ziver Bey ve mensur şitâiyyesi. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 147-184.
- Yekbaş, H. (2012). Ramazanı divan şiiri metinlerinden okumak. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (6), 173-230.
- Yeşilbağ, S. (2019). Muhibbî Divânı'nda değerli taşlar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22(22), 689-712
- Yeşilbağ, S. (2020). Edebî bir tür olarak falnâme ve mensûr bir Kur'ân falı örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö7), 367-379.

- Yeşilbağ, S. (2024). 15. yüzyılın kültürel izleri bağlamında Cem Sultân'ın türkçe dîvânı. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 32(32), 903-958.
- Yeşiloğlu, A. (2010). Zâtî'nin gazellerinde kıyafetlerle ilgili unsurlar. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 74-88.
- Yıldırım, O. (2024). Muhibbî Divanı'nda halk inanışları. *Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 12(32), 59-79.
- Yıldırım, O. (2024). XIX. yüzyıl divan şiirinde halk hekimliği. *Folklor Akademi Dergisi*, 7(1), 55-70.
- Yıldırım, O. ve Uçar, P. (2024). Klasik Türk şiirinde bir geçiş dönemi olarak evlilik. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 17(47), 1557-1570.
- Yıldırım, O. ve Köktan, Y. (2024). Divan şiirinde halk kültürünün izleri: XIX. yüzyılda geçiş dönemleri (doğum-evlenme-ölüm) *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (15), 129-149.
- Yıldız, A. (2010). Manzum bir Kur'an falı. *İstem*, (16), 181-198.
- Yıldız, A. (2017). Klasik Türk şiirinde menekşe ile ilgili benzetmelerin kökeni üzerine. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 19(19), 433-450.
- Yıldız, E. (2021). Vasık-zâde Abdülhamit Erşed ve Fındıklı şehrengizi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7(3), 767- 783.
- Yıldız, E. (2022). Beyitleri titreten acı: Derviş Muhammed Emîn'in 1752 Edirne depremi ile ilgili zelzelenâmesi. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (16), 138-165.
- Yıldız, E. (2024). Şehirler Divanı'na veyahut klasik Türk edebiyatında şehir şiirlerine Ekler. *Cihanşümül Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 12-30.
- Yılmaz, A. (2023). Üç Bursa şehrengizinde renkler ve rengiyle öne çıkan nesnelere. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (13), 155-173.
- Yılmaz, G. A. (2023). XVIII. Yüzyıl Osmanlı mutfağından Tırsî Divân'ına yansıyanlar: Bir gastronomik çerçeve denemesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 239-248.
- Yılmaz, K. ve Pektaş, M. (2023). Menâkıbü'l-Ârifîn'de hastalıklar ve tedavi yöntemleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (45), 14-46.
- Yilter, S. (2022). Bir sâkînâme örneği olarak Dehhânî'nin "ola" redifli gazeli. (2022). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 11(1), 93-122.
- Yörür, A. (2021). Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in ramazâniyye'si. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7(4), 1644-1653.
- Yörür, A. (2023). Eşref Paşa'nın Ramazâniyye'si. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 776-786.
- Yücel, D. (2020). Dîvân şiirinde ağaç: İnanç ve kültür. *Kesit Akademi Dergisi*, 6(24), 304-323.
- Yüksel, Y. (2018). Divan şiirinde güreş ve pehlivanlık. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4(2), 589-616.
- Yüksel, Y. (2019). Divan şiirinde para birimlerinin gerçek anlamı dışında kullanımı. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 3(1), 75-95.

- Yüksel, Y. (2019). Dîvân şiirinde ticârî unsur ve maddî değer olarak para birimleri. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 5(3), 556- 582.
- Zöhre, A. (2017). Muhibbî Dîvânı'nda eğlence meclîsleri ve çeşitli unsurları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 6(4), 2322-2343.
- Zöhre, A. (2021). Osmanlı Devleti'ndeki haraç vergisinin klasik Türk şiirine yansımaları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(4), 2127- 2143.

Bildiriler

- Aktı, Ü. (2009, 13–15 Kasım). *Şair Nâbî'nin şiirlerinde dönemin toplumsal ve dinî hayatına dair ipuçları* [Bildiri sunumu]. Şair Nâbî Sempozyumu, Şanlıurfa.
- Alkan, M. (2018). *Erzurumlu Zihnî Dîvânı 'nda yerel unsurlar ve sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USBİK), Kayseri.
- Aydemir, Y. (2010, 15–16 Mayıs). *Klasik Türk şiirinde değirmen* [Tam metin bildiri]. Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu, Ankara.
- Bayram, Y. (2009). *Edebî metinlerin ve sosyal hayatın temel anlam figürleri olarak edebî sanatlar* [Bildiri sunumu]. Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu, Adıyaman.
- Coşkun, V. (2015). *Divan edebiyatında kadın* [Tam metin bildiri]. H. Çınar (Ed.), *İslâm toplumlarında cinsiyet, mahremiyet ve sosyal hayat: Tanzimat öncesi Osmanlı toplumu örneği çalıştay bildiri kitabı* içinde (ss. 1–10). KAGEM.
- Çağlar, A. (2018, 31 Ocak–3 Şubat). *Şeyhî'nin Hüsrev ü Şîrîn mesnevisinde sosyal hayatın panoraması* [Bildiri sunumu]. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Kayseri.
- Çeçen, M. K. (2016). *XIX. yüzyıl şairi Necatî'nin şiirlerine göre Malatya'da sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. Geçmişten Günümüze Malatya Uluslararası Kent, Kültür ve Kimlik Sempozyumu, Malatya.
- Çetin, K. ve Dikmen, M. (2016). *Çiçekler ekseninde divan şiirine yansıyan iki sosyal hayat ögesi: "Çiçek Çocuklar" ve "Çiçek Gelinler"* [Bildiri sunumu]. Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Bartın.
- Doğan, M. N. (2000). *Bâkî Dîvânı 'nda sosyal hayat ile ilgili bazı dikkatler* [Bildiri sunumu]. Ölümünün 400. Yıldönümünde Bir İstanbul Şairi: Bâkî Sempozyumu, İstanbul.
- Evecen, D. ve Harmancı, M. E. (2016, 1–5 Haziran). *Şiirden şehre: Şehrengizlerde Balkan şehir kültürü* [Bildiri sunumu]. IV. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Saraybosna.
- Gültekin, H. (2009, 15–17 Ekim). *XVIII. asır divan şiirinde sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. V. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Harun Tolasa Hatırasına), Mardin.
- Güneş, Ö., Yeşil, A. ve Öğreten, N. (2019). *Hüsn ü Aşk'ta anlam çeşitliliği yönünden kuşlar* [Tam metin bildiri]. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (RumeliDE 2019.Ö5 – II. Rumeli [Dil, Edebiyat, Çeviri] Sempozyumu Bildirileri), 239–260.
- Harmancı, M. E. (2016). *Şehrengizlere göre Balkan şehirlerinde marjinal meslekli* [Bildiri sunumu]. IV. Uluslararası Balkan Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, Saraybosna.

- İnce, Ö. (2012). *Kânî Dîvânı'nda sosyal hayat bağlamında ironik unsurlar* [Bildiri sunumu]. Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Ordu.
- Karaca, D. (2019, 26–28 Eylül). *İstanbul şehrengizlerinde sosyal hayat manzaraları* [Özet bildiri]. Uluslararası Akademik Filoloji Çalışmaları Konferansı, İstanbul.
- Karaman, G. (2016, 28–30 Nisan). *Şükranne geleneği örneğinde Klasik Türk şiiri ve toplum* [Bildiri sunumu]. Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Bartın, ss. 629–640.
- Kaya Yiğit, B. (2009, 15–17 Ekim). *Enderunlu Vâsîf Divanı'nda sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. V. Uluslararası Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu, Mardin.
- Kızıлтаş, M. (2018). *Tutmacı'nın Gül ü Hüseyin mesnevisinde sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. 3. Uluslararası El Ruha Sosyal Bilimler Kongresi, Şanlıurfa, Türkiye.
- Kocabey, S. (2025). *Klasik Türk edebiyatında oyunlar ve oyun unsurları* [Özet bildiri]. 6. International Trakya Scientific Research Congress.
- Kuzu, F. (2009, 15–17 Ekim). *Şiirde sosyal hayat ve şiirin sükûtu: 18. yüzyıl klâsik Türk şiiri bağlamında* [Bildiri sunumu]. V. Klasik Türk Edebiyatı Sempozyumu (Prof. Dr. Harun Tolasa Hatırasına), Mardin.
- Nar, O. (2023). *Balıkesirli divan şairlerinin şiirlerinde sosyal hayat* [Özet bildiri]. 6. International Social Sciences and Innovation Congress, Ankara.
- Özby Kara, Ö. (2018). *Muhibbî Dîvânı'nda sosyal hayatın izleri* [Bildiri sunumu]. 1. Uluslararası Kanuni Sultan Süleyman Sempozyumu, Trabzon.
- Özlük, I. P. (2022). *Sehî Bey Divanı'nda âdetler ve inançlar* [Tam metin bildiri]. Erciyes Akademi, 36(Özel Sayı – Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu), 1588–1607.
- Savran, Ö. (2009, 15–17 Nisan). *Necâtî Bey'in şiirlerinde sosyal hayata ilişkin unsurlar* [Bildiri sunumu]. Ölümünün 500. Yılında Şair Necâtî Beğ Anısına I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu, İstanbul.
- Sönmez, F. (2019). *Fuzûlî'nin Leylâ ü Mecnûn mesnevisinde kadınların sosyal hayattaki yeri* [Bildiri sunumu]. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, Van.
- Tok, E. (2010). *Osman Nevres Dîvânı'nda sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. III. Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010), İstanbul.
- Yakar, H. İ. (2016). *Divan şiiri ve sosyal hayat* [Bildiri sunumu]. I. Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu, Bartın.

Kitap ve Kitap Bölümleri

- Akdemir, A. (2024). *Divan'da bir kızıl deli şarabın serüveni ve klasik Türk şiirinde sarhoşluk*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Andrews, W. G. (2018). Osmanlı divan şiirinin toplumsal ekolojisi (Y. Salman, çev.; T. S. Halman vd., Eds.). *Türk Edebiyatı Tarihi* içinde (Cilt 1, ss. 397–412). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Arslan, M. (2008). *Osmanlı saray düğünleri ve şenlikleri I: Manzum surnâmeler*. İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.

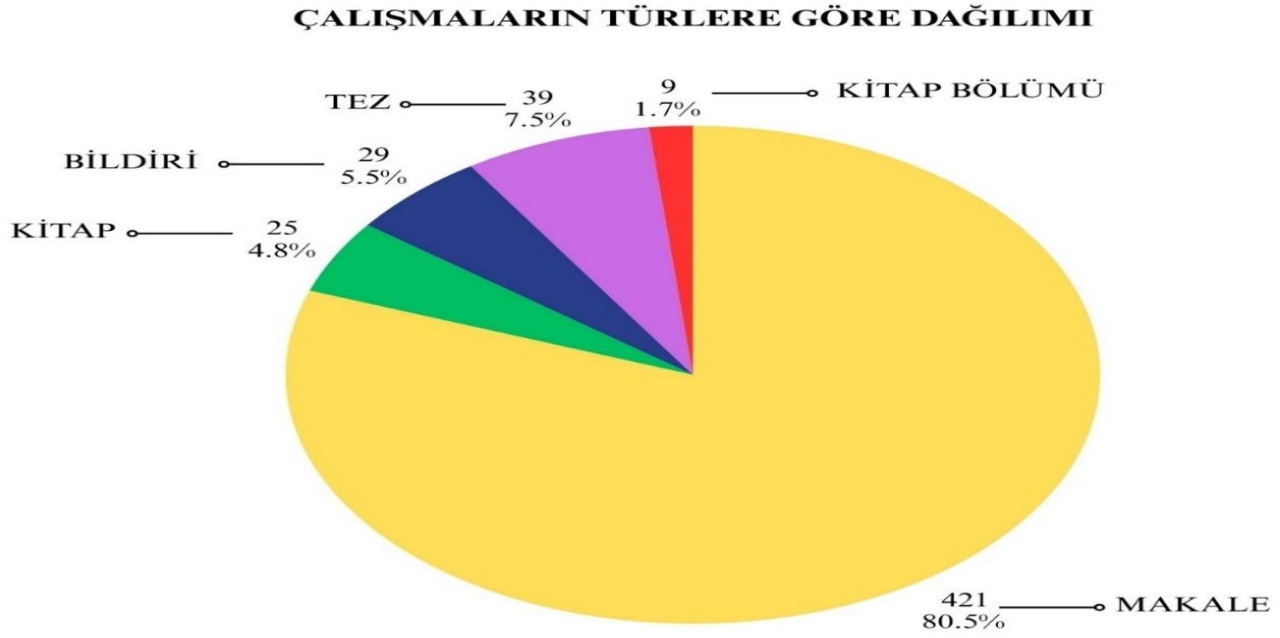
- Arslan, M. (2011). *Osmanlı saray düğünleri ve şenlikleri 4–5: Lebib Sûrnâmesi, Hâfiz Mehmed Efendi (Hazîn) Sûrnâmesi, Abdî Sûrnâmesi, Telhîsü'l-beyân'ın Sûrnâme kısmı* (Cilt 4–5). İstanbul: Çamlıca Basım Yayın.
- Atik Gürbüz, İ. ve Gariper, K. (2023). *Klasik dönem Türk edebiyatı kültür tarihi okumaları*. Konya: NEÜ Yayınları.
- Atik Gürbüz, İ. ve Gariper, K. (2023). *Klasik dönem Türk edebiyatı kültür tarihi okumaları*. Konya: NEÜ Yayınları.
- Avcı, İ. (2018). Ali Uşşâkkî'nin manzum Kur'an falı: Sürûr-nâme. Ü. Aslan, H. Taş ve Ö. Zülfe (Ed.), *Bir devr-i kadîm efendisi: Prof. Dr. Tahir Üzgör'e armağan* içinde (ss. 83–103). Ankara: Yayın Evi Yayınları.
- Bahadır, S. C. (2013). *Divan edebiyatında şarap ve şarapla ilgili unsurlar*. İstanbul: Kitabevi.
- Batıslam, H. D. (2023). *Divan edebiyatı coğrafyasından esintiler*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Büyüker Güngör, N. (2019). Rumelili Zaîfî'nin *Kitâb-ı Bâğ-ı Behişt*'inde XVI. yüzyılın sosyal hayatına ve söz varlığına dair bazı hususlar. Ü. Aslan & H. Taş (Ed.), *Vakıf İnsan: Prof. Dr. Hikmet Özdemir armağanı* içinde (ss. 432–453). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Ceylan, Ö. (2015). *Kuşlar divânı: Osmanlı şiir kuşları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Coşkun, V. (2017). *Zatî Divanı'na göre 16. yüzyılda sosyal hayat* (2. baskı). İstanbul: Erdem Yayınları.
- Çavdar, S. (2019). *Klasik Türk şiirinde anne*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Çoruk, A. Ş. (Ed.). (2011). *Hâfiz Hızır İlyas Ağa. Osmanlı sarayında gündelik hayat = Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye*. İstanbul: Kitabevi.
- Erkal, A. (2016). *Osmanlı toplumunda ve edebiyatında afyon ve esrar*. Ankara: Birleşik Yayınları.
- Harmancı, M. E. ve Evecen, D. (2018). Cefâyî'nin Rize şehrengizi. H. Çavuşoğlu & A. Bozkurt (Ed.), *Bir devr-i kadîm efendisi: Prof. Dr. Tahir Üzgör'e armağan* içinde (ss. 392–406). Ankara: Yayın Evi Yayınları.
- Harmancı, M. E., Hasanoğlu, M. ve Kaya, M. (2018). Bir Hakîr'in şehrengizi. H. Çavuşoğlu ve A. Bozkurt (Ed.), *Bir devr-i kadîm efendisi: Prof. Dr. Tahir Üzgör'e armağan* içinde (ss. 407–423). Ankara: Yayın Evi Yayınları.
- Işıkhân, D. (2023). *Hekimbaşı Aziz Efendi'nin Tercüme-i Eşcar u Esmar'ı: Tarihî astrolojinin kaynaklarından "ağaçlar ve meyveler" (inceleme-tenkitli metin)*. İstanbul: DBY Yayınları.
- İsen, M. ve Burmaoğlu, H. B. (2011). *Lâmi'î Çelebi Bursa şehrengizi*. Bursa: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Kaplan, Y. (2015). *Klasik Türk edebiyatında hammamiyeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kayaokay, İ. (2019). Divan şiirinde elbise terimleriyle yazılan manzumeler. H. Taş, Ü. Aslan ve Ö. Zülfe (Ed.), *Prof. Dr. Tahir Üzgör armağan kitabı* içinde (ss. 509–540). İstanbul: İlahiyat Yayınları.
- Kazan, Ş. (2018). Eski Türklerden gelen bir imza geleneği: Klasik Türk şiirinde damga. N. Koç Keskin & M. Eflatun (Ed.), *Divanlar arasında bir ömür: Prof. Dr. Ahmet Mermer armağanı* içinde (ss. 467–488). Ankara: Akçağ Yayınları.

- Koç Keskin, N. (2018). *17. yüzyıl divan şiirinde Osmanlı sosyal hayatının izleri* (2 cilt). Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Kola, F. (2023). *Padişah dîvânından toplum hayatına bakış (Adlî/II. Bayezid Dîvânı'nda sosyal hayat)*. Ankara: İksad Yayınevi.
- Öztürk, A. (2019). Karamanlı Nizâmî Divanı'nda sosyal hayatın izleri. H. Y. Muşmal (Ed.), *Karaman Araştırmaları II* içinde (ss. 181–190). Konya: Palet Yayınları.
- Öztürk, M. (2016). *Klasik Türk şiirinde merkez ve taşra*. İstanbul: Kadim Yayınları.
- Sona, F. (2018). Klasik Türk şiirinde bir göz hastalığı: Remed. N. Koç Keskin & M. Eflatun (Ed.), *Divanlar arasında bir ömür: Prof. Dr. Ahmet Mermer armağanı* içinde (ss. 683–704). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sungurhan, A. (2011). *Klasik Türk edebiyatında îdiyye: Bayram şiirleri (inceleme-şiirler)*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şahin Öztaş, E. (2022). *Bâkî Divanı'nda Osmanlı toplum hayatı*. İstanbul: Yelkenli Kitabevi.
- Tunç, S. (2015). *Nâbî Divanı'nda sosyal hayata hikmetli bakış*. Konya: Palet Yayınları.
- Uyaniker, N. (2019). Surnamelerde geçen seyirlik halk oyunlarının toplumsal işlevleri. F. Akkuş (Ed.), *Vakıf İnsan: Prof. Dr. Hikmet Özdemir armağanı* içinde (ss. 639–652). İstanbul: Kriter Yayınları.
- Yazar, I. V. (Ed.). (2024). *Klâsik Türk edebiyatında göç*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.
- Yetişkin, E. ve Serdaroğlu Coşkun, V. (2017). *Zâtî Divanı'na göre 16. yüzyılda sosyal hayat*. İstanbul: Erdem Yayınları.
- Yıldız, E. ve Doğan, H. (2023). *Şehirler Divanı: Divan edebiyatında şehir şiirleri*. İstanbul: DBY Yayınları.

ÇALIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

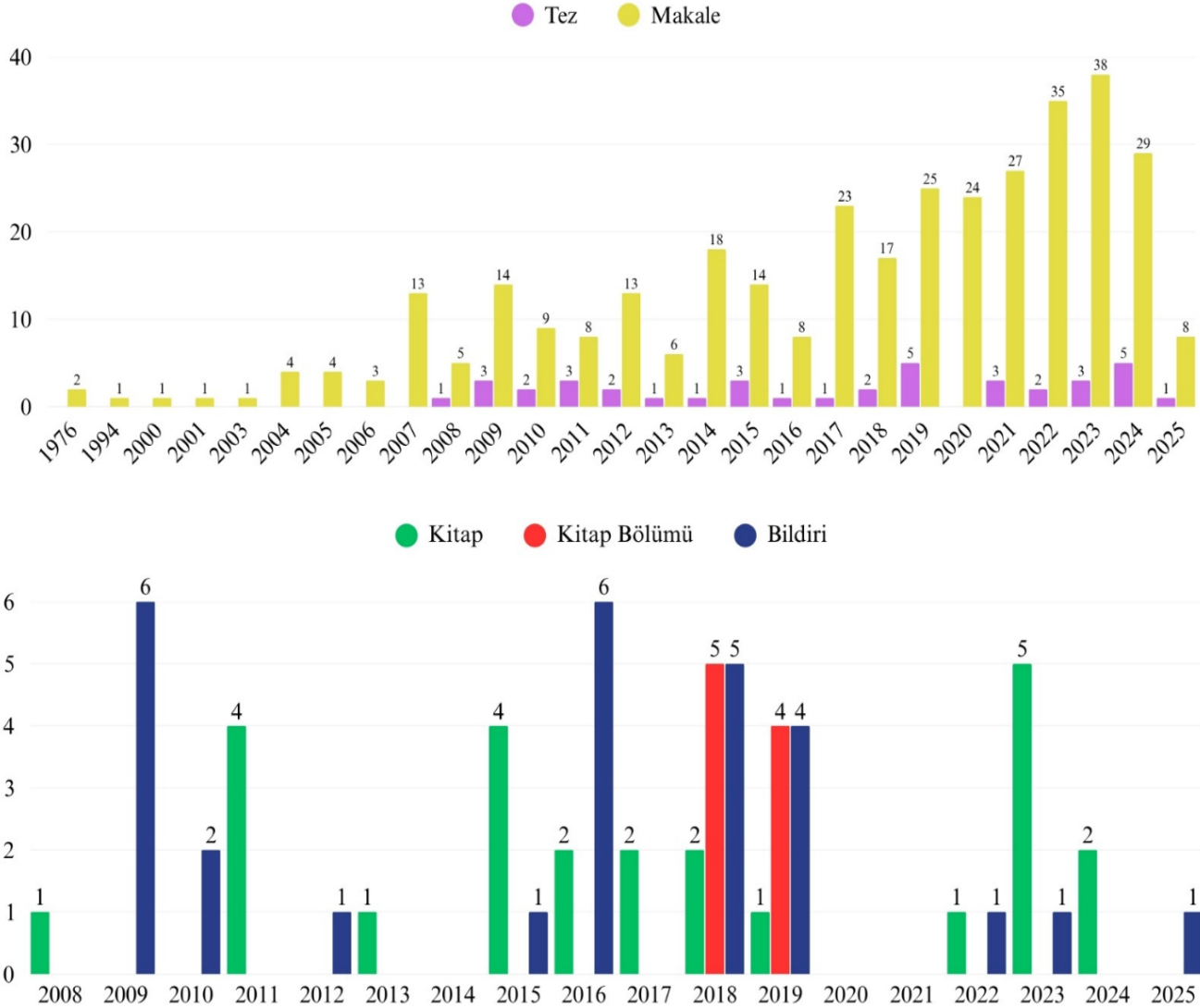
Bu bölümde yer alan çalışmalar, belirli değişkenler temelinde sınıflandırılarak grafiksel biçimde sunulmuş ve her bir grafik ayrı ayrı analiz edilmiştir. Grafiklerin kullanımı, verilerin daha açık ve anlaşılır bir biçimde ifade edilmesini sağlamaktadır. Araştırmacılara ise örüntüleri tespit etme, karşılaştırmalar yapma ve genel eğilimleri değerlendirme konusunda önemli katkılar sunmaktadır. Bu yaklaşım, veriye dayalı analizlerde görsel temsillerin analitik süreçlere sağladığı işlevselliği açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Şekil 1. Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımını

Grafik, “Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımını” başlığı altında, farklı türlerdeki akademik ve bilimsel çalışmaların yüzdeler oranlarını görselleştirmektedir. Pasta grafik formatında hazırlanan bu görsel, çalışma türleri arasındaki dağılımı oransal dilimlerle ortaya koymakta ve her bir türün toplam içindeki payını karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Buna göre; en fazla akademik çalışma 421 makale ile en yüksek orana (%80,5) sahiptir. En az akademik çalışma ise 9 kitap bölümü ile en düşük orana (%1,7) sahiptir. Yapılan çalışmalardan 25’i kitap (%4,8), 29’u bildiri (%5,5) ve 39’u tez (%7,5) türündedir. Toplamda 523 çalışma bulunmaktadır. Bu veriler, çalışma türleri arasında makalelerin belirgin şekilde öne çıktığını, diğer türlerin ise sayıca daha sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

ÇALIŞMALARIN YILLARA GÖRE DAĞILIMI

Bu iki grafik, çalışmaların yıllara göre dağılımını göstermekte ve farklı akademik türlerin yıllar içinde nasıl bir değişim sergilediğini ortaya koymaktadır. Grafik, 2018 yılından itibaren makale sayısında gözle görülür bir yükseliş olmuş, 2022 ve 2023 yıllarında zirveye ulaşmıştır. 2023 yılında yaklaşık 38 makale yayımlandığı görülmektedir. Bu durum, akademik üretkenliğin özellikle makale formatında yoğunlaştığını göstermektedir. Diğer yandan tez, kitap, kitap bölümü ve bildiri türlerindeki çalışmalar da yıllar içinde artış göstermektedir; ancak bu artış, makale türündeki kadar belirgin değildir. 2018-2020 arası dönemde kitap bölümü ve bildirilerde kısa süreli bir artış gözlenmiş, ardından tekrar düşüş yaşanmıştır. 2024 yılında tüm kategorilerde genel bir düşüş görülse de 2025 yılı itibarıyla yeniden bir artış eğilimi başlamış gibi görünmektedir. Bu da akademik üretimin dönemsel dalgalanmalara rağmen genel olarak yükselen bir seyir izlediğini göstermektedir.

Grafikte, makalelerin yayımlandığı dergilere göre dağılımı gösterilmektedir. Konu ile ilgili akademik çalışmaların en fazla Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi'nde 59 çalışma yayımlandığı görülmektedir. Bu dergiyi Milli Folklor Dergisi 40 çalışma, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi 23 çalışma ve RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi 21 çalışma takip etmektedir. Diğer dergilerde ise daha az sayıda makale yer almaktadır.

SONUÇ

Klasik Türk şiiri, estetik değerini korumakla birlikte dönemin sosyal yapısını, kültürel değerlerini ve toplumsal ilişkilerini yansıtan önemli bir birikim kaynağıdır. Klasik Türk şiirinde bireyin toplumla olan ilişkisi, gündelik hayatın çeşitli yönleri, sosyal statüler, meslekler ile gelenek ve görenekler edebî bir üslupla ifade edilmiştir. Böylece bu şiirler tarihî ve sosyolojik unsurların izinin sürülmesine olanak sağlanmış ve klasik Türk şiiri, bu yönüyle önemli bir kaynak olarak değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, klasik Türk şiirinde sosyal hayat konusunu içerisine alan akademik literatürü birleştirerek hem alanın var olan durumunu göstermiştir hem de ileride yapılacak araştırmalar için başvurulabilecek bir kaynak olmayı amaçlamıştır. Literatür taraması yöntemiyle ulaşılan eserler türlerine göre sınıflandırılmış hem geçmiş dönem çalışmaları hem de güncel yayınlar bütüncül bir bakış açısıyla sunulmuştur.

Yapılan literatür taraması sonucunda elde edilen veriler, klasik Türk şiirinin sosyal hayat konusundaki akademik üretiminin büyük ölçüde makaleler üzerinden gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Toplam 523 çalışmanın 421'ini makale oluşturmaktadır ve bu sayı toplamın %80,5'ine karşılık gelmektedir. Makaleleri, %7,5 oranıyla tezler, %5,5 oranıyla bildiriler ve %4,8 oranıyla kitap ve kitap bölümleri izlemektedir. Bu dağılım, araştırma faaliyetlerinin büyük oranda süreli yayınlar üzerinden yürütüldüğünü göstermektedir.

Yıllara göre yapılan inceleme, 2018 yılından itibaren makale sayılarında düzenli bir artış eğilimi yaşandığını ve 2022 ile 2023 yıllarında en yüksek seviyeye ulaşıldığını göstermektedir. 2024 yılında kısa süreli bir azalma görülmekle birlikte 2025 yılı itibarıyla yeniden artış eğiliminin başladığı belirlenmiştir. Bu veriler, klasik Türk şiirinde sosyal hayat konulu araştırma üzerine yapılan akademik çalışmaların yıllar içerisinde istikrarlı bir gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Tezlerin üniversitelere göre dağılımı değerlendirildiğinde, üniversitelerin klasik Türk edebiyatında sosyal hayat konulu araştırmalarında belirli bir üretim yoğunluğuna ulaştığını göstermektedir.

Makalelerin yayımlandığı dergilere yönelik inceleme de klasik Türk şiirinde sosyal hayat konulu

akademik araştırmaların yayın süreçlerinin belirli bir istikrar ve düzen içinde gerçekleştiğini göstermiştir.

Konu bakımından incelendiğinde, çalışmaların büyük kısmının sosyal statüler, sınıflar arası ilişkiler, gündelik yaşamın mekânsal boyutları ve toplumsal yapıların şiire yansımaları gibi başlıklar etrafında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bu temalar, klasik Türk şiirinin yalnızca bireysel duyguların değil aynı zamanda toplumsal düzenin, geleneklerin ve kültürel kodların da bir yansımaları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum edebiyatın tarih, sosyoloji, kültür tarihi gibi mevcut olan alanlarla etkileşi mini daha da belirginleştirmektedir.

Sonuç olarak, bu çalışma ile mevcut literatürün sistematik bir yapıya kavuşturulması hedeflenmiştir. Bu alışma, Klasik Türk şiirinde sosyal hayat temalı araştırmalara yönelik hazırlanan bibliyografik çalışmaları değerlendirip analiz ederek alandaki durumu daha açık ve sistemli bir biçimde ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Google. (t.y.). *Google Scholar (Akademik)*. <https://scholar.google.com.tr>

zkan, . (2007). *Osmanlı toplum hayatı: Divan şiirinin penceresinden*. Kitabevi.

Serdaroğlu, V. (2006). *Sosyal hayat ışığında Zâtî Divanı*. İsam – İslam Araştırmaları Merkezi.

şen, F. M. (2007). Eski Türk edebiyatında sosyal hayat alışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (9), 467-506.

Tübitak Ulakbim. (t.y.). *DergiPark Akademik*. <https://dergipark.org.tr>

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (t.y.). *YK Akademik*. <https://akademik.yok.gov.tr>

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (t.y.). *YK Tez Merkezi (Ulusal Tez Merkezi)*. <https://tez.yok.gov.tr>

Tohir Malik'in "Elveda Çocukluk" Eserinin Aktif Söz Varlığının Temelinde
Psikolojik Analizi

Psychological Analysis of The Active Lexicon of Tohir Malik's Story "Elveda
Çocukluk"

Gulbokhor KADİROVA
ORCID: 0000-0002-3134-8363

DOI: 10.5281/zenodo.17956592

ÖZET

Tohir Malik'in "Elveda Çocukluk" adlı eseri, Özbek edebiyatında çocukluk döneminin psikolojik, duygusal ve toplumsal yönlerini zengin bir dil ve güçlü bir söz varlığı aracılığıyla yansıtan önemli bir yapıt olarak öne çıkar. Bu makalede, yazarın çocukluk anılarını aktarırken kullandığı kelimelerin anlam derinliği, kültürel çağrışımları ve duygusal tonları analiz edilmiştir. Eserdeki söz varlığı, halk dilinden alınan deyimler, atasözleri, bölgesel kelimeler ve duygusal anlam katmanlarıyla güçlendirilmiştir. Bu kelimeler, hem bireysel hem de toplumsal hafızayı canlandırıp okuyucuda geçmişe dair nostaljik bir etki yaratır. Yazarın kullandığı dil, sadece bir anlatım aracı değil, aynı zamanda karakterlerin iç dünyasını, çocukluk saflığını ve dönemin ruhunu yansıtan estetik bir unsurdur. Tohir Malik'in söz varlığının Özbek dilinin ifade gücüne katkısı, edebiyat dilindeki özgün yeri ve dilin psikolojik işlevi üzerine önemli katkılarda bulunmuştur. Çalışma, çocukluk anılarının sanatsal ve dilbilimsel açıdan analiz edilmesi yoluyla, Özbek edebiyatında söz varlığı incelemelerine yeni bir bakış kazandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk Anıları, Psikolojik Analiz, Sanatsal Yöntemler.

ABSTRACT

Tohir Malik's *Farewell to Childhood* stands out in Uzbek literature as a work that reflects the psychological, emotional, and social aspects of childhood through a rich and expressive vocabulary. This paper analyzes the lexical choices that convey the emotional intensity and cultural depth of childhood memories. Malik's language is enriched with idioms, proverbs, regional words, and emotionally nuanced expressions that evoke nostalgia and vividly portray the spirit of the era. His use of vocabulary serves not only as a narrative tool but also as an aesthetic device that mirrors the characters' inner worlds and the purity of childhood. The study highlights how Malik's lexical richness contributes to the expressive capacity of the Uzbek language and offers a new perspective on the artistic and linguistic analysis of childhood in Uzbek literature.

Keywords: Childhood Memories, Psychological Analysis, Artistic Methods.

İlgili Yazar: Gulbokhor KADİROVA
Kurum Bilgileri: National Research University
"Tashkent Institute of Irrigation and Agricultural
Mechanization Engineers Institute"
E- mail: gulbokhorkadirova@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 03.11.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 19.11.2025

Giriş

Eser, bir çocuğun gözünden, hem bireysel hem de toplumsal trajedileri aktaran dramatik bir anlatıya sahiptir. Baş karakter **Qamariddin**, hayatının erken döneminde sevgi ve güven ortamından yoksun kalmış, “tirk yetim” olarak tanımlanan bir çocuktur. Çocukluğu boyunca karşılaştığı şiddet, ihmal ve suça sürüklenme, onun ruh dünyasında kalıcı izler bırakır. Qamariddin’in yaşamı, annesi ve çevresindeki yetişkinlerin olumsuz etkisiyle şekillenir. Annesi onu kontrol altında tutmaya çalışırken, çevresindeki yetişkinler ve arkadaşları onu hem yönlendirir hem de suça sürükler. Qamariddin’in iç dünyasında sürekli bir **öfke, nefret ve intikam duygusu** vardır. Bu durum onun toplumsal ilişkilerini ve hayatla olan bağlarını zayıflatır. Eserde, Qamariddin’in çocukluk arkadaşları, suç ortakları ve çevresindeki diğer çocuklarla olan ilişkileri de detaylı bir şekilde işlenir. Örneğin, Asror ve Salim gibi karakterler, onun hem yardım aldığı hem de hayatının yönlendirildiği figürler olarak öne çıkar. Çocuklar arasındaki suç, yoksulluk ve hayatta kalma mücadelesi, metinde gerçekçi bir biçimde aktarılır. **Ana olay örgüsü**, Qamariddin’in geçmişi ile bugünü arasındaki çatışma üzerine kuruludur. Çocukluğunun travmaları, onu suça ve şiddete iterken, bir yandan da hayatta kalma ve adalet arayışı ile mücadele eder. Eserde ayrıca şunlar işlenir: Çocukların suça sürüklenmesi ve toplumsal ihmaller; yetimhaneler ve eğitim kurumlarının yetersizliği; aile içi şiddet ve ihmal; suç ve adalet mekanizmalarının çocuklar üzerindeki etkisi; dostluk, sadakat ve ihanet temaları. Qamariddin’in kişiliği, hem kırılgan hem de sert yönleriyle çarpıcıdır. O, hem mağdur hem de fail konumundadır. Çevresindeki yetişkinler, çocukların hayatını şekillendirme konusunda çoğu zaman başarısız olur. Bu da Qamariddin’in **hayatla mücadele biçimini** ve **intikam duygusunu** besler. Eserde, özellikle dil kullanımı ve sözcük seçimi ile Qamariddin’in psikolojisi, çevresi ve yaşadığı şehir hayatı detaylı biçimde aktarılır. Modern ve eski sözcükler, arkaik ve tarihî ifadeler bir arada kullanılarak dönemin toplumsal dokusu yansıtılır. Ayrıca yeni sözcükler (neolojizmler) üzerinden çağdaş yaşam ve teknolojik etkiler de metne dahil edilmiştir. Tahir Melik’in “Elvido Çocukluk” eseri: Çocukluk ve yetişkinlik arasında kaybolan masumiyeti; Toplumsal adaletsizlik ve ihmali; Suçun ve şiddetin çocuklar üzerindeki etkisini; Çocukların hayatta kalma mücadelesini; gerçekçi ve dramatik bir şekilde okuyucuya sunar. Eserdeki karakterler ve olaylar, bireysel trajediyi toplumsal bir bakış açısıyla destekler ve çocukluğun kaybedilen değerlerini derinlemesine sorgular. Metin, psikolojik çözümler, toplumsal analiz ve dramatik anlatımla bir bütünlük sağlar. Eser, baş karakter **Qamariddin** üzerinden çocukluğun kırılganlığı ve toplumsal ihmallerin birey üzerindeki etkisini işler. Qamariddin, küçük yaşta sevgi ve güven ortamından yoksun kalmış, “tirk yetim” olarak tanımlanan bir çocuktur. Çocukluğunu, şiddet, ihmal ve toplumsal adaletsizlik arasında geçirir. Bu durum, onun psikolojisinde derin yaralar açar ve karakterini hem sert hem de kırılgan bir biçimde şekillendirir. Qamariddin’in çevresinde yer alan karakterler de onun hayatında kritik roller oynar: **Asror**: Qamariddin’in yakın arkadaşı ve bazen yardımcısıdır. Onun cesaret ve zekâsı, Qamariddin’in planlarını hayata geçirmesinde etkili olur. **Salim**: Qamariddin’in diğer bir arkadaşı ve vicdan sesi niteliğinde. Salim, Qamariddin’in suça sürüklenmesini sınırlamaya çalışır ve olaylara farklı bir bakış açısı kazandırır. **Qamariddin’in annesi**: Otoriter ve çoğu zaman kontrolcü bir figürdür; çocuğunu korumaya çalışsa da kendi yöntemleri, Qamariddin’in hayatını daha karmaşık hale getirir. Eser, Qamariddin’in çocukluk anıları ve güncel

olaylar arasında gidip gelen bir anlatımla ilerler. Ana olay örgüsü, çocuğun geçmiş travmaları ve bunların bugününe etkisi üzerine kuruludur. **Çocukluk ve suça yönelim:** Qamariddin ve arkadaşları, yoksulluk ve ihmalle birleşen çevresel etkiler nedeniyle küçük yaşlardan itibaren suça yönelirler. Hırsızlık, gizli planlar ve riskli davranışlar, onların hayatının rutin bir parçası hâline gelir. **Toplumsal ve hukuki çerçeve:** Çocuklar, suç işlerken bile toplumsal normların ve adalet mekanizmalarının sınırlarıyla karşı karşıya kalırlar. Suçlarının fark edilmemesi, çevredeki insanların korku ve kayıtsızlığı sayesinde mümkün olur. **Plan ve strateji:** Qamariddin'in zekâsı ve liderlik yeteneği sayesinde çocuklar, hedeflerini titizlikle planlar ve uygular. Bu, hem Qamariddin'in bireysel yeteneklerini hem de toplumsal düzenin eksiklerini gösterir. Qamariddin'in ruh dünyası, eserin en güçlü yanlarından biridir. Çocuğun içsel çatışmaları ve duygusal tepkileri, şu unsurlarla öne çıkar: **Öfke ve nefret:** Qamariddin'in geçmiş travmaları, yoğun bir öfke ve intikam duygusu yaratır. Özellikle otorite figürlerine ve kendisine zarar veren kişilere karşı bu duygular belirgindir. **Vicdan ve arkadaşlık:** Asror ve Salim gibi karakterler, Qamariddin'in vicdanını tetikler ve onu bazen doğru yola yönlendirir. Bu durum, eserde bireysel psikoloji ile toplumsal etkileşimin bir örneğini sunar. **Korku ve endişe:** Çocukların yaptığı suça dair sürekli bir korku ve tedirginlik vardır. Bu, eserin gerilim unsurunu güçlendirir ve karakterlerin eylemlerinin gerçekçi olmasını sağlar. Eser, sadece bireysel bir öykü anlatmaz; aynı zamanda toplumsal sorunları da derinlemesine işler: **Yetimhaneler ve eğitim kurumları:** Qamariddin'in eğitim hayatı, kurumların yetersizliği ve çocukların özel ihtiyaçlarına cevap verememesi üzerinden aktarılır. Bu durum, onun toplumsal uyumunu zorlaştırır. **Aile içi şiddet ve ihmalkârlık:** Eser, anne ve baba figürlerinin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini gösterir. Qamariddin'in annesi ve çevresindeki yetişkinler, çoğu zaman kontrolcü ve hatalı yöntemlerle çocuğu yönlendirmeye çalışır. **Suç ve adalet:** Çocukların suça yönelimi ve toplumun buna karşı tepkisi, adalet sisteminin eksikliklerini ve toplumsal duyarsızlığı ortaya koyar. Tahir Melik, eserinde hem eski hem yeni sözcükleri bir arada kullanarak dönemin toplumsal ve kültürel dokusunu yansıtır. Arkaik ifadeler, karakterlerin geçmişle olan bağlarını gösterirken, modern ve yeni sözcükler (neolojizm) güncel yaşamın etkilerini anlatır. Örneğin: **“Videomagnitafon”** (EÇ. s.34) – dönemin teknolojik ögesi ve çocukların girişimcilik davranışı. **“Shumxabar”** (EÇ. s.32) – dedikodu ve bilgi yayma aracı olarak çocuklar arasında kullanılan modern sözcük. **“Elveda Çocukluk”**, çocukluğun kaybolan masumiyetini, toplumsal adaletsizlikleri ve bireysel psikolojik çatışmaları başarılı bir şekilde anlatır. Qamariddin'in yaşadığı travmalar, onun hem mağdur hem de fail olarak konumlanmasına yol açar. Eser, dramatik anlatımı, psikolojik çözümlenmeleri ve toplumsal eleştirisi ile çocukluk temalı edebiyat için önemli bir örnek teşkil eder. Eserdeki karakterler ve olaylar, bireysel trajediyi toplumsal bir çerçeve ile bütünleştirir ve çocukluk, suç ve adalet arasındaki ilişkiyi detaylı bir biçimde ortaya koyar. Okuyucu, Qamariddin'in gözünden hem bireysel hem de toplumsal bir deneyim yaşar. *Elveda Çocukluk*, çocukluk dönemi ile ergenliğe geçiş sürecinde yaşanan psikolojik, sosyal ve toplumsal zorlukları merkeze alan bir romandır. Eser, Qamariddin adlı baş karakter üzerinden ilerler ve onun çocukluk travmaları, aile içi ilişkileri, arkadaş çevresi ve toplumsal çevre ile etkileşimleri aracılığıyla dönemin sosyokültürel yapısını ortaya koyar. Eserde çocukların masumiyetinin kaybı, suça yönelmeleri ve toplumsal ihmal gibi temalar ön plandadır. Tahir Melik'in anlatım dili, karakterlerin psikolojisini ve olayların gerilimini aktarmada etkili bir araçtır. Sözcük seçimi ve cümle yapısı,

olay örgüsünün akışını ve karakterlerin içsel çatışmalarını destekler. *Elveda Çocukluk*, çocukluk masumiyetinin kaybı, toplumsal ihmalkârlık ve bireysel psikolojik çatışmalar üzerine derinlemesine bir inceleme sunar. Eserde Qamariddin'in yaşadığı travmalar ve çevresindeki karakterlerin etkisi, hem bireysel hem toplumsal düzeyde çocukluğun kırılmasını ve kaybolan masumiyetini ortaya koyar. Eser, psikolojik çözümleme, sosyokültürel eleştiri ve dil kullanımı açısından akademik bir bakışla değerlendirildiğinde, modern edebiyatın çocuk psikolojisi ve toplumsal sorunlar üzerine olan katkısını anlamak için önemli bir kaynak niteliğindedir (Malik, 2019: 1-132).

Çocukluk anılarının duygusal analizi, okuyucuya çocukluk döneminin duygusal hallerini hissettirme imkânı tanır. Anılar aracılığıyla okuyucu, çocukluktaki sevinç ve hüznü yeniden yaşar. Ayrıca, anılar arasındaki duygusal çatışmalar, çocukluk döneminin çifte yönünü göstermede yardımcı olur (Sobirov, 2017: 54). Çocukluk anılarının hatıra olarak sunulması, eserin edebî yapısını daha da zenginleştirir. Hatıralar aracılığıyla çocukluk döneminin izleri korunur, okuyucu için bu hatıraları takdir etme ve onlara duygusal bir bağ kurma imkânı yaratılır (Karimov, 201: 32). Tohir Malik'in "*Elvido Çocukluk*» (*Alvido Bolalik*) eserinde çocukluk anılarının edebî ifadesi, sadece psikolojik analiz değil, aynı zamanda kişiliğin gelişimini, içsel dünyasını ve duygusal hallerini daha derin bir şekilde anlamaya imkân verir (Joraeva, 2017: 101-112). O, çocukluk döneminin kişilik üzerindeki etkisini duygusal analiz yoluyla yansıtarak, Tohir Malik'in eserinde hafıza ve duyguların nasıl sanatsal biçimde tasvir edildiğini açıklamaktadır (Azimov, 2018 :72; Usmonova, 2020 : 56). Özbek edebiyatçısı Murodov (2019), "*Kişiliğin Psikolojik Gelişimi ve Edebiyatla İfadesi*" adlı makalesinde çocukluk dönemi ve bunun kişiliğe etkisini, özellikle de Tohir Malik'in eserinde sanatsal olarak tasvir edilen psikolojik portreleri incelemiştir. O, çocukluk anılarının kişiliğin gelişimindeki önemli rolünü göstermektedir (Murodov, 2019: 102). Tohir Malik'in "*Alvido Bolalik*" adlı eserindeki psikolojik portreleri ve içsel dünyayı analiz ederken, bu portrelerin çocukluk anılarıyla ne kadar iç içe olduğunu vurgulamaktadır (İslamov, 2019: 82; Şamsiyev, 2017: 67). Tohir Malik'in "*Alvido Bolalik*" eserinde çocukluk anılarının sanatsal ifadesi önemli psikolojik ve duygusal yönlere dayanmaktadır (Rasulova, 2018 :13). Çocukluk anılarının hatıra olarak sunulması, eserin sanatsal yapısını daha da zenginleştirir. Hatıralar aracılığıyla, çocukluk döneminin izleri korunur ve okuyucuya bu hatıraları değerli kılma ve onlara duygusal bir ilişki kurma fırsatı yaratılır (Sharipova, M. 2018)., 23).

Eserin Psikolojik Analizi

“Qamariddin chaqirganida ko‘ngli nimanidir sezib, oyoğidan mador ketdi. Bormay, qochib ketsam-chi, deb ham o‘yladi. Ammo, qochib qayoqqa ham borardi.” (EÇ. s.8). *“Qamariddin onu çağırdığında içinde bir şey hissetti, ayaklarından derman gitti. Gitmeyip kaçsam mı diye düşündü. Ama kaçsa nereye gidebilirdi ki?”* Bu cümlede **“ko‘ngli nimanidir sezib”** (içinde bir şey sezmek) ifadesi, karakterin bilinçaltındaki **tehlike algısını** temsil etmektedir. **“Oyoğidan mador ketdi”** (ayaklarından derman gitti) sözü, bedensel bir tepkidir; korkunun fizyolojik etkisini dile getirir. Yazar, korku duygusunu bedensel bir metaforla güçlendirmiştir. Bu tür sözcük kullanımları eserdeki **aktif söz varlığının** psikolojik boyutunu oluşturur.

Qamariddin “Men bilan bo‘lsang, birov chertmaydi seni. Bo‘lmasang — o‘zingga qiyin.” (EÇ. s.8). “Benimle olursan kimse sana dokunmaz. Ama olmazsan kendin bilirsin, zor olur.” Bu söz, Qamariddin’in otoriter kişiliğini, Asror’un ise **itaat ve korku arasındaki çatışmasını** açıkça yansıtır. “**O‘zingga qiyin**” ifadesi, dolaylı tehdit içerir. Burada kullanılan kelime ve tonlama, baskıcı bir kişiliğin psikolojik etkisini ortaya koymaktadır.

“O‘shanda Asror to‘yga borilganda qistirilgan pullardan berkitib qolib, unga keltirib berish lozimligini tushundi.” (EÇ. s.8). “O zaman Asror, düğünde gizlice aldığı parayı ona getirip vermesi gerektiğini anladı.” Burada “**berkitib qolib**” (gizleyip saklamak) fiili, Asror’un **vicdan azabını** ve **suçluluk duygusunu** yansıtmaktadır.

“Hozir ularning joyi bo‘sh. Hech kim yo‘q. “Hammasi in-inida berkilib yotibdi,” — deb o‘yladi Asror.” (EÇ. s.8). “Şimdi onların yeri boştu. Kimse yoktu. ‘Hepsi yuvalarında gizlenmiş yatıyor,’ diye düşündü Asror.” “**Bo‘sh**” (boş), “**hech kim yo‘q**” (kimse yok) ve “**berkilib yotibdi**” (gizlenmiş yatıyor) kelimeleri, mekânın sessizliğiyle karakterin içsel yalnızlığını birleştirmektedir.

“Dilfuza sakkizinchida o‘qiydi... ayrim o‘quvchi, hatto o‘qituvchilarda noto‘g‘ri fikr uyg‘otgan, keraksiz mish-mishlarga sabab bo‘lgan.” (EÇ. s.8). “Dilfuza sekizinci sınıfta okuyordu... bazı öğrencilerde, hatta öğretmenlerde yanlış düşünceler uyandırmış, gereksiz dedikodulara yol açmıştı.” Bu bölümde “**noto‘g‘ri fikr**” (yanlış düşünce) ve “**keraksiz mish-mishlar**” (gereksiz dedikodular) ifadeleri, sosyal çevrenin birey üzerindeki **ahlaki ve toplumsal baskısını** göstermektedir.

“Maktabga kelganim yaxshi bo‘ldi,” — deb o‘yladi Asror.” (EÇ. s.8). “Okula gelmem iyi oldu,’ diye düşündü Asror.” Bu kısa iç monolog, Asror’un kendi içinde bulunduğu **geçici bir güven alanını** temsil eder. Okul, onun için dış dünyanın tehditlerinden uzak bir sığınaktır.

-Bora qoling, ishingizga. Yana dunyoni o‘g‘ri bosib ketmasin, - deb kesatdi.” (EÇ. s.9). “- Hadi işine git. Yoksa dünya yine hırsızlarla dolacak, - diye takıldı.” Buradaki “**kesatdi**” (iğneledi, alay etti) fiili, eşler arasındaki **alışkanlığa dönüşmüş iletişim biçimini** gösterir. Kadının bu sözü, Maqsud Soliyev’in sürekli iş merkezli yaşamına dair **bir kabullenme** ve aynı zamanda **içten içe şikâyet** yansıtır.

“Maqsud Soliyev bunday kesatidlarga, xotini esa uning hamisha shoshib turishiga ko‘nikib qolgan.” (EÇ. s.9). “Maqsud Soliyev bu tür iğnelemelere, karısı ise onun her zaman acele etmesine alışmıştı.” “**Ko‘nikib qolgan**” (alışmıştı) ifadesi, hem **duygusal yorgunluğu** hem de **evlilikteki durağanlığı** gösterir. Söz varlığı düzeyinde bu kelime, psikolojik kabullenmenin göstergesidir: karakter artık duygularını bastırarak yaşamı rutinleştirmiştir.

Xotini esa gap bilan uzib-uzib olishni.” (EÇ. s.9). “Kuşkusuz, eski mayor işini özliyordu. Karısı ise laf atmayı.” Burada “**ishni qo‘msaydi**” (işini özliyordu) ifadesi, bireyin emeklilik sonrası yaşadığı **mesleki**

kimlik kaybı duygusunu yansıtır. “Qo‘msamak” fiili, psikolojik olarak **bağımlılık** ve **geçmişle özdeşleşme** hâlini temsil eder.

“**Tunlari jinoyatchini quvishlar, ayozli kunlarda dildirab yo‘l poylashlar, olishuvlar... hammasi tushda ko‘rganday o‘tadi, ketadi.**” (EÇ. s.9). “*Geceleri suçluları kovalamalar, soğuk günlerde titreyerek yolları beklemeler, çatışmalar... hepsi bir düşte görülmüş gibi geçip gidiyor.*” “**Tushda ko‘rganday o‘tadi**” (rüyada görülmüş gibi geçiyor) ifadesi, **yabancılaşma (depersonalizasyon)** duygusunun dilsel yansımasıdır. Geçmiş deneyimler artık gerçekliğini yitirmiş, anılara dönüşmüştür. Yazar burada bilinçaltı ile bilinç arasındaki bulanıklığı söz varlığıyla kurar.

“**Ishdan ketsa jonini uzilib qoladiganday bo‘lavergandi.**” (EÇ. s.9). “*İşten ayrılırsa sanki canı kopacakmış gibi hissediyordu.*” Buradaki “**jonini uzilib qoladiganday**” (canı kopacakmış gibi) deyimini, derin bir **varoluşsal korkunun** göstergesidir. Bu ifade, karakterin benliğini tamamen mesleğiyle özdeşleştirdiğini, yani **psikolojik olarak iş bağımlısı** hâline geldiğini ortaya koyar.

Kararsızlık ve İçsel Direnç. “**Ko‘chaga chiqib, ishxonaga yaqinlashgan sari ko‘ngli xiralashib boraverdi.**” (EÇ. s.9). “*Sokağa çıkıp iş yerine yaklaştıkça içi karardı.*” “**Ko‘ngli xiralashdi**” (içi karardı) sözü, **içsel huzursuzluk, kararsızlık ve kaygı** hâlini anlatır. Burada “ko‘ngil” sözcüğü, Özbek dilinde duyguların merkezini simgeler; Türkçede “gönül” karşılığıyla aynı işlevdedir. Bu kelimenin seçimi, ruhsal durumu doğrudan yansıtan bir **psikoleksikal unsur**dur.

“**Ishqilib boshliq joyida bo‘lmasin**”, “**Ishqilib boshliq ko‘nmasin**”, **degan xayollar vujudini qamrab oldi.**” (EÇ. s.9). “*Yeter ki amir yerinde olmasın, Yeter ki onay vermesin’ gibi düşünceler bedenini sardı.*” **Vujudini qamrab oldi**” (bedenini sardı) ifadesi, **kaygının fizikselleşmesini** gösterir. Bu ifade, bireyin zihinsel endişesinin bedensel bir gerginliğe dönüştüğünü anlatır. Eserde bu tür kelimeler, psikolojik durumların somutlaştırılması bakımından önemlidir.

“**U bir zumning o‘zida, pensiyaga chiqayotgan odam libosini itqitib, jinoyatga doir qidiruv bo‘limining tajribali noziri qiyofasiga qaytdi.**” (EÇ. s.9). “*Bir anda, emekliye ayrılan bir adam kılığını çıkarıp atarak, suç araştırma biriminin deneyimli müfettişi kimliğine geri döndü.*” “**Qaytdi**” (geri döndü) fiili, karakterin **içsel kimlik yeniden doğuşunu** sembolize eder. Bu dönüş, bireyin bastırılmış kimliğinin yeniden ortaya çıkışıdır. Yazar bu kelimeyle, Maqsud Soliyev’in aslında mesleğine olan **ruhsal bağımlılığını** açıkça dile getirir.

“**Bu xabar mayorning g‘ujgon xayollarini bir zumda tarqatib, sergak torttirgan edi.**” (EÇ. s.9), “*Bu haber, mayorun karmakarışık düşüncelerini bir anda dağıtmış ve onu dikkat kesilmiş hâle getirmişti.*” “**Sergak torttirgan**” (dikkat kesilmiş, uyanmış) ifadesi, **duygusal refleksin** göstergesidir. Karakter, mesleki refleksleri sayesinde yeniden yaşam enerjisi bulur. Bu, psikolojik açıdan ‘**uyku hâli**nden **uyanma**’ metaforuyla benzer. Bu bölümde *Tohir Malik*, söz varlığını yalnızca anlatım aracı olarak değil, aynı zamanda **psikolojik derinliğin dilsel yansıması** olarak kullanır. “- **Xohlang taklif o‘rnida qabul qiling, xohlang buyruq.**” (EÇ. s.10). “-

İsterseniz bunu öneri olarak kabul edin, isterseniz emir olarak. Buradaki **buyruq (emir)** kelimesi, otorite–itaat ilişkisini kuran önemli bir **aktif söz varlığı unsurudur**. Karakter, özgür irade izlenimi verse de aslında **psikolojik baskı altında kalmaktadır**.

“- Men... nima desam ekan?” (EÇ. s.10). “- Ben... ne desem acaba?” Bu kısa ve kesik cümle, **karakterin içsel kararsızlığını ve baskı altında kalışını** yansıtan bir örnektir. Dilsel olarak, **belirsizlik bildiren yapı** psikolojik gerilimi destekler.

“Hatto chiqar mahallida ‘yaxshi bo‘ldi’ degan fikr diliga ravshanlik olib kirdi.” (EÇ. s.10). “Hatta dışarı çıkarken, ‘iyi oldu’ düşüncesi kalbine bir açıklık getirdi.” Burada **yaxshi bo‘ldi (iyi oldu)** ifadesi, karakterin kendi vicdanını susturma biçimidir; **pişmanlık ve kendini ikna etme süreci** iç içe geçmiştir.

“-Hozircha shov-shuv ko‘tarmay turish kerak. O‘ldirilganini bildirmay turaqaylik.” (EÇ. s.10). “- Şimdilik gürültü koparmayalım. Öldürüldüğünü belli etmeyelim.” Bu cümle, **gerçeğin bastırılması ve toplumsal vicdanın suskunluğu** temasını güçlendirmektedir.

“Ko‘zim ilg‘amadi. Keyin... odam o‘lgandek bo‘lsa kerak, suvga otishdi.”, “Gözüm seçemedi. Sonra... adam ölmüş gibi oldu galiba, suya attılar.” (EÇ. s.10). Burada **ilğamamak (algılayamamak)**, bireyin psikolojik savunma refleksidir. Korku karşısında zihinsel algının kapanması, travmatik olayın bastırılmasına işaret eder.

“Jamiyat uchun jinoyatchidan ko‘ra loqayd odam xavfliroq! Jinoyatchi jabri toratadi, balki to‘g‘ri yo‘lini topib oladi. Loqayd odam esa yangi-yangi jinoyatlarni ko‘rganida ham ko‘z yumib ketaveradi.” (EÇ. s.11). “Toplum için suçludan çok kayıtsız insan daha tehlikelidir! Suçlu ceza çeker, belki doğru yolunu bulur. Ama kayıtsız insan yeni suçları gördüğünde bile gözünü kapatıp geçer.” Buradaki “**loqayd odam**” (kayıtsız insan) ifadesi, eserdeki psikolojik çözümlemenin merkezinde yer alır. Yazar, suçun değil, **suça sessiz kalmanın** asıl toplumsal tehlike olduğunu belirtir. Bu sözcük, hem **etik hem psikolojik bir anahtar kavram** olarak aktif söz varlığına dâhildir.

“Ular o‘sha odamning o‘limida o‘zlarini aybdor his qilarmikanlar? "Men o‘rta tushganimda tirik qolardi", deb vijdonlari azob berarmikan?” (EÇ. s.11). “Acaba o insanlar o adamın ölümünde kendilerini suçlu hissederler mi? ‘Ben araya girseydim yaşardı’ diye vicdanları azap çeker mi?” Burada “**vijdonlari azob berarmikan**” (vicdanları azap çeker mi) ifadesi, bireyin iç dünyasındaki **pişmanlık ve suçluluk psikolojisini** yansıtır. Bu ifade, yazarın karakteri üzerinden **ahlakî sorumluluk bilincini** sorgulamasını sağlar.

“Pivoxonada boshqalar ham ko‘rishgan janjalni. Lekin, biron bir insof egasi topilmagan - birontasi ham o‘rnidan qo‘zg‘olmagan.” (EÇ. s.11). “Birahanelerde başkaları da kavgayı görmüş. Ama bir tane vicdan sahibi çıkmamış - hiçbiri yerinden kalkmamış.” Cümledeki “**insof egasi topilmagan**” (vicdan sahibi bulunmamış) ifadesi, **ahlakî çürümenin söz varlığı yansımasıdır**. Bu tür kelimeler eserdeki **toplumsal**

eleştiri ve psikolojik çözümleme açısından belirleyicidir.

“U tajribasiga suyangan holda bir narsaga amin bo‘ldi: jamiyat uchun jinoyatchidan ko‘ra loqayd odam xavfliroq!” (EÇ. s.11). “O, deneyimine dayanarak bir şeye emin oldu: toplum için suçludan çok kayıtsız insan daha tehlikelidir!” Buradaki “tajribasiga suyangan holda” (deneyimine dayanarak) sözü, karakterin düşünsel olgunluğunu yansıtan bir aktif söz varlığı unsurudur. Bu, psikolojik gözlemin mantıksal temeline işaret eder.

“Bir kishiga ko‘pchilik bo‘lib hujum qilinganda ko‘p hollarda ular orasida o‘smirlar uchrardi. Dastlabki jinoyat qo‘rquvi ularni fosh qilib qo‘yardi.” (EÇ. s.11). “Bir kişiye kalabalık halde saldırıldığında çoğu zaman aralarında gençler olurdu. Suçun ilk korkusu onları ele verirdi.” Cümledeki “jinoyat qo‘rquvi” (suç korkusu) ve “fosh qilib qo‘yardi” (ele verirdi) kelimeleri, psikolojik çözülmeyi betimleyen dikkat çekici söz varlığı örnekleridir. Bu ifadeler, genç bireylerde suçun psikolojik etkisini yansıtır.

“Uning ishni o‘smirlardan boshlashi faqat Imomalievning ma‘lumoti emas, balki ko‘p yillik tajribasi ham sabab edi.” (EÇ. s.11). “Onun işi gençlerden başlatması sadece İmomaliev’in verdiği bilgiye değil, uzun yıllık deneyimine de dayanıyordu.” Buradaki “ko‘p yillik tajriba” (uzun yıllık deneyim) ifadesi, karakterin psikolojik sezgisel yetkinliğini belirleyen bir söz varlığı unsurudur.

“Birinchi soatdagi darsda Asror o‘z mayli, o‘z xayollariga bandi bo‘lib o‘tiridi.” (EÇ. s. 12). (İlk derste Asror kendi isteğine, kendi hayallerine dalmış halde oturuyordu.) Bu cümlede “o‘z mayli” (kendi isteğiyle) ve “xayollariga bandi” (hayallerine dalmak) ifadeleri, karakterin içe dönüklüğünü ve dış dünyayla kurduğu sınırlı ilişkiyi gösterir. “Band bo‘lib” fiili, hem fiziksel hem zihinsel bir meşguliyeti anlatır; bu yönüyle eserde karakterin psikolojik yalnızlığını temsil eden aktif bir unsur olarak değerlendirilir.

“Unga hech kim halal bermadi.” (EÇ. s. 12). (Ona hiç kimse engel olmadı.) Bu kısa cümledeki “halal bermaq” deyimini, Özbekçede “rahatsız etmek, engel olmak” anlamına gelir. Bu ifade, Asror’un çevresinden soyutlanmışlığını, kimsenin onun iç dünyasına müdahale etmediğini vurgular. Leksik açıdan “halal” kelimesinin Arapça kökenli olup duygusal bir dokunuş taşıması, metne hem dilsel çeşitlilik hem de duygusal derinlik katar.

Otorite Figürü ve Korku İlişkisi. “Aljabr muallimasi — ellikdan oshgan, behad semiz ayol Asror borligi sababli shu sinfga kirishga yuragi bezilab turadi.” (EÇ.s.12). (Cebir öğretmeni — ellisini geçmiş, oldukça şişman bir kadın — Asror’un varlığı nedeniyle sınıfa girmeye çekiniyordu.) Bu cümlede öğretmenin fiziksel betimlemesi “behad semiz ayol” biçiminde yapılırken, onun “yuragi bezilab turadi” (yüreği sıkışmak, çekinmek) ifadesiyle psikolojik baskı unsuru ön plana çıkarılmıştır. Sözcük seçiminde “yurak” (kalp) metaforu, duygusal gerginliği temsil eder. Bu tür ifadeler, metinde karakterlerin birbirleri üzerindeki psikolojik etkilerini somutlaştırır. “O‘ttiz yildan beri daqqi bo‘lib ketgan. Matematika olamidagi oddiy yangiliklarni bilmaganidan keyin pensiyaga qanot qilib o‘tiravermaydi?”

(EÇ.s.12). (*Otuz yıldır donuklaşmış. Matematik dünyasındaki basit yenilikleri bile bilmeyince emekliliğini bahane edip oturup duruyor!*) Buradaki “**daqqi bo‘lib ketgan**” (donuklaşmış, körelmiş) ifadesi halk diline ait bir deyimdir. Bu deyim, **psikolojik olarak durağanlaşmayı, zihinsel yorgunluğu ve yeniliğe kapalı olmayı** anlatır. Asror’un bu içsel monoloğu, genç bir bireyin öğretmen figürüne yönelik bilinçli eleştirisini göstermekte; bu yönüyle eserde **kuşak çatışması ve zihinsel dinamizm** temaları desteklenmektedir.

“**Muallima dars o‘tatib dam-badam Asrorga qaraydi. Biron bir savol berib qolmasa g‘orga edi, deb xavotirlanadi.**” (EÇ. s. 12). (*Öğretmen dersi anlatırken sık sık Asror’a bakıyor, bir soru sormasa içi rahat etmiyordu.*) Bu örnekte “**xavotirlanadi**” (endişelenir) fiili, psikolojik gerilimi yansıtan önemli bir sözcüktür. Aynı zamanda “**dam-badam qaraydi**” (ara sıra bakmak) ifadesi öğretmenin bilinçaltındaki **endişe ve tedirginliği** anlatır. Leksikolojik açıdan, tekrar yapısı (dam-badam) eylemin sürekliliğini vurgular; bu da karakterin **duygusal huzursuzluğunu** dilsel düzlemde pekiştirir.

“**Shu ayol Dildufzaning sinfiga rahbar. Dildufzani ‘Asror bilan yurma’, deb shu siquvga olgan.**” (EÇ. s. 12). (*Bu kadın Dildufa’nın sınıf öğretmeni. Dildufa’yi ‘Asror’la görüşme’ diyerek baskı altına almış.*) Buradaki “**siquvga olgan**” (baskı altına almak) fiili, hem **sosyal kontrolü** hem de **kadınlar arası rekabeti** anlatır. Psikolojik olarak, toplumun genç bireyler üzerindeki baskı mekanizmasını yansıtır. Sözcük seçimi, Özbekçede içsel sıkışmışlık duygusunu da ima eden bir yapıya sahiptir.

“**Ularning ko‘ngliga shunacha qora fikr kelgan ekan, nima uchun qizni qiynashadi?**” (EÇ. s. 12). (*Madem bu kadar kötü düşünceleri varmış, neden kızı eziyorlar?*) Burada “**qora fikr**” (kara düşünce) ifadesi, **vicdan kararması** ve **ahlaki yozlaşma** anlamlarıyla eserdeki psikolojik çözümlemeyi güçlendirir. “**Ko‘ngil**” (gönül) sözcüğünün Özbekçede kalp yerine kullanılma biçimi, duygusal boyutu derinleştirir. Bu, yazarın **ahlaki vicdan** ve **toplumsal adalet** meselelerini dil yoluyla görünür kıldığını gösterir.

“**Shunday ekan, nima yomonlik bo‘lsa, faqatshu ‘bevosh’ qizdan chiqadi.**” (EÇ. s. 12). (*Öyle ya, ne kötülük varsa hep bu ‘sahipsiz’ kızdan çıkıyor.*) “**Bevosh**” kelimesi Özbekçede “kimsesiz, sahipsiz” anlamına gelir. Bu sözcük, Dildufa karakterinin toplumsal kimliğini belirleyen bir **etiket** olarak işlev görür. Yazar bu tür sözcüklerle, toplumun **ötekileştirici dilini** eleştirir. Leksikolojik açıdan, “bevosh” kelimesi hem **sosyal statü eksikliğini** hem de **psikolojik yalnızlığı** ifade eder.

“- **Ko‘chada turgan mashina, bu uy, bu mol-mulkni men orqalab ketmayman. Hammasi sizniki o‘g‘lim. Dunyo omonat.**” (EÇ.s. 45). (*Sokakta duran araba, bu ev, bu mal mülkü ben götürmeyeceğim. Hepsi senindir oğlum. Dünya emanettir.*) Buradaki “**dunyo omonat**” (dünya emanettir) ifadesi, **ölüm bilinci** ve **fânilik duygusu** üzerine kuruludur. Leksikolojik açıdan “omonat” sözcüğü Arapça kökenlidir ve dinî bir anlam taşır. Bu ifade, babanın hayat felsefesini özetlerken aynı zamanda Asror’un iç dünyasında bir **varoluşsal kaygı** oluşturur. Bu tür ifadeler eserde psikolojik gerilimin temelini oluşturur.

“**Bu sizlab gapirish, bu kinoya jonni bittadan sug‘urib olish demak, Asror endi nima qilsin: shart turib**

o‘zini derazadan tashlasinmi yo o‘zini tramvayning tagiga otsinmi?” (EÇ. s. 45). *Bu shakilde “siz” diyerek konusmak, bu alayli soz, insanin canini parca parca sokup almak demek. Asror shimdi ne yapsin: hemen kalkip kendini pencereden mi atsın, yoksa tramvayın altına mı bıraksın?* **“Jonni bittadan sug‘urib olish”** (camı bir bir sokup almak) ifadesi, Özbekçede **manevi işkenceyi** betimleyen güçlü bir deyimdir. Buradaki **“kinoya”** kelimesi, psikolojik olarak **duygusal şiddeti** anlatır. Leksikolojik açıdan bu söz öbeği, fiziksel olmayan ama ruhsal yıkımı anlatan **somutlaştırılmış mecaz** örneğidir. Cümledeki **“derazadan tashlasinmi”** (pencereden atsın mı) ve **“tramvayning tagiga otsinmi”** (tramvayın altına mı bıraksın) ifadeleri, karakterin **intihar eğilimini** açıkça göstermektedir.

U odamning ta‘qibidan ham, sinfdoshlarning malomatidan ham, dadasining minnatli oshidan ham...”, (EÇ. s. 45). *(Hepsinden bir anda kurtulsa mı? O adamın takibinden de, sınıf arkadaşlarının ayıplamasından da, babasının minnetli yemeğinden de...)* **“Qutulmoq”** (kurtulmak) fiili, eserde psikolojik çözülmenin merkezinde yer alır. Cümlede üç kez **“ham”** bağlacıyla tekrarlanması, karakterin **yoğun sıkışmışlık hissini** pekiştirir. **“Minnatli osh”** (minnetle verilen yemek) ifadesi ise semboliktir; maddi doyumun manevi ezaya dönüşmesini anlatır. Bu yapı, söz varlığı açısından **duygusal yük taşıyan kültürel bir deyimdir. Anne Figürünün Işığı ve Vicdanın Uyanışı.**

“Onasining ovozi birdan tun bag‘riga yopirilib kirgan yorug‘ nurday bo‘ldi.” (EÇ. s. 45)., *Annesinin sesi, bir anda gecenin karanlığına dalan bir ışık gibi oldu.* **“Tun bag‘riga yopirilib kirgan yorug‘ nur”** ifadesi, **benzetme ve sembolik anlatımın** güçlü bir örneğidir. “Tun” (gece) karanlığı, umutsuzluğu; “yorug‘ nur” (aydınlık ışık) ise **anne sevgisi ve vicdanın sesini** temsil eder. Bu söz grubu, eserin dilinde duygusal karşıtlık (antitez) yoluyla psikolojik dönüşümün başlangıcını gösterir.

“Zoir uzatgan pulni olayotganida dadasidan nafratlangan edi. Hozir o‘sha nafrat o‘qlari qaytib o‘zining yuragiga sanchila boshladi.” (EÇ. s. 45). *Zoir’in uzattığı parayı alırken babasından nefret etmişti. Şimdi o nefretin okları geri dönüp kendi kalbine saplanmaya başladı.* **“Nafrat o‘qlari yuragiga sanchila boshladi”** ifadesi, derin bir **psikolojik suçluluk ve kendine yönelen öfkeyi** simgeler. Burada **“yurak”** (kalp) sözcüğü duygusal merkezin sembolüdür. Leksikolojik olarak **“o‘q”** (ok) kelimesi, metaforik olarak vicdan azabının keskinliğini yansıtır. Bu yapı, **duygusal travmanın sözcük düzeyinde bedenleştiği** bir örnektir.

“Bunaqada jinni bo‘lib qolaman-ku’, deb o‘yladi o‘zicha.” (EÇ. s. 45). *‘Bu gidişle deli olacağım,’ diye düşündü kendi kendine.* **“Jinni bo‘lib qolmoq”** (delirmek) ifadesi, karakterin zihinsel dengesinin sarsıldığını gösterir. Bu sözcük, eserin psikolojik temasında **delilik sınırında yaşanan içsel kırılmanın** göstergesidir. **“O‘zicha o‘yladi”** (kendi kendine düşündü) yapısı ise iç konuşmanın tipik örneğidir; bireyin iç dünyasının dışa vurulmadan dile geldiği noktalardır. **Ebeveynlerin Psikolojik Körlüğü.** **“Bolaga qattiq turish kerak. Kecha o‘zicha bir erkaklik qildi. Indamasam, ertaga yana taroziga soladi,’ deb o‘ylardi ota.”** (EÇ. s. 45). *‘Çocuğa sert davranmak gerekir. Dün kendi kendine erkeklik yaptı. Sessiz kalırsam yarın yine ölçüsüzleşir,’ diye düşünüyordu baba.* Bu örnek, ebeveynin davranışına yön veren **otoriter zihniyetin** dildeki yansımasıdır.

“**Taroziga solmoq**” (teraziye koymak) deyimi, Özbekçede “denemek, sınamak” anlamında kullanılır. Burada baba sevgiyi **disiplinle karıştırır**; bu, ebeveyn figüründe görülen **psikolojik körlük** biçimidir. Leksik olarak deyim, kültürel düşünme biçimini yansıtır.

İçsel Gerilim ve Gurur Duygusu. “**Qamariddin taklifni eshitib, turishga shoshilmadi. Oldidagi pivoni ichib bo‘lgandan keyingina o‘rnidan asta qo‘zg‘oldi.**” (EÇ. s. 43). *Qamariddin teklifi duydu ama hemen kalkmadı. Önündeki birasını bitirdikten sonra yavaşça yerinden doğruldu.* Bu cümledeki “shoshilmadi” (acele etmedi) fiili, karakterin duygusal olarak temkinli, hatta gururlu bir kişiliğe sahip olduğunu gösterir. Burada **psikolojik direnç** ve **kontrollü davranış** öne çıkar. Qamariddin, karşısındaki kişiye hemen tepki vermemekte, iç dünyasında bir değerlendirme sürecine girmektedir. Bu davranış, onun **kendine güvenini** ve **duygusal olgunluğunu** yansıtır.

“**-Men Grafman, eshityapsanmi? — Graflar ko‘p. Qaysi birisan?**” (EÇ. s. 43). “*- Ben Graf’ım, duyuyor musun?*” - “*Graf çok, hangisisin?*”. Bu diyalog, bireyler arasındaki **sosyal kimlik** ve **kendini üstün görme** psikolojisini yansıtmaktadır. “Graf” kelimesi bir unvan gibi kullanılarak güç sembolü hâline getirilmiştir. Ancak Qamariddin’in alaycı cevabı, **otoriteye meydan okuma** ve **ironiyle savunma mekanizması kurma** biçiminde ortaya çıkar. Bu, bireyin toplumsal baskı karşısında **psikolojik savunma geliştirmesinin** göstergesidir.

“**Qamariddinning o‘ziga bunday ishonishida jon bor ekan.**” (EÇ. s. 43). “*Qamariddin’in kendine bu kadar güvenmesinde bir haklılık vardı.*” Bu ifade, yazarın **karakter psikolojisini doğrudan çözümlendiği** anlatı cümlelerinden biridir. Buradaki “**ishonish**” (**güven**) kelimesi, aktif söz varlığı açısından karakterin ruhsal gücünü, kendini kanıtlama isteğini ve yaşam mücadelesindeki kararlılığını yansıtır. Bu tür sözcükler, eserdeki bireysel psikolojiyi destekleyen temel unsurlardır.

“**-Mendan uzoqroq yuraver, Graf! - Qamariddin shunday dedi-da, eshik og‘zida poylab turgan ikki o‘spirinni ergashtirib katta yo‘l sari ketdi.**” (EÇ.3.44) “*-Benden uzak dur, Graf! - dedi Qamariddin ve kapının önünde bekleyen iki genci yanına alarak yola koyuldu.*” Bu cümlede “**uzoqqa yuraver**” (**uzak dur**) emri, karakterin **reddetme** ve **kendini koruma refleksi**ni açık biçimde göstermektedir. Qamariddin’in bu davranışı, içsel olarak kırılğan ama dışsal olarak güçlü bir kişiliğe işaret eder. Bu yönüyle karakter, **savunma mekanizması olarak mesafe koyma** stratejisini benimsemiştir.

“**Faqat narıroqqa oborib sotasah. Ana, huv ko‘prik ostiga olib bor.**” (EÇ. s. 42). “*Ama biraz daha uzağa götürüp satarısın. Şuradaki köprüünün altına götür.*” Bu cümlede “**narıroqqa**” (**daha uzağa**) ve “**ko‘prik osti**” ifadeleri, mekânsal bir yön göstermesinin ötesinde, karakterler arasındaki **psikolojik mesafeyi** de simgeler. Bu kelimeler **temel söz varlığı** içinde yer almakla birlikte, **psikolojik anlam katmanı** kazanmaktadır. Patronun buyurgan tavrı, Tal’at’ın içsel direnç duygusunu harekete geçirir. Bu durum, karakterin **boyun eğmeme refleksi**ni tetikler.

“Shu yigitlar zo‘ri bilan Tal‘atning ta‘zirini berib qo‘ymoqchi bo‘lgan.” (EÇ. s. 42). “Bu gençler Tal‘at‘a haddini bildirmek istemişlerdi.” Buradaki “ta‘zirini berib qo‘ymoqchi bo‘lmoq” deyimi, Özbekçede cezalandırmak, haddini bildirmek anlamında kullanılır. Bu, **deyimsele söz varlığına** örnektir. Aynı zamanda, karakterlerin **saldırganlık ve üstünlük kurma psikolojisini** yansıtır.

“Tal‘at stol ustidagi qopqog‘i ochiq turgan shishani so‘ramasdan olib, ko‘tardi. Yarmini ichib, joyiga qo‘ydi-da, to‘rda o‘tirgan yigitga qaradi.” (EÇ. s. 42). “Tal‘at masanın üzerindeki açık şişeyi izin almadan aldı. Yarısını içip yerine koydu, sonra köşede oturan gence baktı.” Burada geçen “so‘ramasdan olib” (sormadan aldı) ve “yarmini ichib, joyiga qo‘ydi” ifadeleri, karakterin **kendine güvenini ve soğukkanlı kontrolünü** gösterir

“Joyini bo‘shatish kerak, ukam.” (EÇ. s. 42). “Yeri boşaltmak gerek, kardeşim.” Bu cümledeki “kerak” (**gerek**) sözcüğü, hem zorunluluk hem de emir kipinin yumuşatılmış biçimi olarak **kalıp söz** işlevi taşır.

“Bola emas, balo ekan-ku, bu,” deb qo‘ydi o‘zicha xo‘jayin (EÇ. s. 42). “Bu çocuk değil, belaymış,” dedi patron kendi kendine. **Söz Varlığı İncelemesi:** Buradaki “bala emas, balo ekan-ku” ifadesi, Özbekçede hem argo hem **deyimsele** bir yapıdır. **Korku, şaşkınlık ve saygı karışımı bir duygusal tepkidir.**

“-Balki to‘g‘ri, lekin shaxsiy mening izzat-nafsimga tegdi bu,” — dedi Eshboev. — Jinoyatni ochamiz, jinoyatchini tutamiz-u yana bizga ishonishmaydi (EÇ.s.82). Belki doğrudur, ama bu durum benim kişisel onuruma dokundu, dedi Eşboev. Suçu ortaya çıkarıyoruz, suçluyu yakalıyoruz ama yine de bize güvenmiyorlar. Bu örnekte geçen “izzat-nafs” (**onur, gurur**) ifadesi, karakterin **içsel dünyasındaki kırılabilirliği** yansıtmaktadır. Bu tür kelimeler, eserin **psikolojik derinliğini** ve karakterlerin **benlik bilincini** ortaya koyan aktif söz varlığı unsurlarıdır. Yazar, kahramanın duygusal tepkisini sade fakat yoğun bir dil ile verir.

“-Yo Keldiyorovga bas kelolmaydi bular, deyishganmi...” (EÇ. s. 82). (Yoksa bunlar Keldiyorov‘a karşı duramıyorlar mı, öyle mi demişler...). Bu ifade, **kuruntu** ve **paranoyak düşünce** biçimini göstermektedir. “deyishganmi” (öyle mi demişler) şeklindeki dolaylı anlatım, karakterin **belirsizlik karşısında zihinsel karmaşasını** yansıtır.

“- Sen bizga e‘tibor bermay, ishini qilaver. - «Sen ishini qilaver...» Mayor Soliyev Ziganishin bilan xayrlashib chiqib uning so‘zlarini esladi: «Sen ishini qilaver...»” (EÇ. s. 83). — Bize aldırmadan işine bak. — “İşine bak...” Mayor Soliyev, Ziganishin‘le vedalaştıktan sonra onun sözlerini hatırladı: “İşine bak...” Bu cümlelerde “ishini qilaver” ifadesinin yinelenmesi, **zihinsel yankı** etkisi yaratır. Soliyev‘in düşüncelerinde bu emir yankılanarak bir **içsel monologa** dönüşür. Bu, bireyin **üst otorite karşısında içsel direnişi** ile **itaat zorunluluğu** arasındaki çatışmayı simgeler.

“**Birov oyoqlaring ostiga tuzoqlar qo’yib tashlasa-yu, sen hech nimani ko’rmaganday ko’zingni chirp yumib ishini qilaversang...**” (EÇ. s. 83). *Birisi ayaklarinin altına tuzaklar kursa ve sen hiçbir şey görmemiş gibi gözlerini kırıp işine devam etsen...* Bu içsel söylem, **karakterin vicdan muhasebesi ve adalet duygusu** arasındaki çelişkiyi açıkça gösterir. Yazarın seçtiği kelimeler —“**tuzoq (tuzak)**”, “**ko’zingni chirp yumish (gözünü yummak)**”— psikolojik gerilimi artıran sembolik nitelikli söz varlığı örnekleridir.

“**Zamon o’zgardi, gaplar o’zgardi, nima, odamlar o’sha-o’sha nayrangboz bo’lib qolaveradimi?**” (EÇ. s. 83). *Zaman değişti, sözler değişti, ama insanlar hâlâ aynı hilebazlar mı olarak kalıyor?* Buradaki “**nayrangboz**” (**hilebaz, düzenbaz**) sözcüğü, karakterin çevresine karşı geliştirdiği **güvensizlik duygusunu** temsil eder.

“**Keldiyorovlar uni sindirishni mo’ljallashgan. Boshqa odam balki yo’lidan qaytardi. Lekin Soliyevning qaytishi sira mumkin emas**” (EÇ. s. 83). *Keldiyorovlar onu kırmayı planlamışlardı. Başka biri belki yolundan dönerdi, ama Soliyev’in dönmesi asla mümkün değildi.* Burada “**sindirish**” (kırmak) fiili, sadece fiziksel değil, **ruhsal çözülmeyi** de ifade eder. Bu, bireyin **onurunu koruma güdüsünü** temsil eden aktif bir söz varlığı unsurudur.

“**Yo’q, bu toifalarning niyati o’zgacharoq bo’ladi. Ular ertani o’ylashadi**” (EÇ. s. 83), *Hayır, bu tür insanların niyetleri farklıdır. Onlar yarını düşünürler.* Bu cümlede “**toifa**” (zümre, tabaka) kelimesi, yazarın **sosyopsikolojik yaklaşımını** yansıtır.

“**-Nima balo, yana odam o’ldiribdimi?**” (EÇ. s. 83), - *Ne oldu, yine birini mi öldürmüş?* Bu ifade, halkın bireyleri geçmişleriyle yargılama eğilimini ve **toplumsal önyargıyı** gösterir. “**odam o’ldiribdimi**” kalıbı, şüphe ve korku duygusunu içeren aktif bir söz varlığı unsurudur.

“**Hech kimga salom bermaydi. Gung-soqovning o’zi. Tumtayib yuradi**” (EÇ. s. 83), *Kimseye selam vermez. Tam bir dilsiz gibi. Surat asarak gezer.* Bu kelimeler -“**gung-soqov**” (dilsiz) ve “**tumtayib**” (surat asmak)- karakterlerin **ruhsal kapanmışlıklarını** yansıtan önemli psikoleksik unsurlardır. Kadının gözlemi, toplumsal dışlamanın **dilsel biçimde** nasıl yansıtıldığını gösterir.

“**Soliyev qarasa, kampir tinmaydi. Cholning jim bo’lib qolishidan ma’lumki, bu oilada birinchi so’z huquqi shu kampirga berilgan.**” (EÇ. s. 84), *Soliyev baktı ki, kadın durmadan konuşuyor. Adamın susmasından belli ki, bu evde ilk söz hakkı o kadına verilmiş.* Bu ifade, **kadının toplumsal ve aile içindeki otoritesini** göstermektedir. “**Birinchi so’z huquqi**” (ilk söz hakkı) ifadesi, kadın karakterin aile içinde pasif değil, aksine aktif bir konumda olduğunu vurgulamaktadır. Bu yönüyle, yazar toplumsal cinsiyet rollerini tersyüz eden bir dilsel yapı kurmuştur.

“**Mayor bari bir uning bekorchi gapiga berilishiga yo’l qo’yadi.**” (EÇ. s. 84), *Mayor, onun boş konuşmalarına kapılmasına izin vermedi.* Bu cümledeki “**yo’l qo’yadi**” (izin vermedi) ifadesi, emir-komuta

ilişkinini vurgular. Yazar, mayorun karakterinde **disiplin, kontrol ve üstünlük duygusunu** dile getirerek, bürokratik bir kişiliğin iç dünyasına ışık tutar. Bu söz varlığı unsuru, otoritenin psikolojik baskı biçimini yansıtmaktadır. Bu tür sözcükler, “psikolojik gerilim”in sözel düzeyde inşasını sağlar.

“**Qamariddinning onasi eshikni ochdi-yu, ro‘parasida militsiya mayorini ko‘rib, sarosimaga tushdi.**” (EÇ. s. 84), *Qamariddin’in annesi kapıyı açtı ve karşısında polis mayorunu görünce şaşkınlığa düştü.* Burada “**sarosimaga tushdi**” (şaşkınlığa düştü) ifadesi, kadının ruh halindeki **ani kaygı patlamasını** göstermektedir. Bu duygu, annenin hem oğluna hem de topluma karşı taşıdığı **suçluluk kompleksini** açığa çıkarır.

“**Nasiba erkaklarning bunday tikilishiga ko‘nib qolganmidi, harholatda sir boy bermay sigaret tutatdi.**” (EÇ. s. 84), *Nasiba, erkeklerin böyle bakışlarına alışmış mıydı, her hâlükârda sır vermeden sigarasını yaktı.* Burada “**sir boy bermay**” (sır vermeden) ifadesi, psikolojik direncin sözel biçimidir. Nasiba’nın karakterinde **kendini koruma içgüdüsü, onur duygusu ve duygusal bastırma** gibi psikolojik mekanizmalar açıkça görülmektedir.

“**Sizlarni ham algov-dalgov qilib o‘zgartirib yotishibdimi? Hozir hammajoyda shu ahvol.**” (EÇ. s. 84), *Sizi de sürekli karıştırıp değiştiriyorlar mı? Şimdi her yerde aynı durum.* Bu ifade, kadının yalnız bireysel değil, toplumsal farkındalığa da sahip olduğunu gösterir. “**Hammajoyda shu ahvol**” (her yerde aynı durum) söz öbeği, **genelleştirilmiş toplumsal huzursuzluğun** dilsel göstergesidir.

“**Ona-bola orasida nima gap o‘tardi. Uning bolaligida detdomga berganman. Shuni eslayveradi, kechirmaydi. O‘lgunimcha ham kechirmasa kerak... Uvoliga qolasan... deb men o‘zimni aytdim.**” (EÇ. s. 85), *Anne ile çocuk arasında ne olurdu ki... Küçükken onu yetimhaneye vermiştim. Hep onu hatırlıyor, affetmiyor. Ölünceye kadar da affetmeyecek gibi... “Uvoliga qolasan” (günahına kalacaksın) dedim, aslında kendime söyledim.* Bu cümlelerde “**kechirmaydi**” (affetmiyor) ve “**uvoliga qolasan**” (günahına kalacaksın) ifadeleri **psikolojik suçluluk** ve **vicdan azabı** kavramlarının dilsel karşılıklarıdır. “**Men o‘zimni aytdim**” (aslında kendime söyledim) ifadesi, karakterin içe yönelmiş suç bilincini göstermektedir. Bu söz varlığı unsurları, annenin bilinçaltındaki pişmanlık duygusunu açığa çıkarır. Yazar, bireysel pişmanlığı toplumsal annelik normlarıyla çakıştırarak derin bir **psikolojik çatışma** alanı yaratır.

“**Haydab chiqarolmasam’... — o‘yladi mayor, — demak, undan bezigan, quvulsa jon-jon deydi. Lekin sir boy bermoqchi kelmayapti yo qo‘rqarmikin o‘g‘lidan?**” (EÇ. s. 85), *“Evden atamıyorsam...” diye düşündü mayor, “demek ki ondan bıkmış ama kovulsa da sevinir. Fakat sırrını açmak istemiyor mu, yoksa oğlundan mı korkuyor?”* Buradaki “**sir boy bermoqchi kelmayapti**” (sır vermek istemiyor) ve “**qo‘rqarmikin**” (acaba korkuyor mu) ifadeleri, **bastırılmış korku** ve **gizlenmiş duyguların** dilsel işaretleridir. Bu söz varlığı unsurları, bireyin psikolojik savunma mekanizmalarını (özellikle inkâr ve bastırma) doğrudan yansıtır.

“**Yo‘q, uning ortoqlari bo‘lmasa kerak. Bu yerga hech kim kelmaydi.**” (EÇ. s. 85), *Hayır, onun arkadaşı*

yoktur. Buraya kimse gelmez. Bu kısa ama güçlü cümledeki “hech kim kelmaydi” (kimse gelmez) ifadesi, karakterin **sosyal izolasyonunu** temsil eder. Bu durum, sadece dış dünyadan kopuşu değil, aynı zamanda **ruhsal yalnızlığı** da işaret eder. Yazar, bu tür sade kelimelerle (hech kim, yo‘q, ortoqlari) karakterin içsel boşluğunu ve duygusal çöküşünü betimlemiştir.

“**Talatning gapiga qaraganda, uni oninchi mayda pivoxonada ko‘rishgan. Qiziq...**” deb o‘yladi mayor.” (EÇ. s. 85), “*Talat‘in söylediğine göre onu on Mayıs‘ta bir meyhanede görmüşler. İlginç...*” diye düşündü mayor. Burada “**Qiziq...**” (ilginç) ifadesi, kısa ama yoğun bir **şüphe** ve **düşünsel gerginlik** anlamı taşır. Yazarın bilinç akışı tekniğine yakın bir dil kullanımı, mayorun içsel çözümleme sürecini gösterir. Bu tür kısa düşünce geçişleri, **psikolojik gerçekçiliğin** en belirgin göstergelerindendir.

“**Ayol buni sezdi. Chaqon o‘rnidan turdi-da, mehmonga jilmayish hadya etib, uni kuzatdi.**” (EÇ. s. 85), *Kadın bunu fark etti. Hızla yerinden kalktı, konuğuna gülümseyerek onu uğurladı.* Bu cümlede “**jilmayish hadya etib**” (gülümseme armağan ederek) ifadesi, dış görünüşteki kibarlığın ardına gizlenen **duygusal maskeyi** sembolize eder. Kadın karakterin bu davranışı, psikolojik olarak **savunma mekanizması (maskelenme)** işlevi görür. Gerçekte yaşadığı kaygıyı bastırmak için **bedensel jestler** ve **yapay nezaket** kullanmaktadır.

“**Bordingizmi kattasiga, yugurdaklari yana kelishdi.**” — “**Bordim, xavotir olma,**” — dedi mayor **xotinini yupatib.** — “**Hammasi to‘g‘ri bo‘ladi.**” (EÇ. s. 85), “*Büyüklerine gittin mi, adamları yine geldiler.*” — “*Gittim, merak etme,*” dedi mayor karısını teselli ederek. — “*Her şey yoluna girecek.*” Bu diyalogda kullanılan “**xotinini yupatib**” (karısını teselli ederek) ve “**xavotir olma**” (endişe etme) ifadeleri, erkek karakterin **sorumluluk duygusunu** ve **psikolojik dayanıklılığını** ortaya koyar.

“**Barakalla, leytenant. Endi gap bunday: ertaga soat sakkizu o‘ttizda maktab oldida uchramiz. Asrorni topib, gaplashish kerak.**” (EÇ. s. 85), “*Aferin, teğmen. Şimdi şöyle: yarın saat sekiz buçukta okulun önünde buluşuyoruz. Asror‘u bulup konuşmamız gerek.*” Burada “**gap bunday**” (konu şöyle) ve “**gaplashish kerak**” (konuşmak gerek) ifadeleri **kurumsal emir dilinin** örnekleridir. Bu söz varlığı, **resmî iletişim biçiminin psikolojik etkisini** yansıtır.

“- E, kim aytdi? No‘gorachi huv ichkarida, men karnaychiman. Lekin ishdan tashqari paytda. Pul to‘lab, patent olib qo‘yg‘anman. Bu yo‘gi qonuniy.” (EÇ. s. 86). “*Kim söyledi? Nogiracı içeride, ben zurnacıyım. Ama iş dışında. Para ödeyip izin belgesi aldım. Yani bu işim yasal.*” Bu cümlede “**Bu yo‘gi qonuniy**” (Bu işi yasal) ifadesi, karakterin kendini savunma refleksini ve bilinçaltında taşıdığı **yakalanma korkusunu** yansıtır. Sözcük seçimi, özellikle “qonuniy” (yasal) kelimesi, dış dünyadan gelebilecek suçlamaları bertaraf etme çabasını simgeler.

“**O‘ninchi mayda to‘yda-midingiz?**” — “**O‘ninchidami?.. Hozir... — shopmoylov ... bosh chayqadi.** — **O‘ninchida to‘y yo‘q, ishda ekanman.**” (EÇ. s. 86). “*On Mayıs‘ta düğünde miydiniz?*” — “*On Mayıs‘ta*

mi?.. Şimdi... — adam başını salladı. — O gün düğün yoktu, işteydim.” Burada **“bosh chayqadi”** (başını salladı) ifadesi, **inkâr ve pişmanlık** duygularını bir arada yansıtır.

“-Bunaka gaplarni xo‘jayindan so‘ray qoling. Ichkari kirib, o‘zlari bir nima demasalar... biz kichkina odammiz harholda...” (EÇ. s. 86). *“Bu tür şeyleri patrona sorun. İçeri girip kendisi bir şey demezse... Biz küçük insanlarız sonuçta...”* **“biz kichkina odammiz”** (biz küçük insanlarız) ifadesi, toplumsal sınıf bilincinin ve **boyun eğme psikolojisinin** açık bir göstergesidir. Buradaki söz varlığı, bireyin **özsaygı eksikliği** ve **sisteme uyum sağlama mecburiyeti** içinde sıkıştığını yansıtır.

“U kattaroq jazodan qo‘rqyapti. Mening o‘g‘rilarni emas, qotillarni izlayotganimni biladi-ku?” (EÇ. s. 86). *“O, daha büyük bir cezadan korkuyor. Benim hırsızları değil, katilleri aradığımı biliyor ya?”* Burada **“qo‘rqyapti”** (korkuyor) kelimesi, yazarın sözcük düzeyinde verdiği **duygusal yoğunluğu** vurgular. Aynı zamanda **“mening o‘g‘rilarni emas, qotillarni izlayotganimni biladi-ku?”** ifadesi, karakterin düşünsel derinliğini ve **psikolojik sezgi gücünü** ortaya koyar.

“Bu yoqqa kelsang-chi, o‘zingni qiyinlab nima qilyapsan, -derdi marhum. - Men gunohingdan o‘tdim. Ammo militsiya gunohingdan sira o‘tmaydi.” (EÇ. s. 86). (*“Buraya gelsene, kendini neden zorluyorsun? — derdi ölü. — Ben senin günahını affettim ama polis asla affetmeyecek.”*) Burada **“marhum”** (ölü) karakterin konuşması, Asror’un **psikolojik çöküşünün** ve **vicdan azabının** bir dışavurumudur. Cümledeki tekrarlar (*“gunohingdan... o‘tmaydi”*) Asror’un bilinçaltında sürekli yankılanan suçluluk hissini temsil eder. Bu sahne, **bilinçaltının dil yoluyla somutlaştırıldığı** bir örnektir.

“Suv birdan harakatga kirib, Mirtillaev belanchakda yotgandek chayqala boshlandi... To‘lqinlar uni bir oz otib o‘ynadi-da, keyin yutib yubordi...” (EÇ. s. 86). (*“Su aniden hareket etti, Mirtillaev sanki salıncakta yatıyormuş gibi sallanmaya başladı... Dalgalar onu biraz savurdu, sonra yuttu.”*) Buradaki **“suv”, “to‘lqin”, “yutib yubordi”** kelimeleri, hem doğanın hareketini hem de karakterin iç dünyasındaki **çöküşü ve yok oluşu** simgeler.

“Bu qachongacha davom etadi? Bir umrmi? Yo vaqt o‘tgach usha mash‘um kecha unutilib boriladimi? Unutilmasa-chi?” (EÇ. s. 87). *“Bu ne zamana kadar sürecek? Bir ömür mü? Yoksa zaman geçtikçe o uğursuz gece unutulacak mı? Ya unutulmazsa?”*) Bu cümlelerdeki **“mash‘um kecha” (uğursuz gece)** ve **“unutilmasa” (unutulmazsa)** ifadeleri, karakterin travmatik geçmişe bağlı takıntılı ruh halini göstermektedir.

“Hech kim, hatto Qamariddin ham, Salim ham tushunishmaydi uni... Ishonadigan odam bo‘lmasa, demak, chin do‘st yo‘q ekan.” (EÇ.s. 87). *“Hiç kimse, hatta Qamariddin ve Salim bile onu anlamıyor... Güvenilecek biri yoksa, demek ki gerçek dost da yokmuş.”* Burada **“chin do‘st yo‘q”** ifadesi, karakterin sosyal çevreye olan güveninin yıkıldığını; psikolojik kopuşun başladığını gösterir. Bu sözcük grubu, eserde içsel yalnızlık temasının dilsel yansımasıdır.

“Asrorning vujudini muzdek ter bosdi.” (EÇ. s. 88). *“Asror’un bedenini soğuk bir ter bastı.”*. Bu ifade, suçluluk ve korkunun bedene sirayet ettiğini, psikolojik baskının fizyolojik belirtilerle somutlaştığını gösterir. “Muzdek ter” (soğuk ter) tamlaması, ruhsal gerginliğin güçlü bir sembolüdür.

“Asror o‘zi kashf etgan shu haqiqatni tan olib ezildi.” (EÇ. s. 87). *“Asror, kendi keşfettiği bu gerçeği kabul edip ezildi.”* Bu kullanım, karakterin iç dünyasında umutsuzluk ve çaresizliğin birikimini anlatır. Fiisel yapı (“ezildi”), duygusal baskının dildeki en belirgin karşılığıdır.

-Men... agar men bo‘lmasam, qizingizni bolalar koptok qilib tashlashardi!” (EÇ. s. 89). *“— Ben mi kandırmışım?!— diye bağırdı Asror. -Ben olmasam, kızınızı çocuklar top gibi oynayarak perişan ederdi!”* Burada **“baqirib yubordi”** (bağırıp söyledi) fiili, bastırılmış öfkenin dışavurumudur. Asror, kendini savunmak isterken daha da derin bir suçluluk duygusuna kapılır.

“Qamar to‘g‘ri aytgan ekan, bundan uzoqroq yurishim kerak edi...” (EÇ. s. 89). *“Asror onlara bakmadan öfkeyle dışarı çıktı. “Qamar doğru söylemiş, onlardan uzak durmalıydım...”*. Buradaki **“shasht bilan chiqib ketdi”** (öfkeyle çıkıp gitti) ifadesi, karakterin dış dünyadan kaçış refleksini gösterir. “Uzoqroq yurishim kerak edi” cümlesi ise kendini koruma içgüdüsüyle birlikte bir yabancılaşma duygusunu barındırır.

“Onasi bechora ishonib qoldi. O‘g‘lini boshini mehr bilan silab qo‘yib ‘Ovqatingni suzib beray’ deb oshxona tomon yurdi.” (EÇ. s. 91), *“Zavallı annesi inanıp kaldı. Oğlunun başını sevgiyle okşayarak ‘Yemeğini koyayım’ diyerek mutfağa yöneldi.”* Bu cümlede **“bechora”** (zavallı) sözcüğü, annenin hem duygusal zayıflığını hem de oğluna olan sınırsız güvenini ifade eder. **“Mehr bilan silab qo‘yib”** (sevgiyle okşayarak) ifadesi ise şefkatin, aynı zamanda annenin gerçeği görmek istemeyen kör inancının simgesidir. Bu söz varlığı unsurları aracılığıyla yazar, annenin ruhsal durumunu; yani **“iç huzuru ile bilinçsiz kaygı** arasındaki çatışmayı başarıyla yansıtmıştır.

“Dadasi ‘nozik odamlar’dan g‘oyat hayiqadi. Olsa o‘ladi-ki, ularning gapini ikki qilmaydi.” (EÇ. s. 91). *“Babası ‘nüfuzlu insanlardan’ fazlasıyla korkardı. Onların sözünü iki etse ölür gibi olurdu.”*. Burada **“hayiqadi”** (korkar, çekinir) kelimesi babanın toplumsal düzende alt konumda olduğunu, kendi değer yargılarını baskılayarak “nozik odamlar”ın (etkili kişiler) onayına göre hareket ettiğini gösterir. Bu kelime, **bireyin otorite karşısındaki psikolojik ezikliğini** somutlaştırır.

“Shu ‘nozik odamlar’ni xafa qilmaslik uchun yaxshi pul ishlab oladigan to‘ylardan ham voz kechgan vaqlari bo‘lgan.” (EÇ. s. 91). *“Bu ‘nüfuzlu insanları’ kırmamak için iyi para kazanacağı düğünlerden bile vazgeçtiği zamanlar olmuştu.”*. Burada **“xafa qilmaslik”** (gücendirmemek) ifadesi, babanın etik değerlerden çok dışsal onayla hareket eden bir kişilik yapısına sahip olduğunu gösterir. Yazar bu söz varlığı aracılığıyla bireyin ahlaki ve ekonomik çatışmasını betimler.

“Shirin choy ichib ol, o‘tib ketadi, bo‘la qol,” dedi dadasi (EÇ. s. 91). *“Tatlı çay iç, geçer, hadi hazırlan,”*

dedi babası. Burada baba karakterinin duygusuzluğu ve baskıcı tavrı “**o‘tib ketadi, bo‘la qol**” (geçer, hadi hazırlan) ifadesinde belirginleşir. Bu söz varlığı, **otoriter ebeveyn figürünün empati yoksunluğunu** ortaya koyar.

“**Asror uyga qaytishi bilan xonasiga kirib yotib oldi. To o‘sha odam xonasiga bostirib kiringuncha ortoqlari oldida o‘zini oqlash yo‘llarini o‘ylab yotdi.**” (EÇ. s. 92). “*Asror eve döner dönmez odasına girip yattı. O adam odasına girene kadar arkadaşları önünde kendini nasıl savunacağını düşündü.*”. Bu bölümde “**o‘zini oqlash yo‘llarini o‘ylab yotdi**” (kendini aklamının yollarını düşündü) ifadesi, karakterin **pişmanlık, korku ve utanç** gibi karmaşık duygular içinde bulunduğunu gösterir. Yazar burada psikolojik çözümlenmeyi iç eylemle verir; dış dünyadaki sessizlik, karakterin iç dünyasındaki gürültüye dönüşür.

“**Dadasi uni o‘tmas pichoq bilan so‘yib tashlagan edi. Bu azob unga ortiqcha bo‘ldi.**” (EÇ. s. 92). “*Babasi onu kör bir bıçakla kesmiş gibiydi. Bu acı ona fazla geldi.*” Buradaki *metaforik söz varlığı*, fiziksel bir eylem gibi görünen “**so‘yib tashlagan**” (kesmiş, öldürmüş) ifadesiyle **psikolojik bir yıkımı** anlatır. Yazar, sembolik dil aracılığıyla Asror’un **benlik parçalanmasını** göstermektedir.

“**Maktabga boraymi, bormaymi, borsam darsda qanday o‘tiraman, bormasam qayoqlarda daydiyanman?**” (EÇ. s. 93). *Okula gideyim mi, gitmeyeyim mi, gidersem derste nasıl otururum, gitmezsem nerelerde dolaşırım?*). Buradaki “**boraymi, bormaymi**” karşıtlığı, **düşünsel salınım** biçiminde verilmiş; **iç monolog** tekniğiyle karakterin vicdan azabı ve kararsızlığı derinleştirilmiştir.

“**Rostdanam ahmoqlik qilibman. Darsda o‘tiraveramanmi... bolalardan nimaqa qochdim, yuraveramanmi... Bugun odamga o‘xshab borib, odamga o‘xshab yuraman...**” (EÇ. s. 93). *Gerçekten aptallık etmişim. Derste oturmalı mıydım, çocuklardan neden kaçtım, böyle mi yaşamalıyım... Bugün insan gibi gidip insan gibi davranacağım.* Buradaki “**odamga o‘xshab**” ifadesinin tekrarı, **öz benlik farkındalığının** dile yansımastır.

“**Militsionerni taniydi... Sochlariga oq oralagan, lekin ko‘rinishi baquvvat kishini endi ko‘rishi.**” (EÇ. s. 93). *Polisi taniyordu... Saçlarına aklar düşmüş, ama hâlâ güçlü görünen bir adamdı.* Bu cümledeki **gözlemci anlatım**, dış dünyayı betimlerken, Asror’un zihinsel **gerginliğini** yansıtır. “**Baquvvat**” kelimesi, otoriteye duyulan **içsel korkunun** sembolüdür.

“**Trener’, ‘militsioner’, ‘Salim’... Asror xuddi shaxmat donalarini almashtirganiday fikr surardi.**” (EÇ. s. 93). *‘Antrenör’, ‘polis’, ‘Salim’... Asror sanki satranç taşlarını değiştiriyormuş gibi düşünüyordu.* Bu yapı, bireyin karmaşık düşünce zincirini, **zihinsel çözülme** biçiminde aktarır. Buradaki **şahmat donalari** (satranç taşları) benzetmesi, olaylar arasında anlam kurmaya çalışan bir zihnin metaforudur.

“**Dilfuza boshini egib oldi, javob qaytarmadi.**” (EÇ. s. 94). *Dilfuza başını eğdi, cevap vermedi.* Bu cümledeki “**boshini egib oldi**” eylemi, **itaat** ve **mahcubiyet** arasında gidip gelen bir psikolojik durumun

sembolüdür. Karakter, toplumsal otoriteye karşı **pasif direniş** göstermektedir.

“**Kinoga tushgan bo‘lsangiz, filmning nomini ayta olasizmi?**” — “**Nomi esimda yo‘q, hindcha kino edi,**” — dedi Dilfuza past ovozda (EÇ. s. 94). ‘*Filmin adını söyleyebilir misin?*’ — ‘*Hatırlamıyorum, Hint filmiydi,*’ dedi Dilfuza alçak sesle. Buradaki **past ovozda** ifadesi, suçluluk duygusu ile **korkunun birleştiği** bir ruh hâlini gösterir. **Sessizlik** ve **yalana sığınma**, çocuk karakterlerin psikolojik savunma mekanizmasıdır.

Qamariddin’in sorgu sırasında sergilediği **sakinlik**, aslında deneyimli bir suçlunun psikolojisini açığa çıkarır. “**Bu xotirjamlik — tergovchilar chig‘irig‘ini totib ko‘rgan odamdagina bo‘ladi xolos.**” (EÇ. s. 95). *Bu sükûnet, ancak sorgu sürecini yaşamış birinde olur.* Burada anlatıcı, **davranışsal analiz** yaparak karakterin iç dünyasını çözümler. “**Xotirjamlik**” kelimesi görünürde bir dinginlik olsa da, metinde **tehlike ve gizleme** sembolüne dönüşür.

“**Men Xudo urgan bandaman, bilasizku?**” (EÇ. s. 95). *Ben Tanrı’nın lanetlediği bir kulum, biliyorsunuz ya?* Bu ironik ifade, karakterin **kendi suçunu meşrulaştırma** eğilimini gösterir. Psikolojik açıdan bu, **kibir ile öz savunma** arasında bir denge arayışıdır.

“**Sizdan ko‘ra kuchliroqman, epchilroqman. Undan tashqari sira pora olmayman, chunki pora olib xonavayron bo‘lganlarni ko‘p ko‘rganman.**” (EÇ. s. 96). “*Sizden daha güçlü ve çevik biriyim. Ayrıca rüşvet almam, çünkü rüşvet yüzünden evlerin yıkıldığını çok gördüm.*”. Bu cümlede Qamariddin’in kendine güveni ve ahlaki duruşu, aktif söz varlığı unsuru olarak belirginleşir. “**Kuchliroqman, epchilroqman, pora olmayman**” ifadeleri, onun bilinçli eylem ve seçimlerini yansıtır.

“**Vaqtı kelib, u dunyoda so‘roq beradigan paytimda men avval shart qo‘yaman: siz avval meni bu holga tushishga majbur qilgan bandalaringizni olib keling, ular bilan meni yuzma-yuz qiling, ana undan keyin savol-javobingizni boshlang, deyman.**” (EÇ. s. 96). “*Zamanı geldiğinde o dünyada sorgulanacak olursam, önce şart koyacağım: Önce beni bu duruma zorlayan kişilerinizi getirin, onlarla yüz yüze konuşayım, sonra soru-cevap başlayabilir, derim.*” Cümledeki “**shart qo‘yaman**” ve “**yuzma-yuz qiling**” ifadeleri, karakterin kendi iradesini ve içsel direncini gösteren aktif unsurlardır. Karakterlerin Sosyal Etkileşimleri ve Leksikolojik Seçimler. Eserdeki diyaloglar, karakterlerin sosyal etkileşimlerini ve psikolojik durumlarını açığa çıkarır.

“- **Shunaqa bo‘lib chiqadi o‘rtoq mayor, -dedi xotirjamligini yo‘qotmagan holda.**” (EÇ. s. 96). Türkçe: “- *Böyle çıkıyor, yoldaş mayor, — dedi sakinliğini kaybetmeden.*” Burada Qamariddin’in “**dedi xotirjamligini yo‘qotmagan holda**” ifadesi, psikolojik kontrol ve olgunluk göstergesidir... “**Nima qilsin? Qochib, izini quritib ketsinmi? Yo taqdirdan tan bersinmi? Yo mayorni chalg‘ita olarmikin?**” (EÇ. s. 98). “*Ne yapsın? Kaçıp izini kaybettirsin mi? Yoksa kaderi kabul etsin mi? Yoksa mayoru aldatabilir mi?*” Burada “**Qochib, izini quritib ketsinmi?**” gibi ifadeler, karakterin zihninde süregelen aktif sorgulamayı ve karar alma psikolojisini gösterir.

“Asror gapiray desa tili aylanmadi.” (EÇ. s. 98). Türkçe: “Asror konuşmak istese dili dönmedi.” Bu kısa cümle, karakterin içsel korku ve şaşkınlık duygusunu basit ama etkili bir biçimde aktarmaktadır.

“Rangi dokaday oppoq Salimning ko‘zlari yarim yumuq, nafas olishi og‘ir edi.” (EÇ. s.98). “Rengi kireç gibi beyaz olan Salim’in gözleri yarı kapalı, nefesi ağırdı.” Burada yazar, betimleyici leksikolojiyle psikolojik durum ve fiziksel belirtileri birleştirir, okuyucuya dramatik bir etki sunar. Eserdeki söz varlığı, karakterlerin psikolojik derinliğini, aktif karar süreçlerini, duygusal tepkilerini ve sosyal etkileşimlerini açıkça yansıtır.

“Sizdan ko‘ra kuchliroqman, epchilroqman. Undan tashqari sira pora olmayman, chunki pora olib xonavayron bo‘lganlarni ko‘p ko‘rganman” (EÇ. s. 96). *Sizden daha güçlüyüm, daha çevikim. Ayrıca rüşvet almam, çünkü rüşvet alıp felakete uğramış birçok kişiyi gördüm.* Bu cümlede yazar, karakterin öz-değerini ve ahlaki duruşunu vurgulamak için aktif söz varlığını kullanır. “kuchliroqman, epchilroqman, pora olmayman” ifadeleri karakterin içsel kararlılığını ve kendini tanıma bilincini gösterir. **kuchliroqman, epchilroqman, pora olmayman** – cümlenin tümünde karakterin kendi gücünü ve etik duruşunu aktif olarak ifade ettiği unsurlar.

“Meni shunday yaratib qo‘yganiga Xudoning o‘zi ham hayron bo‘lsa kerak. Vaqti kelib, u dunyoda so‘roq beradigan paytimda men avval shart qo‘yaman: siz avval meni bu holga tushishga majbur qilgan bandalaringizni olib keling, ular bilan meni yuzma-yuz qiling, ana undan keyin savol-javobingizni boshlang, deyman” (EÇ. s. 96). *Beni böyle yarattığına Tanrı bile şaşırmıştır. Zamanı geldiğinde, o dünyada sorguya çekileceğim zaman önce şart koyacağım: Önce beni bu duruma düşüren kişilerle yüzleşin, onlarla beni karşı karşıya getirin, ancak bundan sonra sorularınızı başlatın.* Bu cümleler, karakterin geleceğe dönük planlamasını ve adalet arayışını gösterir. Burada aktif söz varlığı, karakterin kendi bakış açısını ve talep ettiği şartları vurgulamak için kullanılmıştır. **qo‘yaman, olib keling, yuzma-yuz qiling, boshlang** – karakterin eylem odaklı düşünce yapısını ve psikolojik kontrolünü ifade eden aktif fiiller.

“Asror ming xayolga borib, behol o‘tiridi: «Salim o‘lib qolsa nima qilaman?», «Qamar qachon keladi yo meni aldab qochvordimi?», «Salim qulupnay devdi, shuni esa balki tuzalib ketarmidi, nima uchun olib kelmadim?» (EÇ. s. 99). *Asror binlerce düşünceye dalmış, çaresiz oturuyordu: “Salim ölürse ne yaparım?”, “Qamar ne zaman gelecek, yoksa beni aldatıp kaçtı mı?”, “Salim bıçaklanmış, acaba iyileşir mi, neden onu getirmedim?”* Bu pasajda karakterin kaygı ve çaresizlik duygusu, aktif fiiller ve düşünce cümleleri üzerinden verilmiştir. “qilaman, keladi, olib kelmadim” gibi fiiller, psikolojik yoğunluğun ve eylemsel odaklanmanın göstergesidir. **qilaman, keladi, olib kelmadim** – karakterin içsel kaygısını ve sorumluluk algısını aktif olarak ortaya koyan fiiller.

“Yuragi qafasdagi nochor qush kabi pitirlab, behalovat qildi. Kalbi kafesteki çaresiz bir kuş gibi çırpındı ve boşlukta yandı” (EÇ. s. 99). *Bu metaforik kullanım, karakterin duygusal yoğunluğunu ve psikolojik*

sıkışmışlığını gösterir. Burada **aktif söz varlığı** duygusal durumu hareketli ve canlı bir şekilde ifade etmektedir. **pitirlab qildi** – fiziksel ve duygusal tepkiyi aktif olarak ortaya koyan fiildir.

“Asror hozir ana shu qo‘rquv changalig‘iga tushdi. Asta tisarilib, dahliga o‘tadi. Ehtiyotkorlik bilan, ovoz chiqarmay bir-ikki qadam bosdi. Keyin qadamlarini tezlatdi” (EÇ. s. 100). *Asror şimdi tam olarak bu korku karmaşasına kapıldı. Yavaşça dahlize geçti. Dikkatle, sessizce bir iki adım attı. Sonra adımlarını hızlandırdı.* Karakterin **aksiyon ve reaksiyonları**, aktif fiillerle betimlenerek psikolojik gerilimi artırır. **“o‘tadi, bosdi, tezlatdi”** fiilleri, karakterin eylem odaklı düşünce ve korku ile hareketini gösterir. **o‘tadi, bosdi, tezlatdi** – karakterin fiziksel hareketlerini ve psikolojik tepkisini canlı olarak yansıtır.

“-Vaziyat o‘zgardi, pullarning hammasini senga qoldiraman. Yarmi seniki. Yarmi... otishga hukm bo‘lmasam, chiqqunimcha asraysan” (EÇ. s. 101). *“Durum değişti, paraların tamamı senin olacak. Yarısı senin; diğer yarısını eğer ölüm cezası almazsam sana emanet edeceğim.”* Karakterin **sorumluluk paylaşımı ve karar alma süreci**, aktif fiillerle belirginleşir. **qoldiraman, asraysan** gibi fiiller, karakterin kontrol ve sorumluluk bilincini yansıtır. **qoldiraman, asraysan** – karakterin eylemsel kararlarını ve koruyuculuk rolünü aktif olarak ifade eden fiiller.

“-Men yomon odam emasman, yaxshi odam bo‘lishni istardim. Lekin, bunga yo‘l qo‘ymadilar... - uning ovozi titradi” (EÇ. s. 101). *“Ben kötü bir insan değilim; iyi biri olmak isterdim, ancak buna fırsat verilmedi...”*. Bu cümlede karakterin **vicdan ve içsel çatışması** vurgulanmaktadır. **Aktif söz varlığının**, duygu yoğunluğunu aktarır. **“İstardim”** fiili karakterin arzularını, **“titradi”** ise duygusal tepkisini gösterir. **İstardim, titradi** – karakterin içsel dileklerini ve duygusal yoğunluğunu aktaran aktif fiiller.

“-Suvdan topgan odamlaringni men o‘ldirganman. Tutingan ukamga pichoq sanchuvdi bir urib, suvga otib yubordim. Ma, pichog‘ini olib qo‘y, — u shunday deb romolchaga o‘ralgan pichoqchani uzatdi” (EÇ. s. 102). *“Suyun içinden bulduğun kişileri ben öldürdüm. Kardeşime bıçak sapladım ve onu suya attım. İşte bıçağını al.”* Bu örnek, karakterin **psikolojik olarak kontrolü elinde tutma ve tehdit davranışını** göstermektedir. **Aktif fiiller “o‘ldirganman, sanchuvdi, uzatdi”** karakterin güç ve eylemsellik düzeyini ortaya koyar. **o‘ldirganman, sanchuvdi, uzatdi** – eylem ve güç aktarımını sağlayan fiiller.

“Men hozir Asror va uning sheriklari haqidagi qissamga nuqta qo‘yib shularni o‘ylab o‘tirman” (EÇ. s. 103). *“Şimdi Asror ve arkadaşları hakkındaki öyküme son veriyorum ve bunları düşünerek ilerliyorum.”* Yazar, **hikâyeyi psikolojik bir refleksiyon ve değerlendirme çerçevesinde sonlandırır**. **“qo‘yib, o‘ylab”** fiilleri, aktif düşünce ve eylem sürecini ifade eder. **qo‘yib, o‘ylab** – karakter ve anlatıcının bilinçli eylem ve düşünce süreçlerini gösterir. **Karakterlerin psikolojik gerilimi**, aktif fiiller ve eylem odaklı cümlelerle yansıtılmıştır. **Duygusal tepkiler, sorumluluk ve karar alma süreçleri, fiziksel hareketler ve tehdit davranışları** aktif söz varlığı üzerinden etkili biçimde sunulmuştur.

SONUÇ

Eserdeki psikolojik çözümleme, **çocukluk döneminin travmatik etkilerini** yansıtan güçlü dilsel örneklerle sağlanmıştır. Sözcüklerin seçimi, yalnızca olayın anlatımını değil, karakterlerin içsel dünyasını da derinleştirir. “Ko‘ngil”, “mador”, “qochmoq”, “berkitmoq”, “mish-mish” gibi kelimeler, psikolojik durumların dilsel göstergeleridir. Bu yönüyle “Alvido Çocukluk” eserinin söz varlığı, **psikolojik gerçekliğin dili** hâline gelmiştir. Yazar, çocukluğun masumiyetini toplumsal baskı, suçluluk ve korku duygularıyla harmanlayarak, karakterin ruhsal gelişimini dilin incelikleriyle çözümlemiştir. Bu bağlamda eser, **psikolojik roman türünün Özbek edebiyatındaki özgün örneklerinden biri** olarak değerlendirilebilir.

Eserdeki “**ko‘ngil, qo‘msamak, xiralashmoq, qamrab olmoq, qaytmoq, sergak tortmoq**” gibi fiil ve ifadeler, karakterlerin ruhsal hâllerini açık biçimde yansıtır. Bu sözcükler, **aktif söz varlığına** dahildir; çünkü anlamları doğrudan karakterlerin duygu durumlarını ve içsel çatışmalarını betimlemektedir. Maqsud Soliyev’in psikolojik çözümlemesi, bireyin **emeklilik sonrası kimlik krizini, alışkanlık bağımlılığını, mesleki boşluk ve amaçsızlık korkusunu** gözler önüne serer. Bu yönüyle yazar, Özbek toplumunun birey–toplum ilişkisini, “iş” kavramı etrafında psikolojik bir derinlikle sunmuştur. Bu nedenle, “*Elvido Çocukluk*” eserinde kullanılan söz varlığı, **çocukluk ve yetişkinlik psikolojisini dil düzeyinde bütünleştiren bir yapı** sergilemektedir. Tohir Malik’in dili, psikolojik çözümlemeyi kelime seçimleriyle kurar; böylece leksikoloji, metnin ruhsal atmosferini anlamada anahtar rol oynar. Eserdeki sahne, bireyin içsel çatışmasını, toplumsal rollerin baskısı altındaki davranış biçimlerini ve vicdanın sorgulanışını ortaya koyan güçlü bir psikolojik çözümlemedir. Yazar, karakterlerin diyalogları ve iç konuşmaları aracılığıyla **suç, korku, vicdan, görev ve itaat** gibi temaları derinlemesine işler. Bu yönüyle metin, bireyin psikolojik çözülme anlarını ve karar verme süreçlerindeki gelgitleri başarıyla yansıtmaktadır.

Aktif söz varlığı unsurları olan “burchimni ado etdim”, “buyruq”, “yaxshi bo‘ldi”, “ko‘zim ilg‘amadi” sözcükleri karakterlerin **psikolojik savunma mekanizmalarını** dil üzerinden kurduğunu göstermektedir. Eserdeki her bir kelime seçimi, karakterlerin **vicdan, korku, itaat, baskı, pişmanlık** gibi duygularını yansıtır. Dolayısıyla metin, yalnızca olay örgüsü değil, aynı zamanda **insan ruhunun çözülme anlarını** anlatan bir psikolojik portredir.

Eserde özellikle **loqaydlik, vijdon, insof, qo‘rquv, tajriba** gibi kelimeler; karakterlerin **ahlakî ve psikolojik durumlarını** betimleyen **aktif söz unsurlarıdır**. Yazar, dili yalnızca olay aktarımı için değil, karakterlerin iç dünyasını açığa çıkaran bir araç olarak kullanmıştır. Bu nedenle metin, sadece bir polisiye olay örgüsü değil, aynı zamanda **toplumsal vicdanın psikolojik portresi** niteliğindedir. Eserde çocukluk dönemindeki bireylerin ruhsal gelişimi, çevresel baskılar ve toplumsal önyargılar aracılığıyla yansıtılmaktadır. Yazar, karakterlerin iç dünyalarını anlatırken özellikle **psikolojik gerilim, suçluluk, öfke, yabancılaşma ve yalnızlık** gibi duyguları ifade eden söz varlığı unsurlarına başvurmuştur. Dilsel açıdan ise, iç konuşma biçiminde kurulan cümlelerdeki **yüklem merkezli yapı**, karakterin bilinç akışını ortaya koyar.

Eserde karakterlerin iç dünyasını doğrudan yansıtan **duygusal, psikolojik ve toplumsal** terimlerle zenginleştirilmiştir. Özbekçe kelimelerdeki **duygu yoğunluğu ve metaforik anlam genişliği**, eserin

psikolojik derinliğini destekler niteliktedir. Yazar, dil aracılığıyla bireyin içsel dünyasıyla toplum arasındaki çatışmayı görünür kılmakta; kelime seçimlerinde **duygusal rezonans**, **vicdanî sorgulama** ve **bilinçsel eleştiri** gibi kavramları ön plana çıkarmaktadır. Bu bölümde yazar, Asror'un aile içi çatışmasını, babasının beklentileriyle kendi duygusal çöküntüsü arasındaki mücadeleyi **psikolojik ve dilsel düzeyde** derinlemesine işler. Dil, karakterlerin iç dünyasını açığa çıkaran bir araç haline gelir. Kullanılan kelimeler ve deyimler; **vicdan**, **suçluluk**, **öfke**, **çaresizlik**, **iç hesaplaşma** gibi psikolojik kavramların sözcük düzeyinde somutlaşmasını sağlar. Ayrıca eserdeki söz varlığı, karakterlerin ruhsal dalgalanmalarını doğrudan yansıtan **duygusal ve kültürel yoğunluklu** bir yapıya sahiptir. "Jon", "yurak", "omonat", "nafrat", "nur", "jinni" gibi kelimeler, hem Özbek kültürünün hem de insan psikolojisinin derinliklerini temsil eder. Leksikolojik olarak, yazar sık sık **mecaz**, **deyim** ve **benzetme** gibi anlam genişletici araçlara başvurmuştur. Bu da dilin hem estetik hem de psikolojik katmanlarını güçlendirmektedir. Bu sebep ile Asror'un **ruhsal kırılma anını**, babasıyla olan **duygusal mesafesini**, annesinin sesiyle yaşadığı **vicdan uyanışını** ve sonunda içine düştüğü **suçluluk döngüsünü** derinlemesine yansıtır. Bu yönüyle eser, psikolojik çözümleme ve leksikolojik zenginlik bakımından önemli bir edebî olgunluk sergilemektedir. Tohir Malik'in "Elvido Çocukluk" adlı eserinde, kahraman Asror'un iç dünyası derin bir psikolojik gerçekçilikle ele alınır. Metinde kullanılan sözcükler, deyimler, kalıp sözler ve duygusal yük taşıyan ifadeler, karakterin ruhsal durumunu yansıtır. Temel söz varlığı, karakterin iç dünyasını somutlaştırırken; deyimler ve kalıp sözler, **kültürel bilinç altının** dili hâline gelir. Yabancı kökenli terimler, Sovyet sonrası toplumun **psikolojik ve dilsel ikiliğini** yansıtır. Bu bağlamda, Tohir Malik'in dili yalnızca anlatım aracı değil, aynı zamanda **psikolojik çözümleme aracıdır**. Eserde karakterlerin psikolojik çözümlemesi, onların davranış biçimleri, içsel çatışmaları ve toplumsal konumlarıyla yakından ilişkilidir. Bu bağlamda yazar, özellikle Qamariddin ve Talat karakterleri üzerinden bireyin **benlik algısı**, **güven duygusu**, **öfke** ve **gurur** gibi psikolojik temaları ön plana çıkarmıştır. Metinde kullanılan söz varlığı unsurları, karakterlerin iç dünyasını yansıtmada önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Karakterlerin **eylem odaklı** kişilik yapılarını; **deyim ve argo unsurları** ise onların **toplumsal çevreyle kurduğu iletişimin doğal tonunu** göstermektedir. Yazar, söz varlığı unsurlarını sadece anlatı aracı olarak değil, **psikolojik derinliği kuran bir sembolik yapı** olarak da kullanmıştır. Eserde günlük hayatta kullanılan kelimelerin yoğunluğu karakterlerin sosyal çevresi ve psikolojik durumlarını yansıtır. İçsel Gerilim ve Kimlik Mücadelesi. Metinde yer alan **Soliev** ve **Eshboev** karakterleri, otorite ve onur arasında sıkışmış iki devlet görevlisini temsil eder. Onların konuşmaları, görev bilinci ile kişisel gurur arasındaki iç çatışmayı yansıtır. Özellikle **Eshboev**'in cümleleri, karakterin psikolojik kırılma noktasını açıkça gösterir. "**Ishini qilaver**", "**tuzoq qo'yish**", "**nayrangboz**", "**sindirish**", "**gung-soqov**" gibi kelimeler, karakterlerin iç dünyasını derinleştiren **aktif söz varlığı unsurlarıdır**.

Tohir Malik, bu eserde **diyalog** ve **iç monolog** tekniklerini birleştirerek **psikolojik gerçekçiliğin** güçlü bir örneğini sunmuştur. Dilin sade ama yoğun kullanımını, karakterlerin **baskı**, **direnç**, **suçluluk** ve **korku** duygularını etkileyici biçimde yansıtır. Bireylerin iç dünyası, toplumsal ilişkiler karşısındaki duygu tepkileri ve psikolojik çözümler üzerine kuruludur. Yazar, diyaloglar aracılığıyla hem karakterlerin ruhsal durumlarını hem de toplumsal rollerin baskısını ustalıkla yansıtmaktadır. "**Uvoliga qolasan**", "**sir boy**

bermoqchi kelmayapti”, **“hech kim kelmaydi”** ve **“jilmayish hadya etib”** gibi ifadeler, dilin yalnızca iletişim değil, **psikolojik aktarım aracı** olduğunu gösterir. Yazar, sade ama derin anlam yüklü söz varlığıyla bireyin iç dünyasını toplumsal çevresiyle ilişkilendirir. Böylece metin, **psikolojik realizm** ile **sosyolojik gerçekçiliğin** birleştiği bir anlatım düzeyine ulaşır. **Vicdan azabı, sosyal yalnızlık** ve **anne-oğul ilişkilerindeki duygusal çözülüş** bakımından eserin en yoğun psikolojik kesitlerinden biridir. Sözcük seçimlerin (“qonuniy”, “kichkina odam”, “qo‘rqyapti”, “gunoh”, “yutib yubordi”) karakterlerin ruh hâllerini doğrudan yansıtır; Diyaloglarda kullanılan **aktif fiiller** (kirib, yutib, chayqala, boshlandi) karakterlerin **iç hareketlerini** sembolik biçimde dışa vurur; Yazar, sözcükleri psikolojik sembollere dönüştürerek okurun zihninde karakterlerin iç dünyasını görünür kılar. Dolayısıyla yalnızca anlatı düzeyinde değil, **söz varlığı düzeyinde de psikolojik çözümleme gücüne sahip bir yapı** sergilemektedir. Bu durum, eserin **psikolojik gerçekçilik geleneğine** bağlı olarak yazıldığını ve sözcüklerin bilinçaltı anlam katmanlarını taşıdığını göstermektedir. Eserde bireyin iç dünyasının çatışmaları, suçluluk duygusu ve vicdan azabı psikolojik çözümlemenin merkezinde yer alır. **Asror** karakterinin yaşadığı içsel gerilimler, eserin psikolojik yönünü derinleştiren en belirgin söz varlığı unsurlarını oluşturur. Özellikle korku, suç, yalnızlık ve pişmanlık kavramlarının dilsel düzeyde yoğun kullanımı, karakterin bilinçaltı dünyasını açığa çıkarmaktadır. Fiillerin ağırlıklı olması, ruhsal hareketin sürekliliğini; tekrarların kullanımı ise karakterin iç döngüsünü vurgular. Asror’un ruh hali, kelimeler aracılığıyla bir **psikolojik portreye** dönüştürülmüştür: “korku, pişmanlık, yalnızlık ve suçluluk” temaları dilin anlam alanında birleşerek okuyucuya güçlü bir iç dünya tasviri sunar. Eserde özellikle **“hayiqmoq, xafa qilmaslik, o‘yga to‘lmoq, o‘zini oqlamoq”** gibi fiiller, karakterlerin içsel süreçlerini belirtmekte; duygusal gerilimi ifade etmek için **eylem temelli psikolojik anlatım** tercih edilmiştir. Bu yönüyle yazar, klasik psikolojik roman geleneğine uygun biçimde, karakterlerin eylemlerini ruhsal nedenlerle ilişkilendiren bir söz varlığı kurmuştur. Dilin hem duygusal hem de toplumsal anlam alanı, karakterlerin iç dünyasını derinleştirir. Böylece eser, yalnızca olay anlatımı değil, **insanın iç çatışmasını merkezine alan bir psikolojik çözümleme metni** hâline gelir. Bu bölümdeki söz varlığı, eserdeki psikolojik çözümlemenin dilsel temellerini oluşturur. Yazar, dil aracılığıyla karakterlerin içsel dünyalarını açığa çıkarır; bireylerin toplum, vicdan ve benlik arasında sıkışan ruh hâlini ustalıkla yansıtır. Malik Tohir’in Alvido Çocukluk eserinde, karakterlerin içsel dünyası ve psikolojik derinliği, yazarın söz varlığı ve leksikolojik seçimleriyle doğrudan ilişkilidir. Eserdeki dil, karakterlerin düşüncelerini, duygusal durumlarını ve sosyal çevreyle olan etkileşimlerini yansıtır. Bu bağlamda, özellikle aktif söz varlığı unsurları, karakterlerin psikolojik analizini anlamada önemli bir rol oynar. Aktif söz varlığı, karakterlerin kendi iradeleriyle gerçekleştirdiği eylemleri, kararları ve bilinçli ifadeleri içerir. Eserde Qamariddin’in monologları, onun **kişilik yapısı, özyeterliliği** ve **içsel çatışmaları** hakkında bilgi verir. Malik Tohir’in leksikolojik tercihleri, hem Özbekçe özgün metinde hem de Türkçe çevirilerde karakterlerin iç dünyasını akademik açıdan analiz etmeyi mümkün kılar. Özellikle aktif söz varlığı unsurları, karakterin bilinçli eylemlerini ve içsel çatışmalarını ön plana çıkarır. Eser, karakterlerin psikolojik durumlarını, içsel çatışmalarını ve sosyal çevreyle olan etkileşimlerini yansıtırken, yazarın **zengin söz varlığı** ve **leksikolojik çeşitliliği** ön plana çıkar. Metinden seçilen örneklerle karakterlerin psikolojik analizi yapılacak ve **aktif söz varlığı** üzerinden açıklamalar

sunulmuştur. Yazarın aktif söz varlığı ve zengin leksikolojik tercihleri, karakterlerin psikolojik durumlarını doğrudan yansıtmaktadır. Özellikle: İçsel çatışma ve öz-değer algısı; kaygı ve endişe durumları; fiziksel ve duygusal tepkiler; karar alma ve aksiyon; gibi unsurlar, metindeki aktif fiiller ve eylemsel ifadelerle güçlendirilmiştir. Bu sayede okuyucu, karakterin psikolojik yoğunluğunu ve olaylara verdiği tepkiyi doğrudan hissedebilir. Eser, karakterlerin psikolojik durumlarını, içsel çatışmalarını ve sosyal çevreyle olan etkileşimlerini yansıtmakta; yazarın zengin söz varlığı ve leksikolojik çeşitliliği, özellikle karakterlerin düşünce ve eylemlerini canlı biçimde aktarmada ön plana çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Azimov, X. (2018). *Sanatsal Analiz Yöntemleri: Anı Ve Hafıza. Edebiyat Bilimi Sorunları*. Taşkent: Şark Yayıncılığı.
- Islomov, Z. (2019). *Özbek Edebiyatındaki Çocukluk Tasvirleri*. Taşkent: Akademiya Yayıncılığı.
- Jo‘Raeva, M. (2017). *Sanatsal Edebiyatda Çocukluk Anılarının İfadesi. Özbek Edebiyatı Ve Sanatı*, 3(5), 101–112. G‘Afur G‘Ulom Yayıncılığı.
- Murodov, S. (2019). “Kişiliğin Psikolojik Gelişimi Ve Edebiyatındaki İfadesi.” *Psikoloji Ve Edebiyat*, Taşkent: Edebiyat Yayıncılığı.
- Sharipova, M. (2018). “Anılar Ve Sanatsal İfadeleri.” *Özbek Edebiyatı*, <https://Univerpubl.Com/Index.Php/Semantic>
- Shamsiyev, S. (2017). "Edebiyat'daki Psikolojik Portreler Ve Analizleri." *Edebiyat Bilimi*, <https://Hascoding.Com/Makale/Edebiyat/Edebiyatın-Temel-Konulari-Psikolojik-Portre-2135> 67.
- Sobirov, M. (2017). *Çocukluk Anılarının Sanatsal İfadesi. Özbek Edebiyatı Tarihinden*. Taşkent: Edebiyat Yayıncılığı.
- Karimov, A. (2017). *Edebiyatda Hafıza Ve Tarihsel Tasvirler*. Taşkent: G‘Afur G‘Ulom Yayıncılığı.
- Rasulova, F. (2018). “Çocukluk Anılarının Sanatsal Tasviri.” *Özbek Edebiyatı*, <https://Doi.Org/10.5958/2278-4853.2022.00071.4> (S. 32, 93).
- Usmonova, A. (2020). "Hafıza Ve Duygusal Analizi." *Edebiyat Bilimi*, Taşkent: Şark Yayıncılığı.
- Malik, T. (2019). *Elveda çocukluk*. Taşkent: Yeni Nesil Yayıncılığı.

Tekinsizin Sokaklarında Yalnız Bir Kız: Ölümün Vijilantist Doğası

A Lonely Girl in the Streets of Uncanny: Vigilantist Nature of the Death

Hacı Bayram KARAKURT

ORCID: 0000-0002-0158-6002

DOI: 10.5281/zenodo.18010201

ÖZET

Bu çalışmada Ana Lily Amirpour'un "Gece Yarısı Sokakta Tek Başına Bir Kız" (A Girl Walks Home Alone at Night, 2014) filmi kapsamında, noir ve post-apokaliptik sinemanın geniş skalalı karakterizasyonu üzerinde "ölüm" ve "tekinsiz" periferindeki öğelerin izleri ve yansımaları incelenmektedir. Kılavuz olarak Freud'dan hareketle zaman içerisinde "önceden güvenli olan, ama artık tehlikeli hâle gelen yer, nesne veya duygu" anlamına evrilen "tekinsiz" ve "adaletin olmadığı yerde kendi adaletini sağlamak" anlamına gelen "vijilantizm" kavramları kullanılmaktadır. Bağlamsal örüntü; zamansallığı olmayan bir kurmacanın içerisinde, birbiriyle çatışma hâlinde olan iki şehrin ve topluluğun güvensiz ilişkileri ve bunun sonucunda başkahramanların yeni bir arayış içerisine girmesidir. Korku kültürü ve tedirginliğin hâkim olduğu anlatıda yönetmen, erkek egemen toplumlarda kadını ön plana çıkararak adaleti sağlamaya çalışır ve metodolojik olarak içsel iyi-kötü dualitesini kullanır.

Anahtar Kelimeler: Ana Lily Amirpour, Tekinsiz, Ölüm, Vijilantizm.

ABSTRACT

In this study, within the scope of Ana Lily Amirpour's movie *A Girl Walks Home Alone at Night* (2014), the traces and reflections of the elements in the periphery of "death" and "uncanny" are searched on the large scale characterization of noir and post-apocalyptic cinema. The term "uncanny" which is in time evolved into the meaning "the place, object or feeling was formerly safe, but now becomes dangerous" with referance to Freud and "vigilantism" means "to take justice into your own hands, where justice does not exist" are used as a guide. Contextual pattern is, insecure relationship of two cities and communities in conflict with each others in a fiction without temporality and as a result of this, protagonists' try for a new pursuit. In the narrative, which culture of fear and uneasiness rule over, the director makes an effort to secure the justice featuring the woman in male-dominant societies and methodologically uses the inner duality of good-bad (evil).

Keywords: Ana Lily Amirpour, Uncanny, Death, Vigilantism.

İlgili Yazar: Hacı Bayram KARAKURT

Ünvan: Araştırma Görevlisi

Kurum Bilgileri: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü.

(Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkbilimi Anabilim Dalı, Ankara/Türkiye)

Başvuru Tarihi/Received: 11.11.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 01.12.2025

Giriş

Bu çalışmada, İran asıllı Amerikalı yönetmen Ana Lily Amirpour'un uzun metrajlı filmi üzerinden insanlar için güvensiz olan, kötü olan ve korku salan kişiye, yere ve ruh haline dair sekans analizlerine yer verilmektedir. Genç ve aykırı yönetmen Amirpour, çağdaş İran sinemasına 2014 yapımı Batılı vampir filmiyle yeni bir soluk getirmiştir. Konservatif toplum eleştirisi niteliğindeki film ezber bozan, fantastik bir balad ambiyansındadır. Zengin, fakir her hane televizyonunda sürekli olarak dönen yayın, kadınların kocalarına itaat etmeleri gerektiğini, onlarsız bir hiç olacaklarını vurgular. Bu durum Rusların Korkunç İvan zamanındaki “domostroy” (ev idaresi ve aile düzeni bildirisi) uygulamasına benzer. Sokaklar erkeklerindir; boğazında sex yazan dövmesiyle bir uyuşturucu taciri, kendisine uyuşturucu satın alması için oğluna sürekli baskı yapan ama bir yandan da evin reisi rolünde bir baba ve hangar kapılarında fallik grafitiler mevcut sistemi sembolize ederler. Bu sistem “Şehr-i Bet”tir (Kötü Şehir). Diğer tarafta ise zengin ve açık görüşlü insanların yaşadığı “Elit Şehir” vardır. Kötü şehirdeki kötü gidişe dur diyecek vampir kız ise iyi-kötü mahkemesiyle gecelerde yargı dağıtmaktadır. Persepolis (2007) filminin illüstrasyonunu andıran görselde vampir kız türbanını dinî amaçtan ziyade bir süper kahraman pelerini olarak kullanır. Siyah-beyaz çekilen film klasik noir film özellikleri taşır. Hayat genelde sokakta geçmektedir. Birçok farklı karakter vardır (seks işçisi, trans birey, öksüz çocuk vb.). Gündüz de gece gibi tekinsizdir. Modernitenin olumsuz getirisi ise bir leitmotif olarak fabrika bacası ve petrol çıkarma kuleleri üzerinden yansıtılır.

1. Tekinsiz, Ölüm ve Vijilantizm

“Tekinsiz” kavramı, psikiyatr Ernst Jentsch'in “Tekinsizin Psikolojisi Üzerine” (Zur Psychologie des Unheimlichen, 1906) başlıklı makalesine dayanır. Burada tekinsiz “entelektüel belirsizlik” olarak nitelenirken, Freud 1919 yılında kaleme aldığı “Tekinsiz” (Unheimlich) başlıklı makalesinde bu duruma eleştirel yaklaşarak kavramın tanımını genişletir (Ümer, 2018: 55). Günümüzde algılanması gereken haliyle; daha önceden güven veren bir olgunun veya duygunun çeşitli değişkenlerden dolayı artık tehdit edici hale gelmesi durumudur. Şüphe ve tekinsize olan karşı konulmaz ilginin insan yaratılışından ve doğasından kaynaklandığı öne sürülebilir. Eco, bu noktayı destekler şekilde; belirli bir hakikate işaret eden göstergenin bir başka hakikatin semiyotiği olabilirliği ihtimalinden kaynaklanan şüphenin, yorumcu için bir hak olduğunu savunur (Eco, 2003: 57).

Tekinsizin diğer taraftan anksiyete (kaygı bozukluğu) ve korkudan beslendiğini söylemek de mümkündür. Freud'a göre anksiyete; belirsiz bir durumdan kaynaklı endişe odaklanması ve krizidir, korku ise belirgin bir tehdit unsuruna karşı gösterilen duygusal bir tepkidir; neden ortaya çıkınca kaygı da yerini korkuya bırakır (Le Gall, 2012: 55). Modernite ve korku kavramları göz önüne getirildiğinde, bu konuda önemli kuramsal çalışmalar yapan akademisyen Frank Furedi'nin “korku kültürü” deyimine değinmekte fayda vardır. Ona göre; korku ve tedirginlik içerisindeki bir topluluk, zarar görme riskini tam anlamıyla yok edemese de, riskli varsaydığı her bileşeni tahakküm altına alır (Furedi, 2001: 24). Bu paranoyanın altında bilmenin imkânsızlığı, yabancılarla dolu bir dünyada tacizin normalleşmesi ve bir döngü halini alması, kontrol duygusunun azalması ve tüm bunlar karşısında insanın çaresizliği gibi parametreler yatar.

Elisabeth Kübler-Ross ölümü; asırlardır süregelen, hâlen yüzleşilmesi ve kabul edilmesi oldukça güç olan, korkutucu, öte yandan acı ve öfke uyandırıcı bir fenomen olarak açılar. Ölüm kaçınılmaz bir sonudur. Öncesi, esnası, sonrası ile başlı başına kompleks bir başa geliş biçimidir. Ruhsuz (yakınlarıyla onca yaşanmışlıksız) beden, ölmemişlere soğuk ama duygu patlatan bir nesne olarak geçici miras kalır. Bu noktada folklor ve etnografinin ilgi alanı olarak kültürlere göre değişiklik gösteren bir dolu geçiş ritüeli yapılır. Ölü bireyin bir çöp olarak kabul edildiği, doğal seleksiyonun bir parçası olarak düşünülerek akbabalara yem edildiği, hâlâ içerisinde bir ruh barındırdığına inanılarak kendisiyle birlikte yaşamaya devam edildiği örnekler mevcuttur. Elbette anlatının öze dönüş versiyonunda gömülme seçeneği bize en yakındır (Kübler-Ross, 2010: 14-18).

İnanç sistemlerine göre yaratılış miti değişkenlik gösterebilir. Kimi topraktan, kimi maymundan, kimi de başka bir hayat veya dünyadan geldiğine inanır. Ama kesin olan tek gerçek ölümdür. Vladimir Jankelevitch ölümü düşündüğü çalışmasında; ölümün yaşamı sınırlandıran ve engelleyen bir olgu olduğunu, aynı zamanda insanı insan yapan şeyin de yine ölüm olduğunu vurgular (Jankelevitch, 2012: 16). Kimse ölmek istemez, en azından yakın zamanda. Çünkü kimse tam anlamıyla ölüme hazır olamaz. Geç ölüm yoktur. Bir nefes bir ömre bedeldir. Ölüm sonrası hakkında bildiklerimiz de duyduklarımız ve inandıklarımızdan ibarettir. Bunca belirsizlikte bulanıklaşan sınırlar içerisinde insanı ölümden eceli korur, öldüren de eceldir. Yaşamak öldürür.

İnsanı klişeler de öldürebilir. O yüzden şimdi vijilantizme bir göz atalım. Kavram; “tetikte”, “gözlemleyen” anlamına gelen “vigil” kökeninden türemiştir. Konvansiyonel devlet anlayışından moderniteye geçiş sürecinde gündeme gelen bir yaklaşımdır. Sebebi otorite boşluğudur. Bu noktada tehlikeli bir yol ayrımı söz konusudur. Uygulayıcıları arasında; legal kanalda sivil toplum örgütleri vb. kuruluşlar olabilirken, illegal cenahta kişisel veya örgütsel bağlamda yeraltı yapılanmaları gün yüzüne çıkabilir (Can, 2021: 130-131). Sokak jargonunda “semt abiliği”, “toplum bekçiliği”, “üzerine vazife edinmek” gibi düşünülebilir. Belirli kodları ve motivasyonları olan ve doğrultuda mücadele veren kişi veya kişiler. Bir yanda İsrail’den mazlum Filistinlilerin hesabını sormak isteyen bir grup, bir yanda kendi kanunları gereği insan öldüren bir seri katil. Böylesi bir makas açıklığından bahsediyoruz.

2. Gece-Gündüz, Vampir-İnsan, Kötü Şehir-Elit Şehir Etkileşimi ve Huzursuzluğun Anatomisi

“Gece yarısı evine tek başına yürüyen bir kız” düşünüldüğünde, hele ki İran gibi bir coğrafyada, sıkıntı büyüktür. Aslında fact olarak hiçbir sorun yoktur, sorun zihniyettedir. Uzun zamandır farklı inançları etkisi altına alan ve önemli bir toplumsal sorun hâline gelen aşkıncı mantalite ve yaptırımları özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliğine neden olmuştur. Bunun temelinde yaratılış odaklı anatomik eşitsizliğin ve günümüze kadar olumsuz anlamda birikerek gelen gündelik rol paylaşımının olduğu söylenebilir. Gece olgusu da kadının erkek karşısındaki ikincil durumuna benzer şekilde, gündüzün karşısında kötücül (gecenin şerri gündüzün hayrı) bir konuma sahiptir. Kimse Yaratıcı’ya kadın cinsiyetini yakıştırmaz, ama çoğu kişi kadını şeytana benzetir, çünkü o kadar entrikayı ancak kadın zekâsı planlayabilir. Noir sinemada sıkça karşılaşılan femme-fatale (ölümcül kadın) karakteri de bu fobik durumun bir getirisidir.

Gazeteci Jack Holland konuyu biraz daha ileriye taşıyarak kadına olan nefretin (mizojini) dünyanın en uzun soluklu önyargısı olduğunu, ayrıca bu durumun ırkçılık vb. toplumsal eşitsizliklere benzer ölçüde istilacı,

kalıcı, kötücül ve çok yönlü bir haksızlık, bir sağduyu eksikliği olduğunu savunur (Holland, 2019: 277). Nevrozu (acı çekme) içkinlik ve aşkınlık olmak üzere iki farklı boyutta analiz eden psikolog Rollo May'e göre acının ve kötülüğün mevcudiyeti, süregelen her şeye dair bir kuşku, bir tehdit teşkil eder ve bu varlığın yaşamdan soyutlanarak etrafa bulaşmasının önlenmesi, saf dışı edilmesi elzendir (May, 2001: 8). May tabii ki bunu psikolojik zorluklarla başa çıkabilmek için söylemiştir, ama en tehlikeli kitlesel silah potansiyeli taşıyan insan zihninde bu önerme de diğer birçok düşünce gibi göreceli ve tartışmaya açıktır. Çünkü maalesef ki insan fitrat üzere, ezmeye de ezilmeye de teşnedir.

Yönetmenin ilk uzun metrajlı filmi olma özelliğini taşıyan yapımda, femme-fatale karakterimiz vampir bir kızdır. Eril merkezli, tutucu oryantalist yaşantıya ve alt metinlerine dair toplumsal gerçekçi açıdan eleştirel bir bakış sunan film, metodolojik olarak groteske varan fantastik öğelere başvurur. Nereden geldiği ve nasıl vampir olduğu bilinmeyen başkarakter, evindeyken (güvendedeyken) duvarda fanı olduğu sanatçıların posteri olan, müzik dinleyip dans eden sıradan bir genç kızdır. Geceleri türbanını üzerine giyerek ortaya çıkar ve insanları gözlemler. Kadınlara ve çocuklara zarar vermez. Onun meselesi kötülük yapan erkeklerdir. Yaratıcının belki de göz ardı ettiği kaotik bir ortamda, şeytanla özdeşleşmiş vampir karakteri üzerinden cinsiyetler arası eşitliği sağlamaya çalışan kız, misandrist (erkek düşmanı) vijilantizm peşindedir. Bu, onun Dextervari ölüm kodu ve mottosudur. Baudrillard bu duruma "*İyilik ve kötülük böylesine iç içe geçmiş bir haldeyken, aralarındaki ayrım ortadan kalkmışken, gerçek mutluluktan söz edilebilir mi?*" sorusuyla katkıda bulunur (Baudrillard, 2015: 150).

Tam da bu noktada, iyi ve kötü, zalim ve kurban arasındaki ince çizgi göze çarpar. Bu ikililer arasındaki denge unsuru her an değişebilir vaziyettedir. Durumun kendisi tam anlamıyla tekinsizdir. Örnekte filmdeki esas oğlan Arash, temiz yüzlü, iyi huylu ve uyuşturucu bağımlısı babası Hossein'in kahrını çeken cefakâr bir gençtir. Hatta babasının borçları yüzünden, çok sevdiği Amerikan klasik arabasını uyuşturucu satıcısı Saeed'e vermek zorunda kalır. Saeed vampir kız tarafından öldürülünce, daha önce hiç kötülüğe yeltenmemiş olan Arash, arabasını geri almakla kalmaz, tacirin mallarına ve tabancasına da el koyar. Böylelikle içerisinde bir yerlerde hâlâ iyilik muhafaza eden genç, kötülüğün mirasını kaldığı yerden devam ettirmeye başlar. Baudrillard; iyilik ve kötülük çizgisinin diğer tarafına geçildiğinde, farkında olarak veya olmadan kendi mutluluğu üzerinde etkin rol alan kurbanın, artık o aşamadan sonra kurban sayılamayacağını söyler (Baudrillard, 2015: 149).

Vampir kızın ilk kez görüldüğü sahne, vamp kadın Atti ile Saeed'in bahsi geçen arabadaki sahnesidir. Eril iktidarı kabul ettiğini gösteren savunmasız kadına, neden sonra tedirgin olan adam sözlü ve fiilî şiddet uygular. Bu tavrıyla vampir kızın ölüm listesine girmiştir. Saeed'in evine aynı sebepten konuk olan kız, parmağını dişleriyle kopardıktan sonra onu öldürür. Bu yönetmenin güç dengelerini değiştirdiği ve ezber bozduğu sembolik bir andır. Aynı trajik son yine Atti'ye zorbalık yapan Hossein'i de beklemektedir. Bu durum avcı ile avı arasında gidip gelen tekinsiz mücadeleyi andırır. Bu sırada, daha önceye dayanan cinayetler (vampir epey adalet kanı içmiş olmalı) sonucu bir dere yatağı dolusu ceset birikmiştir. Göz ardı edilebilir hayvan ölüsü gibi öylece oraya atılmışlardır. İnsanlar yanlarından sıradan bir durummuş gibi gelip geçerler. Düşünür Alphonso Lingis; ortak herhangi bir şeyleri olmayan, ortaklaşa herhangi bir şey üretmeyen bir topluluğun, hiç olmazsa

ölümde kardeşliği paylaşabileceklerini söyler (Lingis, 1997: 137). Bunca cesedin içinde yalnızca Arash'ın babası Hossein'in cansız bedeni sokağa bırakılır. Gariptir ki civar sakinleri ilk defa bir cinayetle karşılaşmışçasına tedirgindir, bunun sebebi biraz da yaşlı adamın gözlerinde donup kalmış korku ifadesidir. Psikanalist Julia Kristeva korkunun güçleri ve iğrençlik (abject) üzerine yaptığı çözümlemelerde, korkunun bizi çağırdığından ve eninde sonunda yutmayı başardığından bahseder. Ona göre iğrenç; kişinin kendini koruyamadığı bir nesne gibi dışarı atıldır. Örnekten de hareketle abject (ceset); kirlilik veya hastalık değil, kimliği ve sistemi huzursuz eden, sınırlara ve kurallara saygı göstermeyen şeydir (Kristeva, 2014: 16). Belki de tekinsizin ilgi çekiciliği yabancıların huzurumuzu bozabilme ihtimalinde saklıdır.

Fromm sevginin ve şiddetin kaynağına dair; onlarca kişiyi öldürmüş güler yüzlü, tonton bir amcayla komşu olma olasılığından, kuzu postuna bürünmüş kurtlardan bahseder. İnsan, hayvani ve ilkel dürtüleri gereği bu tarz eğilimlerde olabilir, ama en nihayetinde hümanist tarafı ağır basan birey sadizm ve şiddetten rahatsız olur (Fromm, 1990: 14). Kötü şehirde yaşayan Arash, elit şehirde Drakula kostümü ile katıldığı bir partide istemsizce kullandığı uyuşturucu maddenin etkisindeyken sokakta vampir kızla karşılaşır. Bu beklenmedik eşleşme sonucu ikili arasında bir yakınlaşma olur. Kız, içinde insani bir duygu hisseder ve erkeğe zarar vermek istemez, ona sokakların bu saatte oldukça kötü olduğundan bahseder; Arash da zaten kötü sokaklarda yaşadığını söyler. Belki de içgüdüsel olarak taşıdığı mizojiniyi yıkarak kıza korkmamasını, ona zarar vermeyeceğini telkin eder. Hatta ellerinin ölü soğukluğunda olduğunu fark edince vampiri ısıtmak için ona sarılır, kız da çocuğun boynunu ısırarak yerine ona karşılık verir. Kurt-kuzu arasındaki bu gerilim de bir başka tekinsizlik halidir.

Nurdan Gürbilek kayıp şark ve endişe çıkarımında; Doğu'nun cinsiyetinin kudretli erkekten geçtiğini, herhangi bir nedenden kaynaklanan iktidar kaybının ise erkeği fonksiyonsuz bıraktığını vurgular (Gürbilek, 2007: 75). Doğu erkeğine yakıştırılmayan bir dolu şey yapan (uyuşturucu, zina vb.) Hossein'in, kendisine biçilen evin direği rolü gereği, Arash'a yeni tanıştığı kızın kimlerden olduğunu ve ailesine münasip olup olmadığını sorması, bilinçaltına kazınmış geleneksel dayatmaları işaret eder. Cinsiyet üzerinden erki kaybetme endişesi, yine tekinsizin ilgi alanıdır. Amirpour bu konudaki modern duruşunu, Rockabilly'nin erkek egemen afişler ve grafitilerle dolu duvarlar önünde yaptığı estetik dansla sergiler. Ayrıca aşırı konservatif bir toplumda yaşamak başlı başına tekinsiz bir durumdur. Birey baskıcı sistemden dolayı, attığı her adıma ve aldığı her nefese dikkat etmekle yükümlüdür. Böyle bir zorunluluğu yoktur, ama vardır. Atti'nin kendisini takip eden vampir kızdan ürkmesi ve ona inançlı olup olmadığını sorması bu durumun bir göstergesidir.

Filmin aynı zamanda senaristi de olan yönetmen, durumlar ve dualite üzerinden bir anlatı yoluna gider. Kötü şehir ve elit şehir arasındaki tezadı, Arash ve zengin kadın Shaydah üzerinden verir. Arash başlarda Shaydah'ın evinde bahçivandır. Hatta o sıralar bozulan televizyonu tamir etmek için güzel kadının yatak odasına gider; işin uzun süreceğini fark edince ona aynı odada bulunmalarının uygun bulunmayacağını ve odadan çıkması gerektiğini söyler. Aralarında böylesine bir toplumsal mesafe olan ikili, genç adamın uyuşturucu satıcılığına geçmesiyle farklı statülerde karşılaşır (kostüm partisi). Durumlar arası geçişimden kaynaklı tekinsize bir diğer örnek, vampir kızın kendi oluşturduğu "sadece kötülük yapan erkekleri öldürmek" kodundan saptığı, evsiz bir erkeği sırf beslenme amaçlı öldürdüğü sahnedir. İçten içe, etrafını saran karanlığın

tahmin edilemezliğinin getirdiği endişeden dolayı rahatsız olan kız, rüyalarında karanlığı aydınlatarak kendisine yaklaşan Arash'ı görür. Dolayısıyla görülüyor ki tekinsiz, her türden kişi ve durumu etkileyen güçlü bir olgudur.

Abraham Maslow, insan olmanın psikolojisi üzerine yaptığı çalışmasında insan zihninin güvenliğe, aidiyete ve özdeşleyime, sevgi bağlarına ve prestije duyduğu gereksinimin altını çizer ve bunu eksiklik güdülenmesi olarak yorumlar (Maslow, 2001: 26). Giddens *Modernite ve Bireysel Kimlik* adlı kitabında, gerçek dünyayı gerçek olarak algılamanın sentimental bir güvenlik sorunu olduğundan ve kaygının da bireysel güvenlik sistemi içerisinde anlaşılması gerekliliğinden dem vurur (Giddens, 2010: 63). Düşünür Amartya Sen *Kimlik ve Şiddet* adlı çalışmasında; insanlığın odak noktasında kognitif ve vicdani sorumluluğun bulunmasından, akla yatmayan ve dayatılan durumlarda ise ilkel, savaşçı benlikten kaynaklı şiddetin ortaya çıkabileceğinden bahseder. Ona göre kimlik dayatması savaş sanatının bir bileşenidir (Sen, 2006: 13). Filmin genel panoramasına yayılan gerilimli arka plan, altında yatan sosyokültürel ve psikolojik etkenler ışığında; bir garip çiftimiz Arash ile vampir kız, üzerlerindeki ölü toprağını, dahası kasvetli havayı birbirlerine olan konsept dışı sevgi bağı aracılığıyla dağıtırlar. Psikiyatr Alberto Eiguer; evin mahremiyetin ayrıcalıklı mekânı olduğu, bireyin kendisini onarmasına yardımcı olduğu ve bireylerin kendilerini güvende hissetmek, birlikte hareket edip bağlarını güçlendirmek için beraber oturma ihtiyacı duyduğunu vurgular (Eiguer, 2013: 198). Başlarda birbirine iki umarsız el (yabancı, öteki, aynı zamanda da anatomik olan) olan bizim aykırı âşıklar da bu doğrultuda, birbirlerine ev ve mahrem olurlar. Böylece aralarındaki tekinsiz kedi-fare, cellat-mahkûm ilişkisi, yani adaleti sağlama odaklı ölüm ortaklığı sona erer. Huzur yoluna girerler. Gayet adil bir son.

SONUÇ

“Uyuşturucu madde, fuhuş ve şiddet sağlığa ve ahlaka zararlıdır!” kamusalından sonra sadede gelmek isterim. Konu edindiğim filmde; kötü, huzursuz, iyi olmayan yerler bağlamında distopik unsurlar dikkat çeker. Fiktif olarak zamansız olan sinematik sürenin tamamına yayılan grotesk atmosfer, başkahraman çiftin zorlukları sevginin gücüyle aşması sonucunda iyimser bir hâl alır ve anlatının muhtemel devamı (sequel) izleyiciye emanet edilir. Mekânsallık kapsamında birbirine tezat oluşturan şehirler üzerinden aktarılan anlatım, bu gelişme sonucunda bir üçüncü mekâna doğru yol alır. Bu da iyi ve/veya kötü mekânın alternatifi anlamına gelen heterotopyadır. Filmdeki ikili, kurtuluğu beraberlikte ve bulunulan ortamdan uzaklaşmakta bulur. O aşamaya kadar ise bir dolu tekinsiz durum ve kişiyle mücadele etmek durumunda kalırlar. Ölüm getiren konumundaki vampir kız üstlendiği adalet misyonu üzerinden, kimileri tarafından çiçeklere boğulabilir veya karşıt görüşlüler tarafından kör kuyularda boğulabilir. Bu gibi çatışmalar toplumsal cinsiyet meselelerinin doğasında vardır. Önemli olan yabancılaşan ortamda ötekiyle kurulan bağ ve hümanist iletişimdir; aslında hiç ötekileşmemektir.

KAYNAKLAR

- Baudrillard, J. (2015). *Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği*. (Çev: Oğuz Adanır). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Can, C. (2021). Vijilantizm: Bir Şiddet veya Baskı Türünün Kavramsal Analizi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(26), 129-140.
- Eco, U. (2003). *Yorum ve Aşırı Yorum*. (Çev. Kemal Atakay). İstanbul: Can Yayınları.
- Eiguer, A. (2013). *Evin Bilinçdışı*. (Çev. Perge Akgün). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Fromm, E. (1990). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*. (Çev. Yurdanur Salman ve Nalan İçten). İstanbul: Payel Yayınları.
- Furedi, F. (2001). *Korku Kültürü: Risk Almanın Riskleri*. (Çev. Barış Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*. (Çev. Ümit Tatlıcan). İstanbul: Say Yayınları.
- Gürbilek, N. (2007). *Kör Ayna, Kayıp Şark: Edebiyat ve Endişe*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Holland, J. (2019). *Mizojini: Dünyanın En Eski Önyargısı: Kadından Nefretin Evrensel Tarihi*. (Çev. Erdoğan Okyay). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Jankelevitch, V. (2012). *Ölümü Düşünmek*. (Çev. Yılmaz Ruhi Demir). İstanbul: Monokl Yayınları.
- Kristeva, J. (2014). *Korkunun Güçleri: İğrençlik Üzerine Denemeler*. (Çev. Nilgün Tatal). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Kübler-Ross, E. (2010). *Ölüm ve Ölmek Üzerine*. (Çev. Ekin Uşşaklı). Ankara: April Yayıncılık.
- Le Gall, A. (2012). *Anksiyete ve Kaygı*. (Çev. İsmail Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Lingis, A. (1997). *Ortak Bir Şeyleri Olmayanların Ortaklığı*. (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Maslow, A. (2001). *İnsan Olmanın Psikolojisi*. (Çev. Okhan Gündüz). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- May, R. (2001). *Yaratma Cesareti*. (Çev. Alper Oysal). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sen, A. (2006). *Kimlik ve Şiddet: Kader Yanılsaması*. (Çev. Ahmet Kardam). İstanbul: Türk Henkel Yayınları.
- Ümer, E. (2018). *Tekinsiz ve Temsil (Romantizmden Postmodernizme Bir İnceleme)*. İstanbul: Pales Yayınları.

Divan Edebiyatı Nazım Türleri Üzerine Bibliyografya Çalışması

A Bibliographic Study on the Poetic Genres of Divan Literature

Ruveydanur ÖZDEMİR

ORCID: 0009-0006-7033-6193

DOI:10.5281/zenodo.18010427

ÖZET

Doğuşundan günümüze kadar gerek akademik çalışmalarda gerek günlük yazılarda süreklilik sağlamıştır. 13. yy. Fars edebiyatı ile başlayan bu süreç son dönem de daha yaygın olarak kullanılmıştır. Nihayetinde kullanımın çok çeşitli alanlarda olması ve büyük yer kaplaması konunun detayları ile araştırmasını gerekli hâle getirilmiştir. Bu çalışmanın başlıca amacı divan edebiyatı nazım türlerini genel ifade ile ortaya koymaktır. Bu tema ile birlikte akademik birikimi kapsamlı bir şekilde değerlendirmektir. Araştırmalar 1990-2024 yılları arasında verilen eserler üzerinden yapılmıştır. Bu çalışmalar türlerine göre tasnif edilmiştir. Elde edilen veriler başlıklara ayrılarak; bildiri, makale, kitap, tez ve ansiklopedi maddesi; olarak değerlendirilmiştir. Divan edebiyatı nazım türleri içerisinde tevhid, münâcât, na't, mevlid, hilye, methiye, fahriye, hicviye, mersiye, nazire, tehzil, sâki-nâme, sûr-nâme, lügat, lügaz, muamma, mektup, mahlasname, rahşiye, hicviye gibi nazım türlerini bulunmaktadır. Bu nazım türleri her ne kadar divan edebiyatı alanındaki kişilere hitap ediyor olarak gözükse de aslında her biri kendi içerisinde çok farklı alanlarda kişi ya da kişilerce araştırılmış ve anlatılmıştır. Bunu şu şekilde açıklayabiliriz; tevhid, Allah'ın varlığını ve birliğini, Allah'tan başka ilah olmadığını anlatan edebî türlerdir. Tevhid kaside, gazel, kıta vb. şekillerde yazılabilmektedirler. Münâcât olarak Allah'a yalvarmak-yakarmak, dua etmek

ABSTRACT

From its inception to the present day, it has maintained continuity both in academic studies and in everyday writings. This process, which began with 13th-century Persian literature, became even more widespread in later periods. Ultimately, the fact that it appears in many different fields and occupies a significant place has made a detailed examination of the subject necessary. The primary aim of this study is to present the poetic genres of Divan literature in general terms and to comprehensively evaluate the academic scholarship on this theme. The research is based on works produced between 1990 and 2024. These studies have been classified according to their types. The collected data have been categorized and evaluated under the following headings: conference papers, articles, books, theses, and encyclopedia entries. Within the poetic genres of Divan literature are the following forms: tevhid (poem on divine unity), münâcât (supplicatory poem), na't (poem in praise of the Prophet), mevlid (nativity poem), hilye (description of the Prophet's virtues and appearance), methiye (panegyric / praise poem), fahriye (self-praise poem), hicviye (satirical poem), mersiye (elegy), nazire (poetic imitation/response), tehzil (parodic imitation), sâki-nâme (cupbearer poem), sûr-nâme (festival chronicle), lügat (glossary/lexicon), lügaz (riddle poem), muamma

anlamlarına gelmektedir. Edebiyatımıza gazel, kaside, mesnevi, muhammes müseddes, kıta beyt gibi konusu Allah'a yakarış olan şiir türleridir. Na't ise bir şeyi överek anlatmak, övgüyle bahsetmektir. Mevlid; bir kişinin doğuşu, doğduğu yer ve zaman, bir kimsenin doğuşu münasebeti ile yapılan törenlere denilir. Hicviye denilince ise kişiyi, toplumu, bir âdeti, görülen kusur ve beceriksizlikleri açık veya kapalı bir şekilde yeren bir söz veya yazıya verilen addır. Bu yapılan çalışmalar divan edebiyatı nazım türlerinin kaynakçası açısından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nazım Türleri, Bibliyografya, Divan.

(enigmatic poem), mektup (letter), mahlasname (pen-name declaration poem), raşıye (horse-praise poem), and hicviye (satirical poem) among others. Although these poetic forms seem to address primarily scholars and specialists of Divan literature, each has been examined and interpreted by individuals from various fields for different purposes. This may be explained as follows: Tevhid (poem on divine unity) expresses the existence and oneness of God and affirms that there is no deity other than Him; it may be written in forms such as qasida, ghazal, or qita. Münâcât (supplicatory poem) denotes entreaties and prayers addressed to God and appears in forms such as ghazals, qasidas, masnavis, muhammes, müseddes, and couplets, where invocation is the central theme. Na't (praise poem for the Prophet) refers to praising something or someone, particularly Prophet Muhammad, with admiration. Mevlid (nativity poem) denotes the birth of a person—most often the Prophet—along with the place and time of the birth and the ceremonies held to commemorate it. Hicviye (satirical poem), meanwhile, refers to poems or prose texts that openly or implicitly criticize individuals, society, customs, faults, or incompetence. These studies hold significance for the bibliography of poetic genres within Divan literature.

Keywords: Poetic Genres, Bibliography, Divan.

İlgili Yazar: Ruveydanur ÖZDEMİR
Ünvan: Yüksek Lisans Öğrencisi
Kurum Bilgileri: Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi.
E- mail: ruveydanurozdemir1@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 25.06.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 12.12.2025

Giriş

Manzumelerin konularına göre aldıkları adlara nazım türü denir. Nazım türünde belli bir nazım şekline bağlı kalınma şartı aranmaz. Ancak bazı konulara yine bazı nazım şekilleri ile çokça anlatıldığı görülür. Mersiyelerin terakibibent nazım şekilleriyle anlatılması gibi edebiyatımızda nazım türleri; Halk Edebiyatı, İslamiyet Öncesi Edebiyat, Batı Kaynaklı ve Divan Edebiyatı olarak ayrılmaktadır. Çalışmada Divan Edebiyatı nazım türleri incelenmektedir. Divan Edebiyatı nazım türleri kendi içinde bölümlere ayrılmaktadır. Bütün bunlar nazım türlerine göre ayrı özelliklere sahiptir.

Tevhid, Allah'ın varlığını, birliğini ve ululuğunu dile getirmektedir. Münacat, Allah'a yakarma anlamına gelir ve özellik olarak Tevhid'e benzemektedir. Naat ise Peygamber efendimizi övmek amacıyla yazılmış şiirlerdir. Miraciye, Hz. Peygamber'in Mescid-i Harâm'dan Mescid-i Aksâ'ya, oradan da göğe yaptığı yolculuğu ifade eden terimdir. Mevlid Hz. Peygamber'in doğumu; doğum yıl dönümü vesilesiyle yapılan törenlere verilen isim; bu törenlerde okunmak üzere yazılmış eserlerin ortak adı. Tehzil, eski Türk edebiyatında bir şairin başka bir şairin ciddi manzumesine aynı vezin, kafiye ve eda ile yazdığı hezl içeren nazîre. Menâkıbnâme ise velîlerin daha çok kerametlerinin anlatıldığı eserlerin genel adıdır. Surnâme divan edebiyatında padişah çocuklarının doğum, sünnet ve düğün törenlerini anlatan eserlerin genel adıdır.

Çalışmanın hazırlanmasında kütüphanelerdeki kaynaklar incelenmiştir. YÖK Akademik'ten divan edebiyatı nazım türleri ile ilgili 1980-2024 tarihine kadar olan makaleler ele alınmıştır.

Çalışma, divan edebiyatı nazım türlerini kapsayan akademik çalışmaların derlenmesini içermekle birlikte, bazı şairlerin belirli nazım türleri de yazmış olduğu eserler de alınmıştır.

Çalışma, kendi içinde iki ana bölümden oluşmaktadır. Aynı zamanda tablo şeklinde oluşturulmuş bibliyografyaların istatistikleri ve çalışmanın tamamı sonuç bölümünde değerlendirilmiştir. Künyeler yayımlanma yıllarına göre sıralanmıştır. Aynı yıl yayımlanan eserler alfabetik sıraya göre dizilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

Tablo 1. Bildiri

SIRA	YAZAR ADI	YIL	BİLDİRİ ADI	YAYIN YERİ
1	Murat Ali Karavelioğlu	2006	Tacizade Cafer Çelebi'nin Nesip Kısmı Av Sahneleri Olan Bir Kasidesi Sultanlı Beyazıt Methiyesi	Uluslararası Türk Kültüründe Av Sempozyumu.
2	Abdulkadir Dağlar	2007	Nakşî Mustafa Dede ile Bursalı Ali Rızâ'nın "Hilye-i Mevlanalarını Mukâyese Denemesi	Uluslararası Türk Tasavvuf Kültürü ve Mevlana Sempozyumu, 29-30 Eylül Manisa.

3	Tuncay Bülbül	2007	Edebiyatımızda Kerbela Mersiyeleri ve Kerbela Mersiyelerini İçeren Bir Mecmua	2. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşılık Bilgi Şöleni.
4	Cemal Aksu	2008	40 Hadis Kitapları ve Abdulkadir Karahan'ın İslam Türk Edebiyatında 40 Hadis İsimli Eseri	Uluslararası Divan Edebiyatı Sempozyumu.
5	Hakan Yekbaş	2011	Sarıhatıpzadelerden Numan Efendi ve Bilinmeyen Miraciyesi	Kültür Tarihimizde Sivash Bir Aile Sarıhatıpzadeler.
6	Hayriye Durkaya	2012	19. Yüzyıl Şairlerinden Lebib Efendi'nin Naat ve Mersiyelerinden Mürekkep Bir Eseri	Uluslararası Klâsik Türk Edebiyatı Sempozyumu.
7	Mahmut Kaplan	2012	Nâbî'nin Tevhidlerinde Esmâ'ü'l-Hüsna Algısı	İkinci İslami Türk Edebiyatı Sempozyumu.
8	Ahmet Çolak	2014	Klasik Türk Edebiyatında Hilyeler	Türk Kültürü Araştırmaları Sempozyumu, 12-13 Kasım, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
9	Mustafa Erdoğan	2016	Ankaralı Râzî ve Hacı Bayram I. Veli Hilyesi	Uluslararası Hacı Bayram-I. Veli Sempozyumu.
10	Munise Koç	2016	Mersiyelerin Mizahî Eleştirisi	International Conference Of Strategic Research in Social Science and Education (Icosresse).
11	Murat Öztürk	2016	Bir Darbenin Şiire Yansıması Sultan Abdüllaziz'e Yazılan Mersiyeler	Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi.
12	Eda Tok	2017	Şehzade Mustafa Mersiyelerinde Kanuni Sultan Süleyman Eleştirisi	Uluslararası Amasya Alimleri Sempozyumu- International Amasya Scholars' Symposium.
13	İdris Kadioğlu	2017	Tevhid Şiirleri Işığında Yaratılış Gerçeği	I.Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi.
14	Muhittin Eliaçık	2017	Bolvadinli Şair Sâatî ve Kırk Hadis Tercemesi	Uluslararası Bolvadin Sempozyumu.
15	Abdualmuttalip İpek	2018	Yenişehirli Mahmud Kemaleddin Fenari'nin Bursa'ya Göçü ve Bursa'ya Dair Bir Methiyesi	7th International Symposium On Balkanhistory Studies, Migrations To and From Balkans (From Ottoman Empire To Republic Of Turkey), Edirne.
16	Mehmet Arslan-Mehtap Erdoğan Taş	2018	Manzum Hilyeler	İslamda Hilye Geleneği Uluslararası Sempozyum.
17	Özgür Kıyçak	2018	Faydada Estetik Çıkarım Osman-Zâde Tâ'ib Ahmed'in Kırk Hadis Şerhine Manzum Eklemleri	Uluslararası Multidisiplinler Akademik Çalışmalar Sempozyumu.
18	Özkan Uz	2018	Hatayi Divanı'nda Münacat	Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu.

19	İlyas Kayaokay	2019	II. Abdülhamid Hakkında Bilinmeyen Bir Hicviye: Yüzbaşı İlyas Mersiyesi	3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Diyarbakır.
20	Murat Ali Karavelioğlu	2019	Ahmedi'nin Seyf ü Kalem Kasidesi (=Şehzade Emir Süleyman Methiyesi)"	Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu.
21	Murat Öztürk-Tolga Öntürk	2019	Taşlıcalı Yahya Divanında Kişilere Yönelik Hicviyeler	Uluslararası Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimler Sempozyum.
22	Muhittin Eliaçık	2020	Bir Osmanlı Valisinin 30 Ağustos Zaferi Üzerine Methiyesi	2. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu.
23	Ahmet İçli	2021	Cihana Sıgmayanların Daracak Yere, Daracak Yerdeki Figanların Göklere Yolculuğu "Keşfi'nin Selimnâmesi'nde Bayezid ve Yavuz'un Ölümleri Üzerine Yazdığı Mersiyeleri"	Uluslararası Yavuz Sultan Selim ve Dönemi Sempozyumu.
24	İsmail Avcı	2022	Bursalı Cinanî'nin Karesi Hicviyesi	Geçmişten Günümüze Balıkesir'in Kültürel Mirası Uluslararası Sempozyumu, Balıkesir.
25	Hanzade Güzeloğlu	2022	İki Mensur Münacat Örneği: Sinan Paşanın Tazarrunamesi ile Ali Şir Nevayi'nin Münacatı Üzerine Bir Karşılaştırma	IV. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu.
26	Mehtap Erdoğan Taş	2022	Ruşçuklu Fethî Ali'nin Milâd-ı Muhamediyeye-i Hâkâniyye ve Hilye-i Fethiyye-i Sultâniyye Adlı Eseri Hilye Mi Yoksa Mensur Mevlid midir?	Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu.
27	Nusret Gedik	2022	Yenişehirli Avnî ve Âkif Paşazade Reşid Bey'in Gazi Osman Paşa Mersiyeleri	5. Tokat Sempozyumu.
28	Talip Çukurlu	2022	Kimliği Tespit Edilemeyen Selâmî Efendi ve Naat Türündeki Kasidesi	3. Uluslararası Dicle Bilimsel Araştırmalar ve İnovasyon Kongresi.
29	Özlem Ercan	2023	Mücellî'nin Kaleminden Estergon Methiyesi	Sultan I. Ahmed ve Dönemi Sempozyumu.
30	Sedat Kardaş	2023	Müşâkâ Baba'nın Bilâdiyye/Belde-Nâme Türünde Yazmış Olduğu Bitlis Methiyeleri	Uluslararası Tarih, Kültür, Dil ve Sanat Bağlamında Bitlis Sempozyumu.
31	Özge Özbay Kara	2024	Müstesna Bir Methiye: Fâtıma Sultan'ın Dendânına Dürrî'nin Tarihi	33. Halklar Arası Bilim-Praktika Konferansı -Bilim, Üretim, Kültür- (Komrat Devlet Üniversitesi).

Tablo 2: Kitap ve Kitap Bölümleri

SIRA	YAZAR ADI	YIL	KİTAPIN ADI	YAYINEVİ
1	Cemal Kurnaz	1992	Münâcât Antolojisi	Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları
2	Mehmet Arslan	1994	Pendname İ Zarîfî	Dilek Matbaası
3	Ahmet Atilla Şentürk	1998	Yahyâ Beğ in Şehzade Mustafa Mersiyesi Yahut Kanunî Hicviyesi	Enderun Yayınları
4	Rıdvan Canım	1998	Türk Edebiyatında Sakinameler ve İşretname	Akçağ Yayınları
5	Mehmet Arslan	1999	Türk Edebiyatında Manzum Surnâmeler	Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları
6	Seyfullah Korkmaz	2001	Şâir Nabî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi"	Sefine Yayınları
7	Mehmet Arslan	2003	Aynî Sâkinâme	Kitabevi Yayınları
8	Ali Yıldırım	2006	Divan Edebiyatında Mahlas ve Mahlasnameler	Akçağ Yayınları
9	Hasan Ali Esir	2006	Münşeât ı Lâmiî Lâmi'î Çelebi'nin Mektupları İnceleme Metin İndeks Sözlük	Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası
10	Mustafa Erdoğan	2017	Şair Ahmed Nuri Baba, Divanı'ndan Örnekler, Ankara Şehrengizi ve Ser-Güzeşt'i	Grafiker Yayınları
11	Mehmet Arslan	2008	Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 1 Manzum Surnâmeler	Çamlıca Yayınları
12	Mehmet Arslan	2009	Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 2 İntizâmî Surnâmesi Surnâme i Hümâyûn	Çamlıca Yayınları
13	Mehmet Arslan	2009	Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 3 Vehbî Surnâmesi Surnâme i Hümâyûn	Çamlıca Yayınları
14	Mehmet Arslan	2011	Osmanlı Saray Düğünleri 4 5 Lebîb Surnâmesi Hâfız Mehmed Efendi Hazîn Surnâmesi Abdî Surnâmesi Telhîsül Beyân'ın Surnâme Kısmı	Çamlıca Yayınları
15	Mehmet Arslan	2011	Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri 6-7 Haşmet Surnâmesi Melek İbrâhim Surnâmesi Nâfi Surnâmesi Müellifi Bilinmeyen Surnâmeler	Çamlıca Yayınları
16	Mehmet Özdemir	2016	Ferâhî Surnâme Bir Özge Âlem Osmanlı Pâyitahtında 1582 Şenliği	Grafiker Yayınları
17	Zahir Süslü	2021	Klasik Türk Edebiyatında Manzum Fıkıh Eserleri ve Ceceli Müftü	Efe Akademi Yayınları

			İbrahim Efendi'nin Şâfi Adlı Eseri (İnceleme-Metin)	
18	Serkan Türkoğlu	2021	Rızâ Bahçesi (Riyâzü'r-Rızâ) - Seyyid Ali Rızâ'nın Manzum Pendnâme-i Attâr Tercümesi	İdeal Kültür Yayıncılık (İhlamur Kitap)
19	Ozan Yılmaz	2019	Pendnâme Ferîdüddin Attâr	Kapı Yayınları
20	Sadık Yazar	2012	Gırnâtî Seyahatnâmesi'nin XVI. Yüzyılda Yapılan Bir Tercümesi Tercüme i Tuhfetü'l Elbâb ve Nuhbetü'l A Câb	Okur Akdemi Yayınları
21	Hayriye Durkaya	2021	Serrâc-Zâde Hasan Hâtif- Manzum Seyahatnâme	Palet Yayınları
22	Sadık Yazar	2015	Tercüme i Tuhfetül Elbâb ve Nuhbetül A Câb Gırnatî Seyahatnâmesi İnceleme Metin Sadelleştirme Tıpkıbasım	Büyüyen Ay Yayınları
23	Nazmi Özerol	2018	Bir Lugaz Mecmuası (Letâif-İ Elgaz/Bilmece)	Sonçağ Yayınları
24	Songül Akboğa	2023	Şâirâne Muammâlara Şârihâne Çözümler Şerh-i Muammeyât-ı Emrî (Muammâyî Ahmed Çelebi)	Gazi Kitabevi Yayınları
25	Turgut Koçoğlu	2018	Beyitlerde Saklı Hazine Lâmi'î Çelebi'nin Hall-i Muammâ-yı Esmâ- yı Hüsnâsı	Kimlik Yayınları
26	Songül Akboğa	2022	Muamma Risâlesi/ Risâle Der- Kavâ'id-i Mu'amma (Niyâzî)	Ahmet Yesevi Üniversitesi / Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü
27	Songül Akboğa	2023	Muammalar (Emrî)	Ahmet Yesevi Üniversitesi / Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü
28	Hacı İbrahim Demirkazık	2015	Abdülmecîd Bin Şeyh Nasûh'un Manzum Kıyâfetnâmesi İnceleme Metin Dizin	Asmaaltı Yayınevi
29	Bilal Elbir	2022	Kıyâfetnâme Nümûne	Doğu Kütüphanesi Yayınları
33	Bilal Elbir	2018	Kıyâfetname (Metin-İnceleme-Tıpkı Basım)	Doğu Kütüphanesi
30	Mehtap Erdoğan Taş	2013	Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler	Kitabevi Yayınları
31	Mehmet Ulucan -Ali Yıldırım	2024	Mecmu'a-i Lügat Sözlük	Kitabevi Yayınları
32	Hasan Ali Esir	2006	Münşeât ı Lâmiî Lâmiî Çelebi Nin Mektupları İnceleme Metin İndeks Sözlük	Karadeniz Teknik Üniversitesi Matbaası Yayınları
33	Lütfi Alıcı	2017	Mar'âşi-Zâde Ahmed Kuddüsî Risâleler (Pend-Nâme Vasiyyet- Nâme İcâzet-Nâme Nasâih ve Mektuplar) Çeviri Yazı-Tıpkıbasım	Noyamedya Yayınları

34	Adnan Oktay	2017	Münşe'ât-ı Nâbî: Nâbî'nin Mektupları	Kültür Bakanlığı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları
35	Fatih Elçi	2019	Celâlzâde Salih Çelebi'nin Münşeâtü (Mektupları), Çeviri Yazı- Dil İçi Çeviri - İnceleme - Tıpkıbasım	Sonçağ Yayınları
36	Mümine Çakır	2022	Melek Ferhad'ım, Ciğerpârem (Divan Edebiyatının Son Temsilcilerinden Fıtnat Hanım'ın Aşk Mektupları)	Paradigma Akademi Yayınları
37	Ahmet Kartal	2009	Lügat i Nâcî Muallim Nâcî	Türk Dil Kurumu Yayınları
38	Hasan Ekici	2021	Eşref Feyzi Lügat-İ Hoş-Eda (Arapça-Farsça-Türkçe Manzum Sözlük)	Türk Dil Kurumu Yayınları
39	Necip Fazıl Duru- Abdullah Eren	2012	Nazm-ı Dil Ârâ Farsça Türkçe Manzum Lugat	Adımlar Yayınları
40	Necip Fazıl Duru- Abdullah Eren	2012	Osman Şakir Bozoki Nazm I Dil Ara Farsça Türkçe Lügat	Adamlar Yayınları
41	Necip Fazıl Duru- Abdullah Eren	2014	Osman Şakir Bozoki Nazm-ı Dil Ara Farsça Türkçe Lügat	Altınpost Basın Yayın Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. Yayınları
42	İsrafil Babacan	2016	Şebinkarahisarlı Abdi Nin Erzurum Lehçesi Lügati	Akçağ Yayınları
43	Mehmet Ulucan- Ali Yıldırım	2024	Mecmu'a-i Lügat Sözlük	Kitabevi Yayınları
44	Haluk Gökalp	2015	Türk Edebiyatında Manzum Tevhidler	Kesit Yayınları
45	Şerife Ağarı	2013	16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatında Tevhid	Tdv Yayınları
46	Haluk Gökalp	2023	Nâbî'nin Tevhid Kasidesi Şerhi	Karahan Kitabevi Yayınları
47	Kemal Kahramanoğlu	2009	Münacat	Karatay Akademi Yayınları
48	Meheddin İspir	2022	Divanlarda Gazel Nazım Şekliyle Yazılmış Naatlar Antolojisi	Atatürk Üniversitesi Yayınları
49	Emrah Gündüz	2022	Lebib Efendi'nin Miraciye'si	Fenomen Yayınları
50	İlyas Kayaokay	2020	Bolkvâdze-Zâde İbrahim Kadem ve Manzum İki Eseri: Delîlü'l-Harameyn-Mevlidü'n-Nebî (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)	Dby Yayınları
51	Gülcan Alıcı	2009	Mevlid Mar Aşî Kurrâ Zâde Nâdirî Hayatı Edebî Şahsiyeti ve Eserleri	Ukde Yayınları
52	Ahmet Doğan,- Fatih Koyuncu	2023	Müezzîn-Zâde Devletü'l-Uşşâk	Paradigma Yayınları
53	Mehmet Fatih Köksal	2024	Hattatlar Şeyhi Şeyh Hamdullah Hattıyla Mevlid-İ Şerîf	Vakıfbank Kültür Yayınları
54	Hakan Yekbaş	2012	Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fatıma Mevlidleri	Asitan Kitap Yayınları

55	Mehtap Erdoğan Taş	2013	Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler	Kitabevi Yayınları
56	Ekrem Bektaş	2018	Nâbî Şerh-i Çihil Hadis-i Nebî (Kırk Hadis Tercümesi)	Şurkav Yayınları Yayınları
57	Özgür Kıyçak	2018	Sıhhat-Âbâd Osman-Zâde Ta'ib Ahmed, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Sıhhat-Âbâd Adlı Kırk Hadis Şerhi	Kesit Yayınları
58	Ahmet Tanyıldız	2021	Gülname-Kırk Hadisin Şiircesi	Aktaş Yayınları
59	Haluk Gökcalp	2009	Mevlânâ Methiyeleri	Kriter Yayınları
60	Mehmet Arslan,- Mehtap Erdoğan Taş	2009	Kerbela Mersiyeleri	Grafiker Yayınları
61	Mehmet Arslan- ,Mehtap Erdoğan Taş	2010	Kerbela Mersiyeleri	Grafiker Yayınları
62	Sait Okumuş	2011	Şairin Çağa Tanıklığı Bağdatlı Rûhî Nin Terkiib-i Bendi ve Nazireleri	Divan Kitap Yayınları
63	Enes Yıldız	2021	Bir Hayriyye Naziresi: Fehmînâme	Dby Yayınları
64	Abdulmuttalip İpek	2018	Mantiki ve Bir Hezliyyesi [Metin-Şerh] Tahirü'l-Mevlevi (Olgun)	Grafiker Yayınları
65	Muhammet Kuzubaş	2009	Sâkinâme Nev i Zâde Atâyî	Etüt Yayınları

Tablo 3. Makale

SIRA	YAZAR ADI	YIL	MAKALENİN ADI	YAYIN ADI
1	İsmail Hakkı Aksoyak	1996	Gelibolulu Mustafa Ali'nin Kerbela Mersiyelerini Muhtevi Bir Risalesi Subhatü'l Abdâl	Türklük Bilimi Araştırmaları, Dergisi, no.2, s.49-67.
2	Kadir Güler	1996	XIX. Asır Şuarasından Arifi ve Pesendi'nin Kütahya Methiyeleri	Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, no.7, s. 279–285.
3	Mustafa Erdoğan	1997	Abdüllatif Râzî ve Ankara Methiyesi	Türk Dili Dergisi, no.550, s. 356–359.
4	Abdulkadir Erkal	1999	Türk Edebiyatında Hilye ve Cevri'nin Hilye-i Çâr Yâr-ı Güzini	A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, no.13, s. 111–132.
5	Metin Akkuş	1999	Kaside ve Hiciv Şairine Nefî Fahriye Tarzında Bir Kaside'nin Şerhi	Türk Kültürü Dergisi, no. 440, s. 714-727.
6	Bilge Kaya Yiğit	2005	Muharrem Ayı ve Kerbela Mersiyeleri	Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, no.33, s. 501–519.
7	Haluk Gökcalp	2006	İslam Felsefesinin ve Kelamının Divan Şiirine Yansımaları Tevhid Kasidelerinde İsbat I. Vacib	Osmanlı Araştırmaları Dergisi, no.27, s. 47–82.
8	Muhiddin İspir	2007	Fuzulî'nin Türkçe Divanında Naat Türü ve İşlenişi	Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, no.2, s. 185–216.
9	Mehtap Erdoğan Taş	2007	Hâkim Mehmed Efendi'nin Manzum Hilyesi	Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, no.16,s. 317–357.

10	Muhiddin İspir	2007	Fuzuli'nin Türkçe Divanında Edebi Tür Olarak Tevhid ve İşlenişi	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, no.32 s. 99–114.
11	Mustafa Arslan	2007	Güfti'nin Hilye-i Haseneyn ve Aşere-i Mübeşşere'si	Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi (HÜTAD),no.79 s. 79–106.
12	Yakup Poyraz	2007	Hâkim Seyyid Mehmed Efendi'nin Nazire İ Hilye i Hâkanî Adlı Eseri	TURKISH STUDIES -International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic, no.3 s.449-488.
13	Mehtap Erdoğan Taş	2008	Müellifi Belli Olmayan Mensur Manzum Bir Hilye	Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, no. XII/I, s. 333–347.
14	Mustafa Erdoğan	2008	Lütfî Mehmed Dede ve Hilye i Mevlânâ Adlı Eserine Göre Mevlânâ'nın Özellikleri	Erdem Dergisi, no. 50, s. 59–81.
15	Abdulkadir Dağlar	2009	Nakşi Mustafa Dede ile Bursalı Ali Rızâ'nın Hilye-i Mevlânâ'larını Mukâyese Denemesi	Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, no.25, s. 151–170.
16	Haluk Gökalp	2009	Bir Sâkinâme Var Ramazâniye'de Fahriyeden İçeri: Hasb-i Hâl-i Hayrî	Journal Of Turkish Studies, no.1, s.275–293.
17	Mehtap Erdoğan Taş	2009	Sivaslı Şair Ali Şâdî ve Kerbelâ Mersiyelerini İhtiva Eden Sırışk i Mâtem Adlı Eseri	Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi no. 2, s. 54–72
18	Üzeyir Aslan	2009	Fetihten Sonra Yazılmış İlk Mevlid-i Manevi Kerimi'nin İrşad'ı	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi no. 2, s. 19–80.
19	Selami Turan-Kamile Çetin	2010	Bektaşî Şairlerinden Râşid'in Şâh-ı Şehidân Mersiyesi	Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi no. 55, s. 341–349.
20	Şerife Ağarı	2012	On Altıncı Yüzyıl Tevhidlerinde Allah Kul İlişkisi	İstem Dergisi, no.19, s. 147–159.
21	Ahmet İçli	2012	Yaratılışın Öyküsü Olarak Mevlid Mevlid ve Mitoloji İlişkisi	Journal Of Turkish Studies,no.3,s.1499–1516.
22	Hakan Yekbaş-Mahmut Günay	2012	Türk Edebiyatında Hz. Ali ve Hz. Fâtıma Mevlidleri	Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, no.7, s. 3375-3378.
23	Kamil Ali Gıynaş	2012	Mevlid Nâme	Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, no.2,s.157-160.
24	Kamil Ali Gıynaş	2012	Hilâlî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi	Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic, no.1, s. 1133–1157.
25	Mehmet Özdemir	2012	Türk Edebiyatında Manzum Hilye Türü ve Neccarzâde Rızâ'nın Hilye-i Hâce Bahâüddin Şâh-ı Nakşibendi	Turkish Studies, no. 3, s. 1973–1992.

26	Mümine Çakır	2012	Kadîmî'nin Kerbelâ Mersiyeleri	Journal Of Turkish Studies, no.1,s. 705–725.
27	Orhan Kaplan	2012	Son Dönem Osmanlı Müelliflerinden Roma Sefareti İmamı Hâşim Veli'nin Mevlid Şerhi: Esrâr-ı Mevlidü'n-Nebî	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.9,s. 111–138.
28	Belde Aka Kiyâğa	2013	Divan Şiirinde "Âb" Motifinin Methiye Unsuru Olarak Kullanımı: Hayretî'nin "Âb" Redifli Kasidesi	Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History Of Turkish Or Turkic, no.13, s. 423–434.
29	Fatih Sona	2013	Abdullah Salâhî Nin Hazreti Hasan ve Hüseyin İ Övgüsü Hilye i Hasaneyn	Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Dergisi, no.66, s.77–104.
30	Hakan Yekbaş	2013	Türk Edebiyatında Hz. Ali Mevlidleri	Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, no.65,s.17–52.
31	İsrafil Babacan	2013	Garibinin Şia Miraciyesini Esas Aldığı Hazreti Ali Övgüsü	Alevilik Araştırmaları Dergisi, no.5, s. 91-102.
32	Kamil Ali Gıynaş	2013	Bir Hz. Hüseyin Âşığı Son Asrın Meçhul Şairlerinden Bahreddin ve Divânındaki Kerbelâ Mersiyeleri	Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, no. 67, s. 121–148.
33	Emrah Gülüm	2014	Türk Edebiyatı'nda Mirâcnâmeler Üzerine Hazırlanmış Çalışmalar Hakkında Bibliografya Denemesi	Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, no. 35, s. 105–111.
34	Ramazan Ekinci	2014	Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinan'ın Mevlid i Şerîfi	Sûfi Araştırmaları Dergisi, no.10,s. 17–79.
35	Yakup Poyraz	2014	Manastırlı Hasan Bin Ali Nin Ehâdis i Erba'in Adlı Manzum Kırk Hadis Tercümesi	Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, no. 2, s. 109–135.
36	Yakup Poyraz	2014	Bıçak Sirtında Yürümek Hiciv Şiirleri	Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, no. 41, s. 1–27.
37	Yakup Poyraz	2014	İnsanın Son Yolculuğuna Uğurlanması Ağıt Mersiye ve Taziyeler	Uhive- Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, no.4, s. 61–84.
38	Bahir Selçuk	2015	Nergisi'nin Kafzâde Faizî Mersiyesi	Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no.1,s. 9–22.
39	Hacı İbrahim Demirkazık	2015	Mecîdî'nin Miraciye'si	Turkish Studies, no.8, s. 849–886.
40	Hasan Kaya	2015	Abdî Mevlidi	Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi, no. 32, s. 125–158.
41	Hasan Şener	2015	Kilisli Zihni'nin Olur Redifli Kerbela Mersiyesi	Littera Turca Journal Of Turkish Language and Literature, no. 2, s. 195–204.
42	Hiclal Demir	2015	Kederin Söz Olup Dile Dökülmesi Şair Leylâ Hanım'ın Babası Kardeşi ve Dayısı İçin Yazdığı Mersiyeler	Turkish Studies , no. 8, s. 835–848.

43	İsmail Avcı	2015	Abdülkâdir-i Belhî'nin Esrâr-ı Tevhîd'i ve Nâzım Paşa'nın Türkçe Tercümesi	Sûfî Araştırmaları Dergisi, no. 12, s. 37–66.
44	Ömer Faruk Güler	2015	Muhlisî'nin Cem Sultan Mersiyesi	İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, no. 1, s. 121–133.
45	Şerif Ağarı	2015	Klasik Türk Edebiyatındaki Mersiyelerde Dünya ve Ahiret Algısı	International Journal Of Languages Education, no.1, s. 2580–2604.
46	Fatma Yılmaz	2016	Bilinmeyen Bir Şair Selâmî'nin Tevhîd Risâlesi ve Sultân Mahmûd ve Ayâz Hikâyesi Üzerine	Turkish Studies, no. 15, s. 85–104.
47	Abdulmuttalip İpek	2016	Nedim'in Köşk Kasidesi'ne Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Nazirelerinin Tâhîrî'l-Mevlevî Tarafından Şerhi	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi no. 56, s.981–1030.
48	Bülent Şığva	2016	Nesîmî'nin Tuyuğları Hilye Midir?	Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi no. ÖS-III, s.169–192.
49	Günay Tulum	2016	Sergüzeşt ve Ravzatü't Tevhîd 16. Yüzyılda Bir Otobiyografi ve Zeynîlik Tarihine Işık Tutan Sembolik Bir Eser	Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, no.s.235-240.
50	Hilal Nayir Ekinci	2016	Nedîm'in "Hâbîb-İ Kibriyâ" Redifli Naatı	Sobider-Sosyal Bilimler Dergisi, no. 6, s.562–572.
51	İsmail Avcı	2016	16. Asır Şairlerinden Lutfî'nin Manzum Kırk Hadisi	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no. 16,s. 1–32.
52	Muvaffak Eflatun	2016	Hasbî'nin Şehzade Mustafa Mersiyesi	21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, no. 15, s. 159–179.
53	Yasemin Karakuş	2016	Yahyâ, Nâdirî ve Hâletî'nin Divanlarında Yer Almayan Seyyid Nizamoğlu Mersiyeleri	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, no. 54, s. 129-146.
54	Dursun Ali Tokel	2017	Mevlid Sadece Mevlid Midir?	Diyanet Dergisi no. 323, pp. 1–5.
55	Haluk Aydın	2017	Remzî'nin Kerbelâ Mersiyesi	The Journal Of Turk-Islam World Social Studies, no.13, s. 239–254.
56	Hayriye Durkaya	2017	Kerbelâ Mersiyelerinde Beddua	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi no.59, s. 185–194.
57	İbrahim Akyol	2017	Harp Edebiyatı-Mersiye İlişkisi ve Çankırılı Mecbur Efendi'nin Bir Mersiyesi	Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi, no.2, s.153-162.
58	Kadir Güler	2017	"Germiyanlı Ahmedî'nin Mevlidi"	Yeni Kütahya Dergisi, no.19,s.2-3.
59	Nagehan Uçan Eke	2017	Şehzade Mustafa Mersiyesi'nin Metaforik Açıdan İncelenmesi	Söylem Filoloji Dergisi, no. 4, s. 56–67.
60	Yılmaz Top	2017	Ayasofya Hatîbi Hamdullâh Hamdî (Ö. H. 983/1575?)'nin Mevlûdü'n-	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no. 19, s. 345–432.

			Nebî'si	
61	Mehtap Erdoğan Taş	2018	Hoca Sa'Deddîn Efendi'nin Mensur Hilyesi: Hilye-i Celiyye ve Şemâ'il-i 'Aliyye	Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 3, s. 19-60.
62	Abuzer Kanyon	2018	Mısırlı Divan Şairi Ayşe Teymûri'yi Şiirden Uzaklaştıran Ölüm:Kızı Tevhide'nin Hayata Vedası	Journal Of Social Humanities Sciences Research, no. 31, s. 4636-464.
63	Mehmet Sait Çalka	2018	Yazıcıoğlu Mehmed'in Muhammediye'sine Yazılmış Bir Nazire: Yûsuf Bin Sultan Şah'm Muhammediye'si	Hikmet Dergisi, no. 8, s. 65-83.
64	Mehtap Erdoğan Taş	2018	Kâdı Şâmî'nin Mensur Hilyesi: Şerh-i Hilyetü'ş-Şerife	Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi [Estad], no. 1, s. 169-186.
65	Mehtap Erdoğan Taş	2018	Müellifi Bilinmeyen Mensur İki Hilye	Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 1, s.17-38.
66	Mesut Bayram Düzenli	2018	Enderunlu Fazıl'ın III. Selim Mersiyesi (İnceleme-Metin)	Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, no. 39, s. 19-37.
67	Sedat Kardeş	2018	1951 Yılında Yazılmış Bir Mevlid: Ali Bakî'nin Yeni Tulû'ât-I. Mevlûdü'n-Nebî'si	Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no. 4, s. 503-510.
68	Suat Donuk	2018	Feyzî-i Kefevî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi	Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (Omad), no. 11, s. 47-69.
69	Uğur Yiğiz	2018	Kerbela'nın En Küçük Şehîdi -Ali-yi Asgar- İçin Yazılmış Bir Mersiye	Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi (Journal Of Academic Literature),no.8, s.204-228.
70	Büşra Karasu	2019	Feleğe İsyân - Kadere Rıza: Amasyalı Münîrî'nin Mersiyesinde Felek ve Feleğe Dair Söylem Biçimleri	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, no. 1, s. 139-146.
71	Hanife Koncu	2019	Vâlî-i Âmidî'nin Mersiye Türünde Bir Gazeli Üzerine	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, no. 4, s. 22-38.
72	İlyas Kayaokay	2019	İstibdad Devrini Anlatan Müellifi Bilinmeyen Manzum Bir Eser: Münâcât-ı Erbâin	Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no. 1, s.713-731.
73	İlyas Kayaokay	2019	Ziver Paşa-Zâde Yusuf Bahaeddin'in Torunu İçin Yazdığı Mensur Bir Mersiye: Sünûsî-i Asgar	Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, no. 1, s. 161-170.
74	Kamil Ali Gıynaş	2019	Tarlan, Ali Nihad (2019). Divan Edebiyatında Tevhidler ve Muamma. İstanbul: Ketebe Yayınları	The Journal Of International Civilization Studies, no.2. s.312.

75	Mehmet Sarı	2019	Ziyâ'nın Tevhîd ve Mûnâcât Manzûmeleri	ASOS Journal, no.94, s.91-122.
76	Yakup Poyraz- Mehmet Arif Arıcı	2019	Hâkim Seyyid Mehmed Efendi'nin Terceme-i Esrâr-ı Tevhîdiye Adlı Eseri	Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.2,s. 1036-1063.
77	Abdullah Aydın	2020	Hanyalı Nûrî'nin Hilye-i Haseneynû'l-Ahseneyn Mesnevisi	Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, no.20, s. 129-144.
78	Bahanur Özkan Bahar	2020	Şeyhülislâm Yahyâ Divanında Fahriye ve Tevazu	Turkish Studies- Language and Literature, no.1,s. 325-340.
79	Cenk Açıkgöz	2020	Mahlas Beyitlerinden Hareketle Vecdî'de Fahriye	Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, no.21,s. 317-339.
80	Enes Yıldız	2020	Remzî'nin Fehmînâme'sinde Naat-ı Şerif	Mecmua Dergisi, no.10, s. 89-108.
81	Hasan Kaplan	2020	Bir İstanbul Methiyesi İzzetin Bilâdiyesi	Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi, no.2,s. 442-487.
82	İlyas Kayaokay	2020	Seyyid Fevzi'nin Manzum Kerbelâ Mersiyesi: Taziye-Nâme	Kalemname Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, no.9, s.119-134.
83	Sait Yilter	2020	Cafer İyani Bey'in Mensur"Nur-Name"Sinin İçine Serpiştirdiği Mevlid Metni	International Journal of Filologia, no.4,s. 1-18.
84	Emrah Gündüz	2021	Mi'râciye Türünde Yeni Bir Örnek: Lebib Efendi'nin Mi'Râciye'si	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, no.2, s.1258-1293.
85	Enes Yıldız	2021	Kilisli Rıfki'nin Kesdel, Tekfur ve Kızıldağ Methiyeleri	Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, no.4,s. 2144-2164.
86	Fatma Sabiha Kurtlar Oğuz- Fatih Uğur	2021	Hz. İsa'ya Methiye: Ahmedî'nin "İsî" Redifli Kasidesini Mitoloji ve Dinler Tarihi Üzerinden Okuma Denemesi	Turkish Studies- Language and Literature, no.3,s.1639-1666.
87	Mehtap Erdoğan Taş	2021	Manzum Hilyeler Üzerine Yeni Bazı Bilgiler	Darülfünun İlahiyat Dergisi, no.1,s. 293-315.
88	Mustafa Kılıç	2021	Muhteşem-i Kâşânî'nin Kerbelâ Mersiyesinin Manastırlı Mehmed Rif'at Tarafından Yapılan Bilinmeyen Bir Tercümesi ve Bu Tercümenin Osmanlı Tercüme Geleneğindeki Yeri	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.27,s. 455-488.
89	Yunus Kaplan	2021	Muhlisî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, no.1,s. 171-194.
90	Zahide Efe	2021	Mehmed Bosnevî'nin Manzum Kırk Hadis Tercümesi	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, no.1,s. 24-41.
91	Ayşe Yılmaz	2022	Vesiletü'n-Necât'tan Yansıyan Hilye	Bursa Günlüğü Dergisi, no.16 s.20-23

92	Emrah Bilgin	2022	19. Asır Şairlerinden Ali Rızâyî'nin Mevlûd-i Şerif İsimli Eseri	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi/Journal Of Academic Language and Literature, no.1,s. 225–286.
93	Erdem Sarıkaya	2022	XV. Asır Mevlidlerinde Rüya	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.29,s. 1156–1239.
94	Hanife Dilek Batislam	2022	Ahmedî'nin Farklı Bir Emir Süleyman Methiyesi	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.29,s. 343–358.
95	Hasan Kaya	2022	Mevlidlerde Süleyman Çelebi Etkisine Bir Örnek: Yeni Mevlid-i Nebevî	Hikmet Akademik Edebiyat Dergisi, no.17,s. 41–59.
96	Hayriye Durkaya	2022	19. Yüzyıl Şairlerinden Erzurumlu İsmail Hakkı ve Mevlid'i	Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, no.7,s. 225–244
97	Kadriye Hacaoğlu Alagöz	2022	Balkan Coğrafyasından Bir Mevlid: İsmâil Niyâzî Efendi'nin Mevlûd-i Şerif'i	Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.3,s. 1374–1393.
98	Mehtap Erdoğan Taş	2022	Akkirmânî Muhammed Bin Mustafa'nın Mensur Hz. Muhammed Hilyesi	Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, no.1,s. 167–197.
99	Mustafa Erdoğan-Ahmet Gürbüz	2022	Müznib Mevlidi	International Journal Of Filologia,no.8,s. 1–23.
100	Songül Karaca	2022	Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necât'ı ile Lâmiü Çelebi'nin Mevlidü'r-Resûl'ünün Mukayesesi	Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi-Journal Of Turkish Language and Literature, no.2,s. 18–638.
101	Talip Çukurlu	2022	Edebiyat Tarihlerinde Yer Almayan Bir İsim: Kenânî-yi Bî-Çâre ve Naat Türündeki Muaşşeri	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.29, s.516–528.
102	Fatih Koyuncu	2023	Mustafa Râgıb'ın Mevlid-i Nebî'si	Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi, no.28, s.477-499.
103	Ahmet Kartal	2023	Ali Şir Nevâyî'nin Mensur Münâcâtı ve Farsça Tercümesi	Turkish Studies- Language and Literature, no.1,s.545–560.
104	Bülent Şıgva- Salih Özyurt	2023	Rind-Zahid Çatışmasının Molla Tipine Yansımaları: Tezvîrî'nin Monlâ Redifli Hicviyeleri	TURAN-SAM, no.57,s. 90–99.
105	Emrah Gülüm	2023	Klasik Türk Edebiyatında İlk Mersiye: Hamza Bey Mersiyesi	Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.30,s. 237–253.
106	Hasan Ali Esir	2023	Türkçe Kırk Hadisler ve Hâzâ Kitâbu Hadîsi Şerîf Risalesinin Türkçe Kırk Hadis Kategorisinde İncelenmesi	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi, no.7,s.1–33.
107	İlyas Kayaokay	2023	Hâfız Sâlih'in Mensur Kırk Hadis Tercümesi	Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, no.12,s. 43–61.

108	İsmail Güleç	2023	Şeyh Gâlib'in 'Efendim' Redifli Müseddes Naat-ı Şerifine Dair Birkaç Not	Medeniyet Kültürel Araştırmalar Dergisi, no.4,s.1-9.
109	İsmail Güleç	2023	Nâyî Osman Dede'nin Mi'râciyye'siyle Süleyman Çelebi'nin Mevlid'i Arasındaki Farklılıklar ve Benzerlikler	Littera Turca Journal Of Turkish Language and Literature,no.3,s. 576-593.
110	Mehtap Erdoğan Taş	2023	Sadî'nin Tercüme-i Hilye-i Şerif Adlı Mensur Eseri	Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, no.3,s.2346-2373
111	Abdulsamet Demirbağ	2024	Bir Münâcât Örneği: "Du'â-i Müstecâb"	Amasya İlahiyat Dergisi, no.22,s.71-93.
112	Ayşe Yılmaz	2024	Hilye ve Hakani'nin Hilye-i Saadet'inde Beş Duyununun Kullanımı	TYB Akademi Dergisi, no.40,s. 90-111.
113	Hasan Ali Esir	2024	XVIII. Yüzyılın Başında Yazılan Bir Miraciye: İsmail Hakkı Bursevî ve Miraciye'si	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Dergisi, no.5,s.1-39
114	Mehtap Erdoğan Taş	2024	Tarikatçı Emir'in Hilyesinden Hareketle Mensur Hilye Tercüme ve Şerhlerine Genel Bir Bakış	Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, no.2,s. 461-478.
115	Mehtap Erdoğan Taş	2024	Vahdî İbrâhîm Efendi'nin Terceme-i Hilye-i Şerif Adlı Mensur Eseri	Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi (Online), no.20,s.1-28.
116	Yunus Kaplan	2024	Mehmed Sa'id Efendi'nin Manzum Kaside-i Emâli Tercümesi: Tevhidnâme	Kültürk Dergisi, no.9,s. 97-123.

Tablo 4. Tezler

SIRA	YAZAR ADI	YIL	TEZİN ADI	TÜRÜ	ÜNİVERSİTE
1	Muhammed Yusuf Anar	2023	Mecmûa-i Mirâciye-Naat (Koyunoğlu 13669-Metin-İnceleme-MESTAP Tasnifi) Mecmûa-i Mirâciye-Naat (Koyunoğlu 13669-Text-Analysis-MESTAP Classification)	YL	Düzce Üniversitesi
2	Esra Onur	2008	17. Yüzyıl Kasidelerinde Methiye Kasides of the 17th Century and Their Methiye Chapters	YL	Celal Bayar Üniversitesi
3	Deniz Yağcı	2007	16. Yüzyıl Kasidelerinde Methiye Encomium in Odes of 16th Century	YL	Celal Bayar Üniversitesi
4	Mustafa Arslan	2007	15. Yüzyıl Divanlarında Methiyeler Eulogies in the 15th Century Divans	YL	Celal Bayar Üniversitesi

5	Yasemin Karakuş	2014	Seyyid Nizamoğlu Mersiyelerini İçeren Bir Şir Mecmuası: Mecmû'a-İ Kasâid A Poem Majmua Which Consists of Elegies for Seyyid Nizamoğlu: Mecmû'a-İ Kasâid	YL	İstanbul Üniversitesi
6	Gonca Öner	2008	Mersiyelerde Ölüm ile İlgili Benzetme ve Kullanımlar Usage and Comprasion of Death in Elegy	YL	Sakarya Üniversitesi
7	Elif Ayhan	2002	Süruri ve Hezliyyat' ı Süruri and his Hezliyyat	YL	Hacettepe Üniversitesi
8	H. Dilek Batıslam	1997	Kani'nin Mensur Letaifnamesi ve Hezliyyatı	YL	Çukurova Üniversitesi
9	Rıdvan Canım	1987	Sakinameler ve Edirneli Revani'nin İşaretnamesi	YL	Atatürk Üniversitesi
10	Hatice Aynur	1988	Sultan II. Mahmud'un Kızı Saliha Sultan ile Tophane Müşiri Halil Rifat Paşa'nın Düğün Törenini Anlatan Surnameler The "Surnames " That Describe the Wedding Ceremony of Saliha Sultan and Halil Rifat Pasha	YL	Boğaziçi Üniversitesi
11	Mübeccel Kızıltan	1987	The Surname of Mehmed Hazin as a Sample of Old Turkish Prose Eski Türk Nesrinin Bir Örneği Olarak Mehmed Hazin Surnamesi	YL	Boğaziçi Üniversitesi
12	Duygu Özge Demir	2011	The Surname Of Mehmed Hazin as a Sample of Old Turkish Prose Eski Türk Nesrinin Bir Örneği Olarak Mehmed Hazin Surnamesi	YL	Hacettepe Üniversitesi
13	Sebiha Taştekin Özdede	2006	Kışaş-ı Enbiya Kıyas-ı Enbiya	YL	Hacettepe Üniversitesi
14	Burak Fatih Açıkgöz	2015	Mevlânâ Celâleddîn Rûmî ve Hâcı Bektaş Veli Menâkıbnâmelerinin İçerik Bakımından Analizi Content Analysis of Mevlana Jalal Ad-Din Rumi's and Haji Bektash Veli's Menakıbnames	YL	Süleyman Demirel Üniversitesi
15	Selda Alparslan	2013	Mevlânâ Celâleddîn Rûmî ve Hâcı Bektaş Veli Menâkıbnâmelerinin İçerik Bakımından Analizi Content Analysis of Mevlana Jalal Ad-Din Rumi's and Haji Bektash Veli's Menakıbnames	YL	Ankara Üniversitesi
16	Eren Ertürkoğlu	2014	Reşit Efendi'nin Divan-I Lügaz'ı(İnceleme-Metin)	YL	Marmara Üniversitesi

17	Adem Hamza	2011	Türk Edebiyatında El Yazması Bir Lugaz ve Muamma Mecmuasının Transkripsiyonlu Olarak Latin Harflerine Çevirilmesi Transferring A Manuscript of Muamma and a Periodical of Lügaz With Transcriptions into Latin Characters in Turkish Literature	YL	Trakya Üniversitesi
18	Nurgül Ayar	2017	Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 567'deki Lügaz Mecmuası (Vr. 245-280 Metin-İnceleme) Journal of Lügaz of the National Library Ali Emiri Manzum 567 (Sheets 245-280 Text- Analysis)	YL	Marmara Üniversitesi
19	Recep Gökçe	2007	Eski Türk Edebiyatında Mektup ve Bir Mecmua-i Münşeat Letter in the old Turkish Literature and a Periodical of Artistic Prose	YL	Erciyes Üniversitesi
20	Mustafa Kaşka	2000	Divan Edebiyatında Münşeat Geleneği ve Hoca Neş'et'in Mektupları The Tradition of Artistic Proses in Classical Ottoman Literature The Letters of Hoca Neş'Et	YL	Dokuz Eylül Üniversitesi

Tablo 5. Ansiklopedi Maddeleri

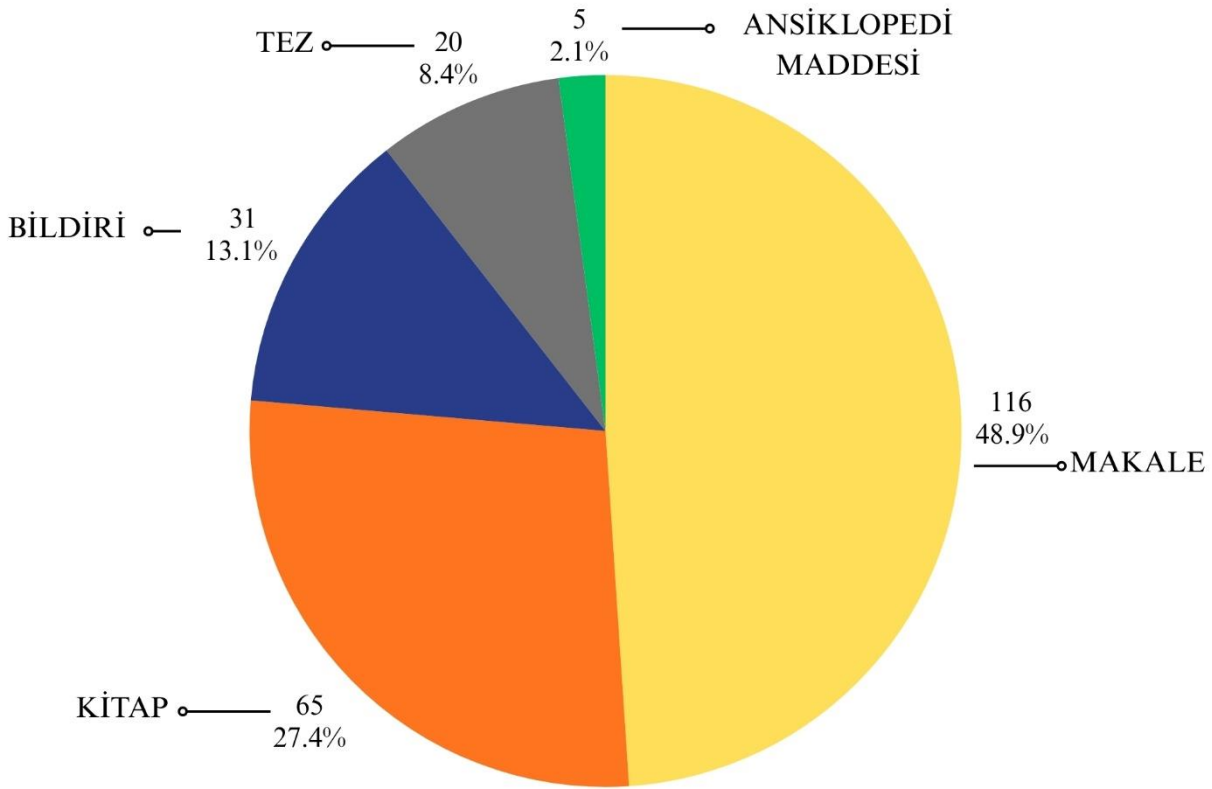
SIRA	YAZAR ADI	YIL	KİTABIN ADI	YAYIN YERİ
1	Nebi Coşkun	2021	Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü (Nazire Mecmuası)	Ahmet Yesevi Üniversitesi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı.
2	Bekir Belenkuyu	2022	Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü ÂLEMNÜMÂ /SÂKÎNÂME (ATÂYÎ, Nev'î-zâde)	Ahmed Yesevî Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
3	Filiz Kalyon	2022	Şöyle Böyle (Vasfî/Berkî) Mektuplar	Ahmet Yesevi Üniversitesi.
4	Halil İbrahim Yakar	2022	Manzum Mektup (Hâfız)- Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü	T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ahmet Yesevi Üniversitesi.
5	Şebnem Şerife Şahinkaya	2022	Mektuplar (Kuddûsî)	Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü.

İSTATİSTİKLER

Bu bölümde; istatistiklerin çalışmaların türlere göre, çalışmaların yıllara göre ve tezlerin üniversitelerine göre dağılımı grafik halinde açıklanmıştır.

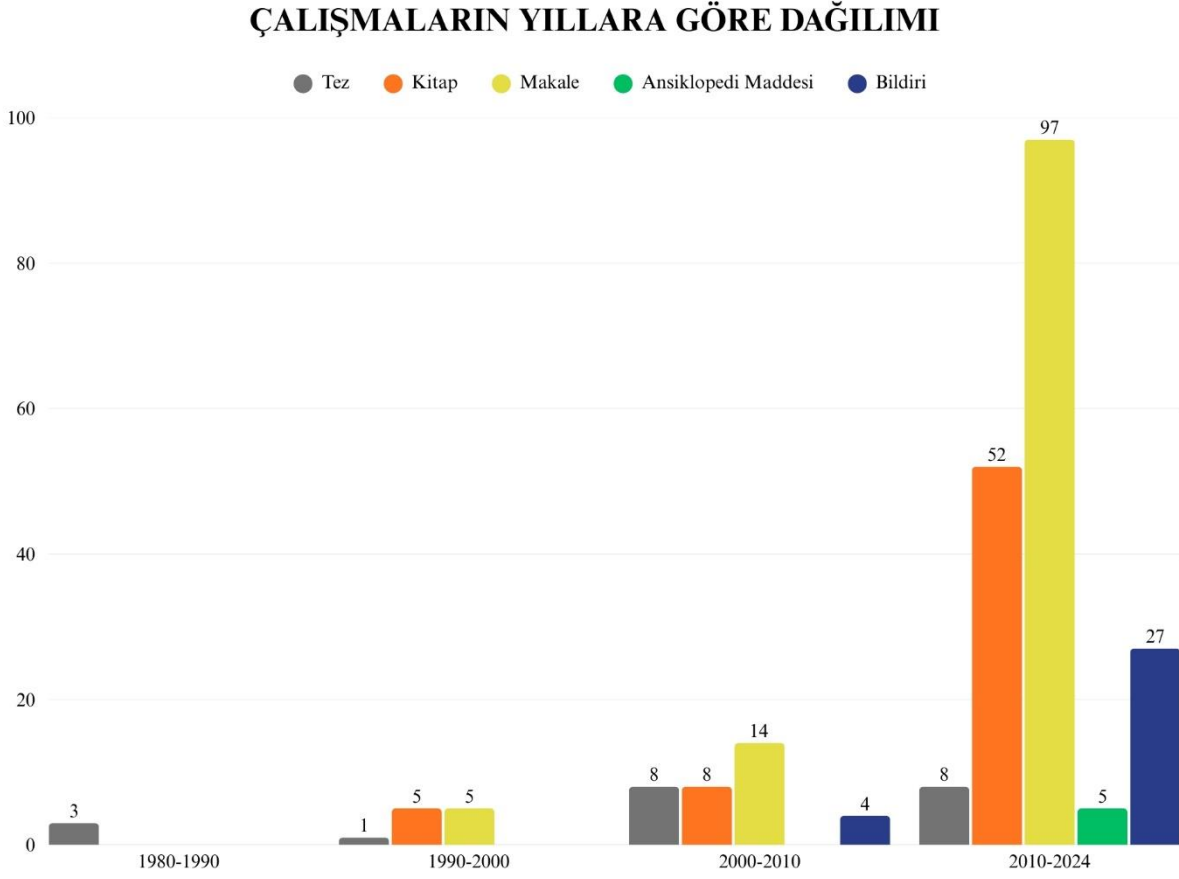
Şekil 1. Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

ÇALIŞMALARIN TÜRLERE GÖRE DAĞILIMI

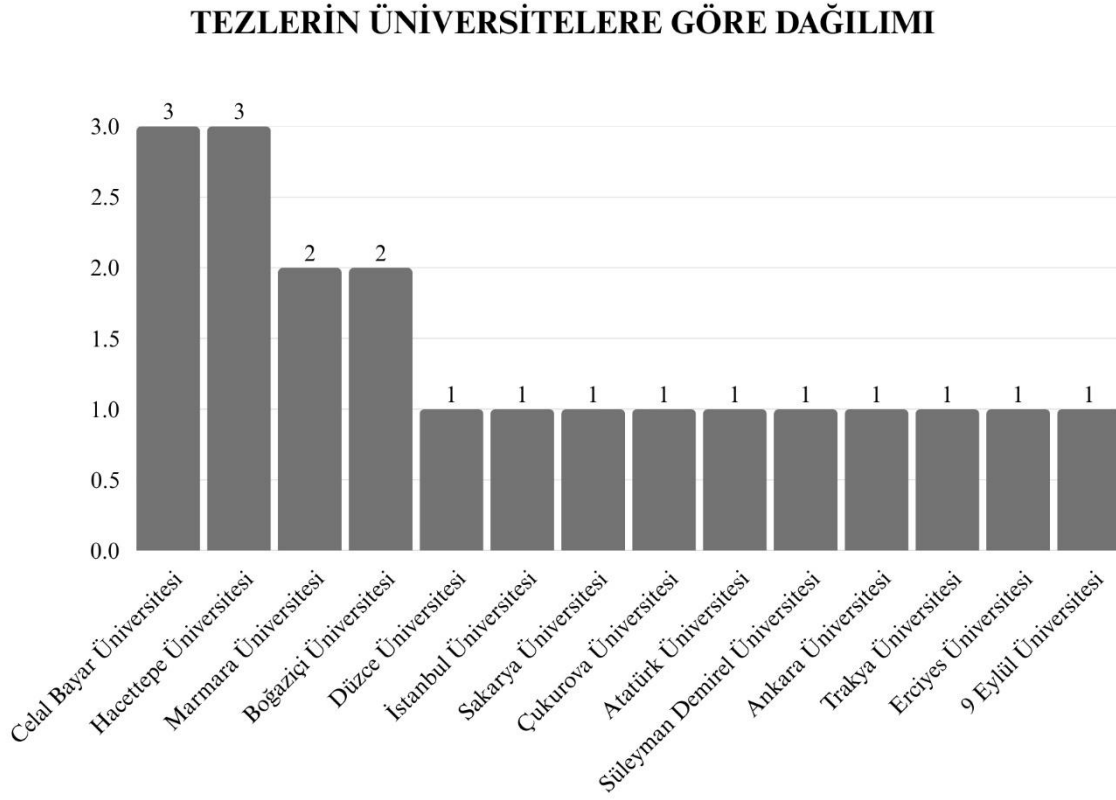
Çalışmaların türlerine göre dağılımında farklı türlerdeki akademik çalışmalar yüzdeleri oranları ile gösterilmiştir. 116 makale ile yüzdeleri oranı %48,9; 65 kitap ile yüzdeleri oranı %27,4; 31 bildiri ile yüzdeleri oranı %13,1; 20 tez maddesi ile yüzdeleri oranı %8,4 ve 5 ansiklopedik maddeler ile yüzdeleri oranı %2,1'dir. Yüzdeleri oranı en fazla olan akademik çalışma türü makaledir. Yüzdeleri oranı en az olan akademik çalışma maddesi ise ansiklopedi maddesidir.

Şekil 2. Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Bu grafik, çalışmaların yıllarına göre olan dağılımını göstermektedir. 1980-2024 yılları arasında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Çalışmaların incelendiği yılların dağılımına göre tezler süreklilik göstermektedir. 2010-2024 yılları arasında en fazla akademik çalışma türü makaledir.

Şekil 3. Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Bu grafik, tez çalışmalarının üniversitelere göre dağılımını göstermektedir. Verilere göre en fazla tez yayımlayan Hacettepe Üniversitesi'dir. Diğer üniversitelerin tez yayım oranları eşittir.

SONUÇ

Bu çalışma, 1980–2024 yılları arasında divan edebiyatı nazım türleri üzerine üretilen akademik literatürü sistematik biçimde tasnif ederek alanın genel yönelimlerini görünür hâle getirmiştir. Tablolarda yer alan bildiri, makale, kitap, tez ve ansiklopedi maddeleri incelendiğinde, nazım türlerine ilişkin araştırmaların hem nicelik hem de içerik bakımından önemli bir çeşitlilik gösterdiği tespit edilmiştir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yayın sayısında belirgin bir artış olması, divan edebiyatı

çalışmalarının akademik kurumlar tarafından giderek daha fazla desteklendiğini ortaya koymaktadır. Bu artış, hem üniversitelerde klasik Türk edebiyatı alanında açılan lisansüstü programların yaygınlaşmasıyla hem de nazım türlerinin edebî, kültürel ve tarihî yönleriyle yeniden ilgi odağı hâline gelmesiyle ilişkilidir.

Tablolar, nazım türleri üzerine yapılan çalışmaların büyük bölümünün makale ve yüksek lisans tezleri şeklinde yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum, alanın özellikle genç araştırmacılar tarafından dinamik biçimde sürdürüldüğünü ve nazım türlerinin alt başlıklarına yönelik mikro incelemelerin giderek arttığını göstermektedir. Tezlerde daha çok tek bir nazım türünün (örneğin tevhid, münâcât, na‘t, mersiye, hicviye veya sâkînâme) bir şair özelinde ele alındığı; makalelerde ise türlerin kavramsal çerçevesini, tarihsel gelişimini ve edebî fonksiyonlarını konu alan tematik çalışmaların ağır bastığı görülmektedir. Buna karşılık kitap çalışmalarının daha sınırlı oluşu, nazım türlerinin geniş hacimli monografik incelemelere nispeten daha az konu edildiğini, ancak ansiklopedi maddelerinde türlerin tanım ve tarihsel arka planına ilişkin temel bilgilerin sağlam biçimde yer aldığını göstermektedir.

Tablolardan çıkan bir diğer önemli sonuç, nazım türlerine ilişkin çalışmaların yalnızca klasik şiirin estetik özelliklerini incelemeye odaklanmadığı; aynı zamanda sosyal tarih, dini hayat, kültürel pratikler, saray törenleri, şehir kültürü, tasavvufî düşünce ve Osmanlı zihniyeti gibi konularla da güçlü biçimde ilişkilendirildiğidir. Örneğin mevlid, mi‘râciye ve hilye gibi türlerin daha çok dini-edebî içerikler bağlamında incelendiği; sûrnâme, sâkînâme, şehrengiz, tehzil ve lugaz gibi türlerin ise Osmanlı sosyal hayatını, günlük pratikleri ve toplumsal yapıyı anlamada önemli bir kaynak olarak ele alındığı görülmektedir. Bu çeşitlilik, nazım türlerinin yalnızca biçimsel özellikler açısından değil, kültür tarihi açısından da araştırmacılar için zengin ve çok yönlü bir malzeme sunduğunu göstermektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, tablo verileri divan edebiyatı nazım türleri üzerine yapılan çalışmaların son otuz yılda sistematik biçimde arttığını; araştırmaların hem nicel hem de nitelik bakımından çeşitlendiğini; nazım türlerinin edebiyat bilimi kadar tarih, din, dilbilim ve kültürel çalışmalar gibi alanlarla da bağ kurduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, yalnızca mevcut literatürü kayıt altına almakla kalmayıp, aynı zamanda nazım türleri üzerine ileride yapılacak araştırmaların hangi alanlarda yoğunlaştığını ve hangi alanların hâlen çalışılmayı beklediğini de göstermektedir. Böylece bibliyografya, divan edebiyatı nazım türlerinin akademik görünürlüğünü artıran ve araştırmacılar için yol gösterici nitelikte kapsamlı bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir.

KAYNAKÇA

ARSLAN, M. (2000). *Osmanlı edebiyat-tarih-kültür makaleleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

DİLÇİN, C. (2016). *Örneklerle Türk şiir bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

İSEN, M. (2016). *Eski Türk edebiyatı-el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

PAÇACI, İ. (2006). *Dinî kavramlar sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

PALA, İ. (2013). *Divan edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.

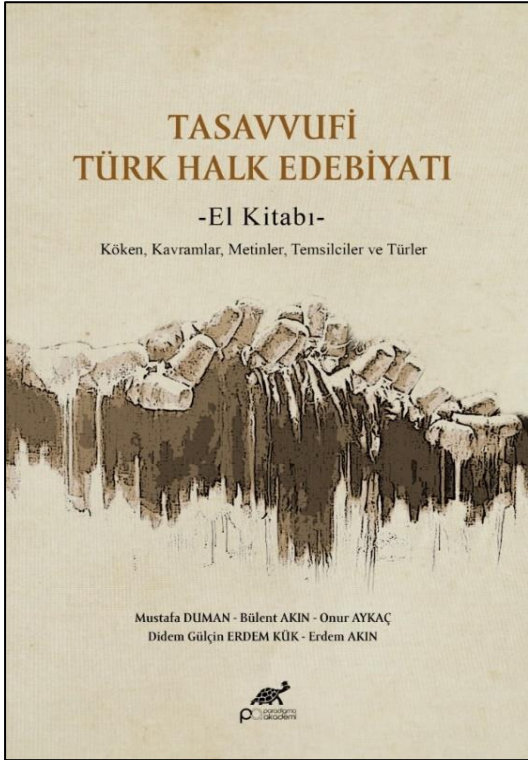
Şemseddin Sâmi (2016). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Nadir Eserler Kitaplığı.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı. (t.y.). *YÖK Akademik*. <https://akademik.yok.gov.tr>

DUMAN, Mustafa-AKIN, Bülent-AYKAÇ, Onur-ERDEM KÜK, Didem Gülçin-AKIN, Erdem (2024). *Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (Köken, Kavramlar, Metinler, Temsilciler ve Türler)*. Çanakkale: Paradigma Akademi

Şeyda KARAKAŞ
ORCID: 0009-0009-7321-7925

DOI:10.5281/zenodo.18010566

Mustafa Duman, Bülent Akın, Onur Aykaç, Didem Gülçin Erdem Kük ve Erdem Akın tarafından kaleme alınan *Tasavvufi Türk Halk Edebiyatı El Kitabı (Köken, Kavramlar, Metinler, Temsilciler ve Türler)* adlı eser Aralık 2024'te okurlarla buluştu. Paradigma Akademi Yayınları tarafından yayımlanan, 16x23,5 cm boyutlarındaki eser, toplam 376 sayfadan oluşmaktadır. Eserin dış tasarımına bakıldığında ön kapağın üst kısmında başlık, hemen altında yazarların adları yer almaktadır. Kapağın orta kısmında bulunan görselde tasavvufta önemli bir konuma sahip olan dervişlerin, tasavvufun derin ve mistik anlam dünyasına uygun tevazu ve teslimiyetle eğilmiş duruşları yer almaktadır. Görsele daha dikkatli baktığımızda, bütününde bir “dağ” figürü olduğunu da görmekteyiz. Kapak görselinde dağ şeklinde vurgulanan bu ince detay, tasavvufta insanın maneviyatını oluşturan ruhsal

yolculuğunda aşılması gereken zor ve yüksek bir merhale olarak karşımıza çıkmaktadır. Arka kapakta ise eserin muhtevası, amacı, akademik ve genel okura rehberliğine dair hususlar vurgulanmıştır. Yine arka kapakta kitap adının hemen sonunda yer alan kandil görseli, tasavvufun engin anlam dünyasıyla buluşup tasavvufi Türk halk edebiyatını öğretmek ve öğrenmek noktasında bu eserin okurlarına ışık olacağına gönderme yapan anlamlı bir simgedir.

İlgili Yazar: Şeyda KARAKAŞ
Ünvan: Yüksek Lisans Öğrencisi
Kurum Bilgileri: Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı ABD.
E- mail: karakasseyda703@gmail.com

Başvuru Tarihi/Received: 03.11.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 20.11.2025

Kitabın kapağını açtığımızda künye kısmının ardından “Ön Söz” (s. I-VI) gelmektedir. “Ön Söz”de insanoğlunun en eski dönemlerden bu yana “kutsal”la ilişkisinden, bilgiye ve hakikate ulaşma çabasında varoluşsal sorgunun öneminden bahsedilmektedir. Tasavvufun toplumsal açıdan üstlendiği rolü ve önemi, Türk kültür tarihindeki konumu, kullandığı dili ve Türk edebiyatında müstakil bir alan hâline gelişindeki tarihsel süreci kısaca açıklanmıştır. Devamında kitabın bölümleri tanıtılmıştır. “Ön Söz”ü bitirmeden hem en önce yer alan şu satırlar ise eserdeki dil ve anlatım hususiyetleri hakkında fazlasıyla bilgi vermektedir: “Bu kitap, tasavvufu ve tasavvufi Türk halk edebiyatını, deyimim tam manasıyla ‘efradını cami ağıyarını mani’ şekilde ve ilgili herkesin anlayabileceği seviyede izah etme fikri etrafında ortaya çıkan bir projenin ürünüdür.” Bu cümle, kitabın sonraki sayfalarında en karışık tasavvufi kavramların dahi sade bir dille izah edilmiş olmasının sebebini açıklığa kavuşturmaktadır. “Ön Söz”ü takip eden “İçindekiler” kısmı (s. VII-IX) ise eserin olduğu dört ana bölümü ve alt başlıklarını tanıtmaktadır.

Eserin her bir bölümüne bölüm adının ve açık bir kapı görselinin bulunduğu bir sayfayla başlanması, yine bu sayfada o bölüme dair uygun beyitlerin yer alması başka önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle hem eserin dört bölümden oluşması hem de her bölümüm başlangıcında bir kapı görselinin yer alması tesadüf değildir. Bu tavır, tasavvufta maneviyatı yükseltmeye yönelik içsel seyir ve dönüşüm sürecinin ifadesi olarak “dört kapı kırk makam” kavramına bir atıf niteliğindedir.

Eserin birinci bölümü “Tasavvufun Kökeni ve Tasavvufi Türk Halk Edebiyatının Oluşumu” (s. 1-75) adını taşımaktadır. Burada erken dönem mistik düşüncelerden İslâm felsefesine uzanan süreç, tasavvufun ortaya çıkışı, kurumsallaşması ve Türk kültür muhitinde yayılması, mistisizm-tasavvuf ilişkisi gibi konular detaylı olarak ele alındıktan sonra tasavvufi Türk halk edebiyatı çalışmalarının tarihçesi anlatılmıştır. Bu bölümün öne çıkan tarafı, tasavvufu anlatmaya başlamadan önce ayrıntılı bir felsefi arka plan sunması ve İslam tasavvufundan önce var olan felsefi görüşleri bir silsile hâlinde vermesidir.

“Tasavvufta Temel Kavramlar, Şiir Örnekleri ve Tahliller” adını taşıyan ikinci bölümde (s. 77-183) tasavvufun temel kavramları örnekler eşliğinde izah edilmiştir. Söz konusu kavramlar sırasıyla “züht”, “bâtın ve zahir”, “vahdet ve vahdetivücut”, “rint, abdal, sufi, derviş”, “âbit, zahit, sofu, hoca”, “nefis”, “çile”, “seyrüsülük”, “dört kapı kırk makam”, “don değiştirme”, “devir ve devir nazariyesi”, “miraç”, “nübüvvet ve velayet”, “bade, meyhane, saki, sarhoş olmak” ve “gönül”den oluşmaktadır. Kavramların tanımları, tasavvuf kültüründeki yerleri, *Kur’an*’da geçip geçmedikleri, diğer tasavvufi kavramlarla olan anlam ilişkileri vs. detaylı olarak ele alınmış; bu kavramların anlam derinliği birçok şiir örneğiyle desteklenmiştir. Eser, bu şiirler vasıtasıyla kavramların tasavvufi Türk halk edebiyatına yansımaları görme ve tasavvufun mistik havasını deneyimleme imkânı vermektedir.

Üçüncü bölüme geldiğimizde “Tasavvufi Türk Halk Edebiyatının Önemli Temsilcileri ve Şiirlerinden Örnekler” (s. 185-327) başlığıyla karşılaşmaktayız. Adından da anlaşılacağı gibi bu bölüm, tasavvufi Türk halk edebiyatının önde gelen temsilcilerine ve onlardan seçilen örneklere ayrılmıştır. Bahsi geçen mutasavvıflar sırasıyla şu isimlerden oluşmaktadır: Ahmed Yesevi, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus Emre,

İmamüddin Seyyid Nesimi, Abdal Musa, Hacı Bayram Veli, Kaygusuz Abdal, Eşrefoğlu Rumi, Dede Ömer Ruşeni, İbrahim Gülşeni, Şah İsmail Hatayi, Aziz Mahmud Hüdayi, Pir Sultan Abdal, Ümmi Sinan, Kul Himmet, Sunullah Gaybi, Niyazi-i Mısrî, Virani, Erzurumlu İbrahim Hakkı, Dertli, Erzurumlu Emrah, Sümmani, Harabi, Sıtkı Baba ve Davut Sulari. Seçilen isimler tasavvufî Türk halk edebiyatına yön veren ve kültürel mirasımızda yer edinmiş mutasavvıflar olup onların hayatları, eserleri ve şiirlerinden örnekler hayli hacimli olan bu bölümü ortaya çıkarmıştır. Ayrıca eserde yer alan menkıbeler, manevi dünyamıza zenginlik katarken mutasavvıfların manevi yolculuklarını hissetmemiz ve anlamamız açısından da önemlidir. Eser bu bölümde okuru hem mutasavvıfların edebî şahsiyetleri hem de düşünce ve tasavvufî dünyalarıyla buluşturmaktadır.

Eserin son bölümü “Tasavvufî Türk Halk Edebiyatında Türler ve Şiir Örnekleri” (s. 329-376) adını taşımaktadır. Burada ilk olarak mutasavvıfların edebiyatın ve sanatın gücünden nasıl istifade ettikleri, tasavvufî Türk halk edebiyatındaki türlerin nasıl oluştuğu gibi hususlara değinilmiş; ardından önemli tasavvufî türler örnekler eşliğinde anlatılmıştır. Söz konusu türler kullanım yaygınlıklarına göre sıralanmış, her türe ait örnek şiirler titizlikle seçilmiştir. Bu bölümde ele alınan tasavvufî Türk halk edebiyatı türleri sırasıyla şunlardır: ilahi (nefes-âyin-tapuğ-durak-cumhur), tevhit, münacat, naat, şathiyye, devriyye, deyiş (deme, nefes), methiyye, nutuk, miraciyye, hikmet, nevruziyye, maktel ve mersiye, gülbank, duaz, menkıbe. Arkasından gelen “Diğer Türler” başlığı altında ise şiir örneklerine yer verilmeden “dolapname, tarikatname-erkanname, medetname-şefaatiname, hilye, nasihatname-pendname, hicretname, mevlid, vücudname, buyruk” türleri anlatılmıştır.

Görüldüğü gibi eser, alanında uzman bir ekip tarafından hazırlanan uzun ve titiz bir çalışmanın ürünüdür. Okurlarına tasavvufî Türk halk edebiyatını kapsamlı, sistemli ve anlaşılır bir anlatımla açıklama kaygısının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Tasavvufun derin anlam dünyasını keşfetmek ve Türk edebiyatının tasavvufla olan ilişkisini tarihsel süreç içinde görmek isteyen okurlar için rehber niteliğini taşımaktadır. Ayrıca tasavvufî Türk halk edebiyatını öğretmek isteyen akademisyenler için de hem bir başvuru kitabı hem de bir ders kitabı hüviyetindedir.

MCNEILL, Lynne S. (2025). *Yaşasın Folklor (Akademik Folklor Çalışmalarına Eğlenceli, Hızlı ve Faydalı Bir Giriş)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 119 s. Yayınları, 376 s.

Ezgi TEBER
ORCID: 0009-0006-6413-0375

DOI: 10.5281/zenodo.18010641

Lynne S. McNeill tarafından kaleme alınan *Yaşasın Folklor (Akademik Folklor Çalışmalarına Eğlenceli, Hızlı ve Faydalı Bir Giriş)* adlı kitap, Eylül 2025'te Mustafa Özbaş tarafından çevrilmiştir. Ötüken Neşriyat'tan çıkan ve 13,5x21 cm boyutlarında olan bu eser, toplam 119 sayfadan oluşmaktadır. Ön kapağının üst kısmında kitabın adı, onun altında yazarın adı ve tercüme edenin adı yer almaktadır. Kitabın kapağı oldukça sade bir şekilde tasarlanmış ve renkler uygun bir şekilde seçilmiştir. Kitabın arka kapağında ise folklorun ne olduğu ve neden önemli olduğu sorulmaktadır. *Yaşasın Folklor*'da Lynne S. McNeill, okurları akademik folklor araştırmalarının canlı, şaşırtıcı ve çoğu zaman yanlış anlaşılın dünyasına davet etmektedir. Kitabını öğrenciler, öğretmenler ve meraklılar için anlaşılır örneklerle donatmış ve sade bir anlatımı tercih etmiştir.

Kitabın kapağını açtığımızda, jenerik kısmının ardından yazar Lynne S. McNeill ve çevirmen Mustafa Özbaş'ın hayatlarını görmekteyiz. Sonraki sayfada yer alan "İçindekiler" kısmı, kitabın dört ana bölümden oluştuğunu göstermektedir. Ardından "Ön Söz" (s. 11-12) gelmektedir. Yazar burada folklorun görüldüğünden çok daha karmaşık bir disiplin olduğunu, tanımının ve sınırlarının hâlâ tartışıldığını söylemektedir. Öğrenciler bu alana girerken zorlansa da bu, alanın doğasından kaynaklanmaktadır. *Yaşasın Folklor* kitabının, folkloru yeni öğrenenler için hem eğlenceli hem de öğretici bir rehber olarak hazırlandığı da söylenmektedir. Arkasından yazma sürecinde kendisine maddi ve manevi katkıları olan kişilere ve kuruluşlara teşekkürlerini sunmuştur. Teşekkür kısmından sonra "Hocalar İçin Bu Kitabı Neden Kullanmak İsteyesiniz?" başlıklı yazıyı görmekteyiz.

İlgili Yazar: Ezgi TEBER
Ünvan: Yüksek Lisans Öğrencisi
Kurum Bilgileri: Karamanoğlu Mehmetbey
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı ABD

Başvuru Tarihi/Received: 06.11.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 18.11.2025

Bu başlıkta kısaca, halk biliminin (folklorun) farklı bölümlerde okutulması nedeniyle öğrencilerin ortak bir temel bilgiye sahip olmaması sorunu ele alınmaktadır. Kitabın temel amacı, tüm öğrencilere (ana dalları ne olursa olsun) akademik dilden uzak, kolay anlaşılır ve tarafsız bir şekilde halk biliminin temel kavramlarını sunarak ortak bir başlangıç seviyesi oluşturmaktır. Yani hem gelecekte bu alana yönelecekler hem de seçmeli ders olarak alanlar için kapsamlı ve erişilebilir bir ders kitabı olmayı hedeflemektedir.

“Giriş”ten sonra ana bölümlere geçilmiştir. Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır. Yazarın temel olarak aldığı “folklor” kavramı, bu bölümlerin ayrılmasında önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır: “Folklor Nedir?”, “Halk Bilimciler Ne Yapar?”, “Folklorun Türleri”, “Halk Gruplarının Türleri”.

Kitabın “Folklor Nedir?” adlı birinci bölümünde (s. 21-41) yazar, kitabın temel sorusunu ele almakta ve folklorun akademik bir disiplin olarak tanımlanmasını amaçlamaktadır. Yazar, folklorun yalnızca eski hikâyelerden veya kırsal yaşamdan ibaret olduğu yönündeki yaygın yanlış algıyı düzeltmeyi hedeflemiştir. Folklor, sadece tarihî bir miras değil, aynı zamanda sürekli değişen ve değiştikçe gelişen aktif bir canlı süreçtir. Bölüm, folklorun canlı ve şaşırtıcı doğasını açıklayarak disiplinin karmaşık tarihçesi ve evrensel niteliği üzerine bir tartışma başlatmaktadır. Bu bölümde folkloru oluşturan iki ana terime de odaklanılır. Folk (halk), birbiriyle bir miktar ortak noktası olan, geleneksel bir yapıya sahip bir gruptur. Lor (lore/bilgi) ise bir grubun sahip olduğu, paylaştığı ve geleneksel yöntemlerle aktardığı tüm bilgiler, inançlar ve eylemlerdir. Bu noktada folklor, genellikle okullarda veya resmî kanallardan değil, yüz yüze etkileşim, gözlem ve deneme yoluyla öğrenilen bir süreçtir. Bu öğrenim şekli, folklorun değişmesine ve uyarlanmasına olanak tanımaktadır. Bir fıkranın veya bir masalın diğerinden diğerine geçerken değişmesi, folklorun özelliğidir.

“Halk Bilimciler Ne yapar?” adlı kitabın ikinci bölümünde (s. 41-59) folklorun ne olduğu sorusundan sonra, pratik uygulama olarak halk bilimcinin rolüne geçiş yapılmaktadır. Halk bilimciler, sadece eski anlatımlarla değil, aynı zamanda günümüzde ve güncel kültürel ortamlarda (internet, sosyal medya vs.) üretilen folklorla da ilgilenirler. Halk bilimcilerin amacı, folklor ürünlerini kişisel değer yargıları olmadan ve bağlamına uygun bir şekilde incelemektir. Kısacası yeni bir şey yaratmak yerine, var olan kültürel kalıpları ve anlamları keşfederek açıklamaktır. Temel işler, folklor ürünlerini (hikâyeler, gelenekler ve inançlar vs.) doğal ortamlarından, yani halk gruplarının içinden toplamaktır. Bunu yaparken etik kurallara da uyulması gerektiği belirtilmiştir (kaynak kişiden izin almak vs.). Ayrıca bir anlatının sadece metnine odaklanmak yerine, onun aktarılma biçimine ve sosyal bağlamına önem verilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Yani bir metnin bağlamı ve dokusu (sosyal biçimi) önemlidir. Bu arada toplanan veriler analiz edilirken halk bilimci folklorun işlevini, türlerini anlamak için çeşitli teoriler kullanabilmektedir.

“Folklorun Türleri” adlı üçüncü bölümde (s. 59-88) halk bilimini inceleyen kişilerin karşılaştığı en temel zorluk ele alınmıştır: Geniş ve karmaşık folklor malzemesini anlamlı bir düzene oturtmak. Kitap, bu amaçla tüm folklorik unsurları dört ana kategoriye ayırır: 1. Söylediğimiz şeyler: Hikâye, fıkra, bilmece ve şarkıları kapsar. Buradaki en önemli ayırım, anlatının gerçeklik algısıdır. Halk bilimi; anlatıcının ve dinleyicinin gerçek

olduğuna inandığı anlatılar (efsane, halk hikâyesi vs.) ile tamamen kurgusal kabul edilenlerin (masallar vs.) arasına kesin bir çizgi çekmektedir. 2. İnandığımız şeyler: Halkın dünyayı açıklamak, belirsizlikleri yönetmek ve hayata anlam vermek için geliştirdiği inanç sistemleridir. Yazar, “batıl inanç” düşüncesini reddeder. Bunun yerine, her inancın bulunduğu kültür ortamında nasıl bir etkiye sahip olduğuna odaklanmamız gerektiğini söyler. 3. Ürettiğimiz şeyler: Bir halk grubu tarafından tekrarlanan geleneksel eylemler, ritüeller, oyunlar, festivaller ve geçiş törenleridir. Bu eylemler grubun kimliğini pekiştirir ve sosyal dayanışmayı güçlendirir. 4. Gördüğümüz şeyler: Somut ve fiziksel folklor ürünleridir. Halk mimarisi, geleneksel giysiler ve yemekler. Bu objeler, sadece estetik değil, aynı zamanda kullanım amaçlı olmaları ve üretildikleri toplumun değerlerini, teknolojisini ve çevreyle ilişkisini yansıtmaları ağıısından da incelenmektedir.

“Halk Gruplarının Türleri” kitabın dördüncü ve son bölümüdür. Yazar bu kısımda halk grubunu tanımlamış ve ardından başlıklar hâlinde özetlemiştir. Halk grupları ortak bir bağa yani yaş, meslek, inanç, eğitim, ilgi alanına sahip olan ve bu ortaklık sayesinde kendilerine özgü gelenekler veya efsaneler üreten herhangi bir gruptur. Kendi içinde şu şekilde kategorize edilebilir: 1. Meslek halk grupları: Aynı işi yapan insanlar; işlerini kolaylaştıran ve dayanışmayı güçlendiren mesleki kimliği tanımlayan bir folklor üretirler. Bunlar mesleki jargon veya iş fıkraları olabilir. 2. Çocuk halk grupları: Çocuklar, yetişkinlerden uzakta kendi folklorlarını yaratırlar. Bunlar genellikle oyunlar, tekerlemeler olabilir. 3. Dinî halk grupları: Ritüeller, bayram şenlikleri, dinî figürler hakkında yayılan hikâyeler ve inanışlardır. 4. Kampüs halk grupları: Öğrenciler ve üniversite topluluğu, sınav ritüelleri, belirli bir binaya ait söylentiler ve mezuniyet gelenekleri folklor ortamını yaratır. 5. Dijital halk grupları: İnternet, sosyal medya platformları ve popöler kültür aracılığıyla oluşan gruplardır. Bir hayran grubu, aynı şeyi paylaşan gruplar veya bir hashtag etrafında toplanan insanlar dijital folkloru paylaşır ve yayarlar.

Kitabın “Sonuç” bölümünde (s. 115-116) genel bir değerlendirme yapılmıştır. McNeill, burada okuyucunun kitabı bitirdikten sonra folklorlara olan bakış ağıısının nasıl değişmesi ve artık ne yapması gerektiğini anlatmıştır. Okuyucuyu pasif bilgilenme konumundan çıkarıp aktif bir halk bilimci olmaya davet etmektedir. Artık folklorun sadece geçmişe ait değil, günlük yaşamın her yerinde var olan bir olgu olduğunu da belirtmektedir. Kitap son olarak “Dizin” başlığıyla sona ermektedir.

McNeill, bu kitabında okurlarını folklor araştırmalarının zengin ve canlı dünyasına davet etmektedir. Kullandığı dille folklor disiplinini anlaşılır kılmakta, seğıtiği örneklerle ise folklorun hayatın her alanında bulunduğunu kanıtlamaktadır. Bu kitap hem folklor uzmanlarına hem de bu alana yeni yeni giren kişilere folklorun günlük yaşantımızda ve kültürel bağlarımızın inşasında hâlâ önemli bir rol oynadığını net olarak göstermektedir.